

Thailand
Education
Partnerships

ก่อร่างสร้างใหม่ การศึกษาไทยสู่อนาคต

TEP FORUM 2022

ก่อร่างสร้างใหม่ การศึกษาไทยสู่อนาคต

TEP FORUM 2022

ก่อร่างสร้างใหม่ การศึกษาไทยสู่ออนาคต

ถึงเวลา...เปลี่ยน

บทนำ

แม้วันนี้อุปสรรคปัญหาที่มีในระบบการศึกษาไทยจะยังไม่ได้ถูกปรับเปลี่ยนแก้ไขให้พร้อมเดินทางสู่การปฏิรูปเต็มรูปแบบ แต่กระนั้นภายใต้ความพยายามของผู้ที่หวังใยในอนาคตของเด็กไทยก็ยังคงยกระดับเตือนให้คนในสังคมได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องปฏิรูปเรื่องนี้อย่างเร่งด่วน เพราะทราบดีว่า ระบบการศึกษาที่ดีมีผลอย่างมากในการสร้างเด็กคนหนึ่งให้เติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพ มีความสามารถ มีความเชี่ยวชาญในความถนัดของตนเอง และมีความคิดที่ดีควบคู่กันไปเพื่อให้เขาสามารถมีชีวิตอยู่ในโลกปัจจุบันจนถึงอนาคตได้อย่างมีความสุข

การกระตุ้นเตือนเพื่อสะท้อนให้เห็นภาพปัญหาในระบบการศึกษาไทยผ่านเวทีแสดงความคิดเห็น จึงเป็นช่วงเวลาที่ดีที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคเครือข่าย เด็ก ครู โรงเรียน พ่อแม่ ผู้ปกครองและบุคคลทั่วไปจะได้ร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนและรับฟังสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะการบอกเล่าประสบการณ์จากผู้ที่อยู่ในพื้นที่จริง

แต่ในขณะที่ปัญหาเดิมยังไม่ได้รับการแก้ไข ปัญหาใหม่อย่างสถานการณ์โควิด-19 ก็เข้ามาซ้ำเติมจนทำให้ระบบการศึกษาทั่วโลกได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง โรงเรียนไม่สามารถเปิดทำการเรียนการสอนได้ตามปกติ และเด็กต้องเปลี่ยนพื้นที่ภายในบ้านของตนเองให้กลายเป็นห้องเรียนทดแทน เปลี่ยนพ่อแม่ผู้ปกครองให้กลายเป็นครู และครูต้องปรับตัวอย่างมากเพื่อใช้เทคโนโลยีสร้างสรรค์การเรียนการสอนในระบบทางไกลให้กับเด็ก ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เด็กต้องสูญเสียโอกาสทางการเรียนรู้ (Learning Loss) มากกว่าที่ผ่านมา

สถานการณ์ทั้งหมดนี้ถือเป็นความท้าทายบุคลากรทางการศึกษา เพราะนี่ไม่ใช่แค่เรื่องของ การเกิดโรคระบาดหรือเป็นปัญหาเฉพาะในระบบสาธารณสุขเท่านั้น แต่กลายเป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมร่วมด้วย โดยเฉพาะปัญหาปากท้อง ความยากจนและความเหลื่อมล้ำที่ทำให้เด็กแต่ละคนมีโอกาสไม่เท่ากัน และในที่สุดเด็กจำนวนไม่น้อยที่ขาดโอกาสก็ต้องหลุดพ้นออกจากระบบการศึกษาเพราะความไม่พร้อมของครอบครัว

TEP FORUM 2022 จึงเกิดขึ้นอีกครั้งเพื่อให้เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้และรับฟังสถานการณ์ การศึกษาไทยในปัจจุบันจากหลากหลายผู้ทรงคุณวุฒิและบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงครู อาจารย์ นักวิชาการชั้นนำ นักธุรกิจ เครือข่ายพัฒนาครู โรงเรียน นักเรียน นักศึกษา คนรุ่นใหม่และประชาชนทั่วไปที่สนใจ โดยเฉพาะการตั้ง 5 โจทย์สำคัญเพื่อหาแนวทางเปลี่ยนแปลงแก้ไขปัญหาที่พบในระบบ การศึกษา และส่งต่อข้อเสนอไปยังกระทรวงศึกษาธิการในขั้นต่อไป

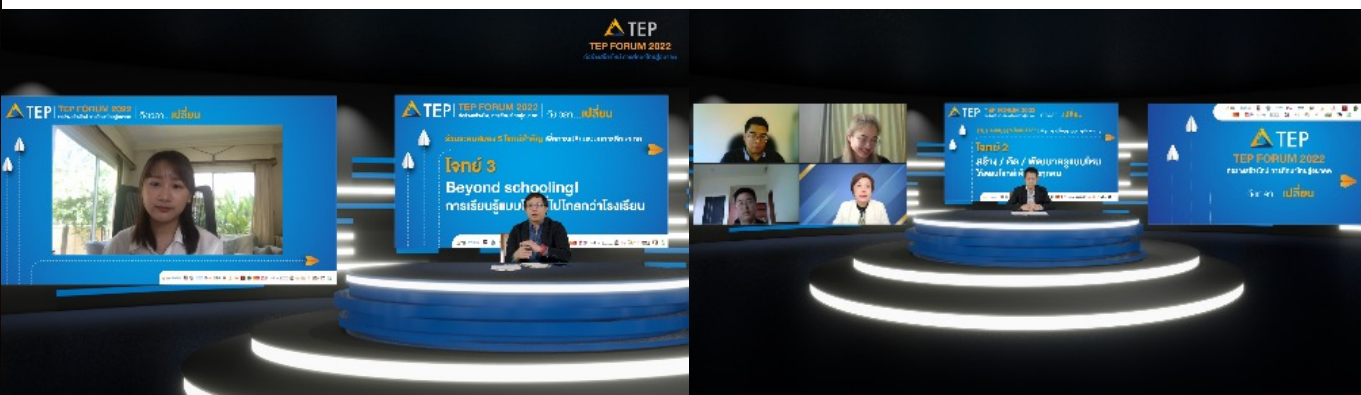

Thailand
Education
Partnerships

บทนำ

- นายแพทย์ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์..... 8
(ประธานคณะกรรมการยุทธศาสตร์ ภาศึเพื่อการศึกษาไทย)
- วิกฤตโควิด-19 สร้างโอกาสศึกษาใหม่..... 9
- ภูมิทัศน์การศึกษาไทยสู่อนาคต: เปลี่ยนอย่างไรให้ตอบโจทย์..... 22
- ร่วมระดมสมอง 5 โจทย์สำคัญ เพื่อการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาไทย..... 34
 - » โจทย์ที่ 1: โรงเรียนพลังบวก ความหวังปฏิรูปการศึกษาจากพื้นที่..... 35
 - » โจทย์ที่ 2: สร้าง / คัด / พัฒนาครูแบบไหนให้ตอบโจทย์เด็กไทยทุกคน..... 49
 - » โจทย์ที่ 3: Beyond Schooling! การเรียนรู้แบบใหม่ที่ไปไกลกว่าโรงเรียน..... 58
 - » โจทย์ที่ 4: Learning recovery เปิดเรียนใหม่ การศึกษาไทยต้องไม่เหมือนเดิม..... 64
 - » โจทย์ที่ 5: พ.ร.บ. พหุหรือไม่: กติกา นโยบายแบบไหน จะพาการศึกษาไทยไปสู่อนาคต..... 72
- 5 แรงแบบตาลใจเพื่อเปลี่ยนการศึกษาไทย..... 78
- บทสรุป 5 โจทย์สำคัญเพื่อการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาไทย..... 85
- สรุปผลการสำรวจความคิดเห็น..... 95
- ข้อเสนอจาก 5 โจทย์สำคัญ เพื่อการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาไทย..... 99
- รับมอบข้อเสนอโดย ดร.คุณหญิงกัลยา โสภณพนิช รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ..... 106
- นายอานันท์ ปันยารชุน: คินอำนาจให้ประชาชน..... 110
- ล้อมวงสนทนา: บทบาทของคนรุ่นก่อนและคนรุ่นใหม่ ต่อภารกิจกาเปลี่ยนแปลงการศึกษาไทย..... 113

» นายแพทย์ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ (ประธานคณะกรรมการยุทธศาสตร์ ภาคีเพื่อการศึกษาไทย)

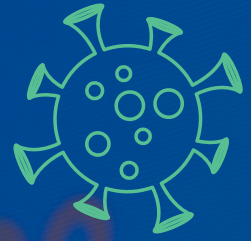
เราได้บทเรียนสำคัญว่า เหตุผลที่ไม่สามารถปฏิรูปการศึกษาไทยให้สำเร็จเบ็ดเสร็จได้ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาเป็นเพราะขาดการมีส่วนร่วม และการที่จะปล่อยให้เรื่องนี้เป็นหน้าที่ของภาครัฐเพียงอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอ ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นฝ่ายปกครอง เยาวชน คนรุ่นใหม่ ครู สถาบันผลิตครู โรงเรียน นักธุรกิจ และผู้ที่ห่วงใยการศึกษา ต้องร่วมกันคิดและร่วมกันสร้างการเปลี่ยนแปลงในระบบการศึกษาไทย ต้องสร้างการเปลี่ยนแปลงจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่สนใจด้านการศึกษา

TEP FORUM 2022 จึงเป็นโอกาสที่ดีในการเปิดพื้นที่พูดคุยแลกเปลี่ยนแนวคิดต่าง ๆ ที่สำคัญต่อการสร้างการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ แต่ที่ยิ่งกว่านั้นคือ เราจะได้ร่วมกันคิดโจทย์สำคัญที่ครอบคลุมทั้งเรื่องโรงเรียน เรื่องของหลักสูตร เรื่องของกฎหมาย แล้วช่วยร้อยรัดการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดเข้าด้วยกัน

ทั้งนี้ทั้งนั้นเราไม่ได้เชื่อมั่นแค่การมีส่วนร่วมเท่านั้น แต่เชื่อมั่นในพลังสร้างสรรค์จากทุกแนวคิด เราอาจจะคิดต่างกัน แต่หากเรามีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การผลักดันการปฏิรูปสังคมไทยด้วยวิสัยทัศน์ร่วมตัวนี้จะทำให้คนรุ่นก่อนและคนรุ่นใหม่สามารถคิดร่วมกันได้

และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสถานการณ์โควิด-19 ที่เกิดขึ้นก็ยิ่งเกิดการสูญเสียโอกาสทางการเรียนรู้ไปมากมายจากที่สถานศึกษาต้องปิดการเรียนการสอนร่วม 2 ปีการศึกษา สิ่งนี้ยิ่งทำให้ได้เห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องสร้างการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาให้เกิดขึ้นโดยเร็วที่สุด

วิกฤตโควิด-19 สร้างโอกาสศึกษาใหม่

Dr.Aarti Saihjee

(Chief of Education Section, UNICEF)

ด้วยสถานการณ์โควิด-19 ที่ทำให้ต้องมีการปิดโรงเรียน และจนถึงตอนนี้ที่แม้บางโรงเรียนจะเริ่มเปิดสอน แต่ก็มีทั้งเปิดเรียนเต็มรูปแบบและเปิดเรียนแค่บางส่วน ซึ่งก็จะแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ของแต่ละประเทศ

สิ่งที่เกิดขึ้นจากการปิดโรงเรียนคือนักเรียนไม่ได้ไปเรียนตามปกติ หากนับตามจำนวนวันเฉลี่ยแล้วในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมีเด็กที่ไม่ได้ไปโรงเรียนตามปกติประมาณ 200 วัน ยกตัวอย่างนักเรียนในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวไม่ได้ไปโรงเรียนประมาณ 200-300 วัน ซึ่งนั่นเป็นเวลาเกือบตลอดทั้งปี

ผลกระทบจากการที่นักเรียนไม่สามารถไปโรงเรียนได้คือการใช้พื้นที่ในการพัฒนาตนเองหายไป และครูไม่สามารถเข้าถึงหรือดูแลเด็กได้ นี่เป็นความสูญเสียอย่างมาก เราจึงต้องช่วยกันฟื้นฟูสถานการณ์เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ และแม้เราจะรู้ดีว่า การเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในห้องเรียน รู้ว่าครูและโรงเรียนสามารถสร้างการเรียนรู้ผ่านการปฏิสัมพันธ์กับเด็กและผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ได้ แต่จากประมาณการของ Asian Development Bank (ADB) พบว่า แม้จะมีการเรียนออนไลน์เข้ามาสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กในช่วงสถานการณ์โควิด-19 แต่การเรียนออนไลน์ก็มีประสิทธิภาพมากที่สุดแค่เพียง 16-38 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น อาจเรียกว่าดีกว่าไม่มีเลยก็จริง แต่ตัวเลขก็ไม่ได้ดีเลิศเมื่อเทียบกับความคาดหวังของเรา

Asian Development Bank-ADB: ธนาคารพัฒนาเอเชีย เป็นสถาบันการเงินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสนับสนุนระบบเศรษฐกิจ และการพัฒนาของประเทศแถบเอเชียและแปซิฟิก ผ่านการให้เงินกู้ และความสนับสนุนด้านเทคนิค

ในขณะที่เดียวกันจากสถานการณ์โควิด-19 พบว่ามีเด็กที่ต้องตกหล่นไปจากระบบการศึกษาอย่างน่าเสียดาย คือเมื่อโรงเรียนปิดก็ไม่ได้ไปเรียน และเมื่อโรงเรียนเปิดก็ไม่ได้กลับไปเรียนอีกเลย จากที่เคยคาดการณ์ว่าจำนวนเด็กกลุ่มนี้ในภูมิภาคนี้ น่าจะมีอยู่ประมาณ 35,000,000 คน แต่หลังจากเกิดโควิด-19 เราพบว่ามามากถึง 40,000,000 คน นี่คือการสูญเสียโอกาสทางการเรียนรู้ และเด็กก็ไม่ได้มีพื้นที่ที่ปลอดภัย ไม่ได้มีพื้นที่ที่จะใช้พัฒนาตนเองอย่างที่ควรจะเป็น

การประมาณการโดย ADB ยังบอกอีกว่า จำนวนการเรียนรู้ที่สูญเสียไปไม่ใช่แค่จำนวนวัน แต่เป็นคุณภาพการเรียนรู้ที่เสียไปเท่ากับ 0.3-0.4 ปี นั่นหมายความว่าเด็กขาดเรียนไปครึ่งปีหรือเกือบครึ่งปีด้วยซ้ำ เหล่านี้ทำให้เห็นว่าสถานการณ์การศึกษาในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกหนักหนาขนาดไหน

และนี่ยังชี้ให้เห็นอีกว่า การสูญเสียโอกาสทางการเรียนรู้เป็นปัญหาใหญ่ การแก้ไขปัญหาต้องมีหลายมาตรการ ตัวเลขเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความหนักหนาของปัญหาเท่านั้น แต่ไม่ได้ชี้ทางออกทางออกจึงเป็นสิ่งที่แต่ละประเทศ แต่ละบริบทพื้นที่จะต้องช่วยกันจัดการและหาแนวทางร่วมกันต่อไป

นอกจากเรื่องของการสูญเสียการเรียนรู้แล้ว อีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญคือ **เมื่อเด็กไม่ได้ไปเรียน ก็จะมีความเสี่ยงด้านอื่นเพิ่มเข้ามา เช่น เสี่ยงต่อการแต่งงานในวัยเด็ก เสี่ยงต่อการที่ต้องกลายเป็นแรงงานวัยเด็ก บางคนเสี่ยงต่อการท้องก่อนวัยอันควร บางคนต้องพบกับความรุนแรงในครอบครัว** เพราะไม่ใช่พ่อแม่ทุกรายจะดูแลลูกได้ดี เหล่านี้จึงเป็นความเสี่ยงในสวัสดิภาพและการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็ก เพราะเมื่อไม่ได้ไปโรงเรียนเด็กก็ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ที่เขาควรอยู่

เรื่องโภชนาการสำหรับเด็กก็สำคัญ หลายโรงเรียนมีการให้อาหารกลางวัน มีนมโรงเรียน มีการดูแลเรื่องโภชนาการ และสุขอนามัยอื่น ๆ ดังนั้นเมื่อไม่ได้ไปโรงเรียนเด็กก็จะไม่ได้รับความช่วยเหลือเหล่านี้ เด็กบางคนเมื่ออยู่บ้านอาจไม่ได้กินข้าวครบทุกมื้อ เมื่อเป็นเช่นนี้สุขภาพของเด็กจะเป็นอย่างไร นี่ก็คือปัญหาเช่นกัน

และไม่ใช่แค่เรื่องสุขภาพกาย เพราะสุขภาพจิตก็เป็นอีกปัญหาหนึ่ง เราพบว่าเด็กที่อยู่บ้านอาจเกิดปัญหาซึมเศร้า ในสถานการณ์โควิด-19 หลายครอบครัวเกิดความเครียด พ่อแม่ไม่คุ้นเคยที่ต้องดูแลลูกตลอดเวลาภายใต้สภาวะที่กดดัน และเราก็พบอีกว่าระดับความยากจนยังมีเพิ่มขึ้น เด็กกว่าร้อยละล้านคนต้องอยู่ในครอบครัวที่ยากจนลงกว่าเดิม ซึ่งเกิดจากผู้ปกครองไม่ได้มีรายได้เท่าปกติ และเมื่อเด็กอยู่ในครอบครัวที่ไม่ได้มีรายได้ดี บวกกับการที่ไม่ได้กลับเข้าไปอยู่ในระบบโรงเรียน ทำให้เขาต้องอยู่ในสถานการณ์ที่ยากลำบากมากขึ้น

ดังนั้นการที่เด็กไม่ได้เรียน ความรู้จึงไม่มี ทักษะก็ไม่เกิด โอกาสในการหางานที่ดีและมีเงินเดือนที่จะดูแลตนเองได้ในอนาคตก็ขาดไป กลายเป็นปัญหา เป็นวังวน เป็นลูกโซ่ทั้งหมดนี้ทำให้เราเห็นสถานการณ์ของปัญหาและเกิดคำถามขึ้นว่า...แล้วเราควรจะทำอย่างไร

จากการศึกษาของเราและจากหน่วยงานอื่นสะท้อนให้เห็นว่าเราจะต้องเริ่มลดปัญหาการสูญเสียโอกาสทางการเรียนรู้ในระยะยาว ต้องมีการประเมินความรู้ขั้นพื้นฐานว่าตอนนี้เด็กมีความรู้อยู่ในขั้นไหน เรียนได้เท่าไร และปรับหลักสูตรให้เหมาะสมขึ้น ตั้งเป้าหมายว่าในอนาคตอะไรคือสิ่งที่เราอยากได้ ทำอย่างไรให้เด็กได้ฟื้นฟู และการเรียนซ่อมเสริมควรจะเป็นแบบใด

ควรมีการวางแผนและกำหนดความคาดหวังที่ชัดเจน หากถอยไปขนาดนี้แล้วจะกลับมาให้ได้เหมือนเดิมต้องทำอะไร ในขณะที่เดียวกันครูก็ต้องได้รับการสนับสนุนด้วย ต้องมีการสื่อสารข้อมูลเหล่านี้ให้ทั้งนักเรียนและพ่อแม่เข้าใจ ต้องใช้การเรียนแบบผสมผสาน ต้องมีการสร้างกลุ่มเครือข่ายครู กลุ่มโรงเรียน และกลุ่มต่าง ๆ เพื่อช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กต่อไป

การวางแผนฟื้นฟูความสามารถในการเรียนรู้และความเป็นอยู่ของเด็กทำได้หลายรูปแบบ ในเอเชียแปซิฟิกและระดับอาเซียนมีการกำหนดนโยบายรวมถึงแผนคร่าว ๆ จากสถานการณ์นี้ อย่างไรก็ตาม แม้เราเห็นว่ามีความเป็นไปได้ แต่อย่าลืมว่าทุกอย่างดำเนินได้ด้วยเงิน ดังนั้นงบประมาณเพื่อการศึกษาจะต้องมีการปรับ ไม่ได้หมายถึงต้องปรับให้มากขึ้นในเชิงปริมาณอย่างเดียว แต่คือการบริหารจัดการให้มีคุณภาพมากขึ้น

และต้องไม่ลืมว่า มีความไม่เท่าเทียมกันในเชิงการเข้าถึงทรัพยากรเชิงดิจิทัล จึงควรมีการลงทุนเพื่อปิดช่องว่างให้เกิดความเสมอภาคไปพร้อม ๆ กับเร่งขจัดอุปสรรคเสียโอกาสทางการเรียนรู้ ช่วยให้ครูมีความสามารถในการสอนและการปรับพื้นฐานของเด็ก เราต้องช่วยให้ครูทำสิ่งเหล่านี้ให้ได้ด้วย ต้องมีแผนอย่างชัดเจนในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษาและสร้างการเรียนรู้แบบผสมผสาน ควรปรับการจัดการงบประมาณด้านการศึกษาให้ดีขึ้น

อย่างไรก็ตามเราเชื่อว่าในทุกวิกฤตย่อมมีโอกาสเสมอ ดังนั้นนี่คือการจุดประกายใหม่ของการศึกษา เป็นโอกาสให้เราได้ปรับวิธีการทำงาน ปรับหลักสูตรและองค์ประกอบอื่น ๆ เพื่อให้โรงเรียนเป็นสถานที่สำหรับการเรียนรู้ของเด็กอย่างแท้จริง เน้นการมีส่วนร่วมของเด็ก และการเรียนรู้ต้องไม่จำกัดอยู่แค่ในห้องเรียนหรือในโรงเรียนเท่านั้น แต่เด็กต้องสามารถเรียนรู้ในรูปแบบอื่นและในสถานการณ์อื่นเพื่อให้เกิดทักษะ ซึ่งทักษะที่จำเป็นในอนาคตต้องเป็นทักษะสำหรับโลกใหม่ ทักษะแห่งโลกดิจิทัล เราต้องช่วยให้พ่อแม่สามารถรับบทบาทเป็นครูได้ การสนับสนุนให้พ่อแม่มีทักษะในการสอนเพื่อให้เด็กมีโอกาสได้เรียนรู้มากขึ้นจึงเป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน

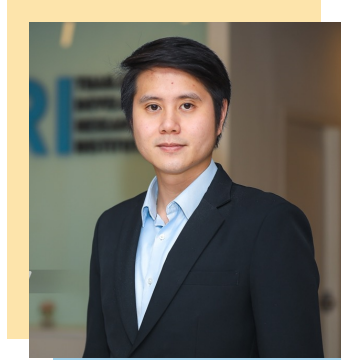
สถานการณ์โควิด-19 ในตอนแรกอาจเป็นเรื่องของสาธารณสุข ต่อมาเป็นปัญหาเศรษฐกิจ และมาถึงตอนนี้กลายเป็นปัญหาเรื่องการเรียนรู้และคุณภาพของประชากรไปแล้วด้วย ดังนั้นอย่ามองเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพียงด้านเดียว เพราะมีหลายมุมที่เราต้องมองและแก้ปัญหา ที่สำคัญคือทุกคนต้องมีส่วนร่วม ไม่ใช่แค่ภาครัฐ แต่ทุกคนต้องเข้ามาช่วยแก้ปัญหาร่วมกัน

ดร.พงศภัค วณิชานนท์

(กลุ่มงานวิจัยนโยบายด้านการปฏิรูปการศึกษา
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย-ทีดีอาร์ไอ)

ในความเป็นจริงระบบการศึกษาไทยมีผลอยู่ก่อนแล้ว แต่จากสถานการณ์โควิด-19 ที่ผ่านมามีทำให้เราได้เห็น 4 แผลทางการศึกษาไทยชัดเจนขึ้น นั่นคือ แผลเก่า แผลกว้าง แผลลึก และแผลเป็น

แผลเก่า:

ประเทศไทยมีปัญหาทางการศึกษาค่อนข้างมาก เช่น ด้านคุณภาพ จากการทดสอบของ PISA พบว่าครึ่งหนึ่งของเด็กไทยอายุ 15 ปีไม่สามารถอ่านจับใจความได้ และยังไม่สามารถนำความรู้ด้านวิทย์คณิตมาแก้ปัญหาอย่างง่ายได้ นี่เป็นปัญหาเก่า เป็นเหมือนแผลเก่าที่เรื้อรังมานาน

Programme for International Student Assessment (PISA): โครงการโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล

หนึ่งในสาเหตุคือเรื่องความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยที่มีอยู่สูง เยาวชนอายุ 15-17 ปีกว่า 200,000 คนไม่สามารถเรียนต่อมัธยมปลายหรือ ปวช. ได้เพราะปัญหาความยากจน เด็กยากจนมีทักษะการอ่านน้อยกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะดีกว่าเทียบเท่า 2 ปีการศึกษา เด็กที่อยู่ในชนบทมีทักษะช้ากว่าเด็กในเมืองมากถึง 3 ปีการศึกษา อีกทั้งเรายังได้เห็นความเหลื่อมล้ำทางรายได้และที่อยู่อาศัยด้วย

ในประเทศไทยช่วง 10 กว่าปีที่ผ่านมาเราลงทุนด้านการศึกษามากขึ้นเกือบ 50 เปอร์เซ็นต์เพิ่มขึ้นเกือบ 200,000 ล้านบาท เวลาเรียนของเด็กไทยก็สูงกว่าค่าเฉลี่ยของ OECD มาก แต่จากปัญหาด้านคุณภาพและความเหลื่อมล้ำทำให้เราเห็นว่าผลยังไม่น่าพอใจ เพราะเรามีปัญหาในเรื่องประสิทธิภาพการบริหาร

Organization for Economic Cooperation and Development (OECD): องค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา)

ความท้าทายอีกอย่างหนึ่งคือการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ในขณะที่เรากำลังต้องการแรงงานที่มีคุณภาพและทักษะที่สูงขึ้น กับเทคโนโลยี Disruption ที่ต้องการพัฒนาคนให้มีทักษะที่ยากต่อการที่เครื่องจักรจะเข้ามาทดแทน นี่คือแผลเก่าทั้งหมดที่เรามีอยู่ เมื่อโควิด-19 เข้ามายังตอกย้ำให้เห็นชัดและยิ่งจะทำให้การศึกษาไทยมีแผลที่เพิ่มขึ้น

แผลกว้าง:

ในช่วงปี 2563-2564 ที่มีโควิด-19 เข้ามาเต็มที่เราสูญเสียโอกาสทางการเรียนรู้ เสียเวลาเรียน ช่วงเวลาเปิดเทอมถูกเลื่อนออกไป ในปี 2563 เราเสียเวลาเรียนไป 19 วันซึ่งคิดเป็น 10 เปอร์เซ็นต์ อาจดูเหมือนไม่มาก แต่นี่คือ 10 เปอร์เซ็นต์ของเวลาเรียนทั้งหมด ยิ่งปี 2564 ที่สถานการณ์โควิด-19 รุนแรงขึ้นเราเสียเวลาไป 30 วันหรือ 18 เปอร์เซ็นต์เลยทีเดียว และเมื่อเปิดเรียนก็ไม่ได้เรียนอย่างต่อเนื่องเพราะบางพื้นที่ยังไม่สามารถเปิดเต็มรูปแบบได้ ต้องเปิดบ้างปิดบ้างตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า ซึ่งทำให้การเรียนการสอนไม่ต่อเนื่อง เวลาของการเรียนการสอนก็ยิ่งลดลงไปอีก

ผลจากการสำรวจในเดือนสิงหาคม 2564 พบว่าจำนวน 40 เปอร์เซ็นต์ของโรงเรียนในการดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ทั้งหมดประมาณ 12,000 แห่งต้องเปิดสอนออนไลน์เท่านั้น เวลาเรียนที่หายไปทำให้เกิดความสูญเสียแรกที่กระทบเป็นวงกว้าง

แผลลึก:

เราเห็นว่าโควิด-19 ไม่ได้กระทบแค่การศึกษา แต่กระทบถึงปากท้องครัวเรือนของเด็กด้วย ข้อมูลจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) บ่งชี้ว่า ปี 2563-2564 มีจำนวนเด็กยากจนเพิ่มมากขึ้น **เด็กยากจนธรรมดา**จะมีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ยต่อคนไม่เกิน 3,000 บาทต่อคนต่อครัวเรือน ส่วน**เด็กยากจนพิเศษ**จะมีรายได้ต่ำกว่า 1,200 บาทต่อคนต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้นกว่า 200,000 คนในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา และเด็กกลุ่มนี้เมื่อต้องเรียนที่บ้านเขาจะมีอุปสรรคค่อนข้างมาก

เห็นได้จากในจังหวัดศรีสะเกษซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งที่ประชากรมีรายได้ต่ำสุดของประเทศ พบว่าเขตที่อยู่ไกลเมืองมากที่สุดมีโรงเรียน 210 แห่ง ในช่วงโควิด-19 สามารถเปิดทำการเรียนการสอนได้จริงแค่ 40 แห่ง ที่เหลือต้องปิดเรียนเพื่อเรียนออนไลน์แบบ 100 เปอร์เซ็นต์ มีแค่บางส่วนเท่านั้นที่เปิดให้นักเรียนเข้าเรียนในห้องเรียนสลับกันไปมาได้

ที่สำคัญคือเมื่อสำรวจความพร้อมในการเรียนออนไลน์ เด็ก 40,000 คนในพื้นที่นี้ไม่สามารถเรียนที่บ้านได้เลย เพราะเด็กที่ไม่มีอุปกรณ์จำพวกทีวี อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์มีมากถึง 5,000 คน และ 800 คนในจำนวนนี้ไม่มีแม้แต่โต๊ะเก้าอี้เพื่อจะเรียน

แผลเป็น:

โควิด-19 สร้างแผลเป็นให้กับเด็กทั้งโลก ประเทศที่มีระบบการศึกษาดีอย่างเนเธอร์แลนด์ก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน เพียงแต่การสูญเสียโอกาสทางการเรียนรู้ในประเทศที่มีรายได้น้อยถึงปานกลางจะส่งผลกระทบมากกว่า พบว่าในเด็กอายุ 10 ปีที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้มีจำนวนเพิ่มขึ้นจาก 53 เปอร์เซ็นต์เป็นกว่า 70 เปอร์เซ็นต์ ที่สำคัญคือการสูญเสียโอกาสทางการเรียนรู้จะทำให้เกิดการสูญเสียรายได้ในอนาคต ประเมินการของ World Bank, UNESCO และ UNICEF ในปี 2563 พบว่าโควิด-19 จะทำให้เด็กทั้งโลกสูญเสียรายได้ในอนาคตไปถึง 10 ล้านล้าน USD และประเมินอีกครั้งในปี 2564 เพิ่มสูงขึ้นเป็น 17 ล้านล้าน USD

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีรายได้อ่อนกลาง และเพราะระบบการศึกษาของเรามีแผลเก่าอยู่แล้ว โควิด-19 จึงทำให้เรายิ่งเห็นแผลในระบบการศึกษาที่ชัดเจนทั้งแผลเก่า แผลกว้าง แผลลึก และแผลเป็น ซึ่งเราต้องเยียวยาบาดแผลเหล่านี้**บทเรียนจากทั่วโลกพบว่าการปิดโรงเรียนกลับได้ไม่คุ้มเสีย และจากการวิจัยทั่วโลกพบว่าการปิดโรงเรียนไม่ได้ช่วยลดการแพร่ระบาดของโรค แต่กลับสร้างผลเสียจากการสูญเสียโอกาสทางการเรียนรู้มากกว่า**

ดังนั้นจะทำอย่างไรให้ระบบการศึกษาแข็งแรง และอยู่ได้ยั่งยืนไปตลอดระยะเวลาของโควิด-19 ซึ่งโจทย์ก็คือต้องลดแผลเป็นให้จางลงมากที่สุด ควบคู่กับการเยียวยา 3 แผลที่เหลือ การเยียวยาต้องมีแนวทางที่แตกต่างกัน เบื้องต้นอาจเริ่มที่การปรับกฎระเบียบเพื่อให้เกิดการเรียนการสอนแบบใหม่ที่จะช่วยสร้างทักษะแห่งอนาคตเพื่อรักษาแผลเก่า และปรับกฎระเบียบให้ยืดหยุ่นพอที่จะทำให้โรงเรียนพร้อมกลับมาเปิดการเรียนการสอนได้ตามปกติ ทดแทนการที่ต้องเปิดปิดอยู่ตลอดเวลาเพื่อรักษาแผลกว้าง

ควรมีมาตรการช่วยเหลือเด็กชายขอบเป็นพิเศษเพื่อรักษาผลผลิตที่จะเกิดขึ้น ที่สำคัญคือทักษะสำคัญของครูหรือคนหน้างาน รวมทั้งทักษะของการวัดและประเมินผล เพราะจะทำให้เรารู้ว่าเด็กได้อะไร เด็กรู้อะไรแค่ไหน และเมื่อเขาอยู่บ้านเขาได้รู้อะไร เพื่อที่จะให้เขากลับมาเรียนได้อย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกันเมื่ออยู่โรงเรียนเขารู้แค่ไหน เมื่อปิดโรงเรียนเขากลับไปอยู่บ้านแล้วเขาจะได้อะไร เราต้องทำสิ่งเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เราได้เห็นจากวิกฤตครั้งนี้และจะกลายเป็นโอกาสในอนาคตก็คือ

1. โควิด-19 ทำให้ทุกคนเห็นว่าการศึกษามีความสำคัญมากแค่ไหน และเห็นความจำเป็นที่ต้องเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาไทยให้แข็งแกร่งมากขึ้น นี่จะเป็นโอกาสแรกให้ทุกคนได้เปลี่ยน Mindset
2. เคยมีงานวิจัยในช่วงที่เกิดโรค SARS พบว่าการปิดโรงเรียนไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาการแพร่ระบาดจนเมื่อมีการทำซ้ำในวิกฤตโควิด-19 ก็ได้ผลล้มเหลวเช่นเดิม นี่จึงเป็นโอกาสจากที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์ชัดเจนเพื่อใช้ในการออกนโยบายโดยภาครัฐว่า หากในอนาคตเกิดสถานการณ์เช่นนี้ซ้ำอีกการปิดโรงเรียนโดยที่ไม่ปรับปรุงด้านอื่นจะไม่ได้ช่วยอะไรเลย
3. กลุ่มเด็กชายขอบจะได้รับผลกระทบมากกว่าคนอื่น เราต้องช่วยเหลือเด็กกลุ่มนี้เป็นพิเศษ เพราะเป็นกลุ่มเปราะบาง หากเขาหลุดออกนอกระบบการศึกษาอนาคตเขาจะได้รับผลกระทบรุนแรงกว่าเด็กปกติแน่นอน

เรื่องความรุนแรงในครอบครัวก็ไม่ควรมองข้าม เด็กต้องมีสภาพแวดล้อมที่ดี แต่บางบ้านอาจไม่ใช่ที่ที่ปลอดภัยเสมอไป หน่วยงานที่ดูแลเรื่องนี้รวมถึงสังคมสงเคราะห์ควรเข้ามาจัดการปัญหา และทุกปัญหาที่ถูกเผยขึ้นมาในตอนนี้เป็นโอกาสให้เราเห็นว่า ไม่ใช่แค่กระทรวงศึกษาธิการ แต่ต้องเป็นพวกเราทุกคน ทุกครัวเรือนและทุกกระทรวงต้องทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหา

คาดหวังให้ภาครัฐเปิดโอกาสให้เกิดการทำงานร่วมกัน เพราะงานด้านการศึกษาจะเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน ที่สำคัญคือต้องเปิดให้ภาคีภาคประชาชนและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายว่าหลักสูตรที่ดีควรเป็นอย่างไร การบริหารบุคลากรในโรงเรียนจำเป็นต้องให้โรงเรียนพ่อแม่ผู้ปกครอง และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดร่วมกัน

ดร.อุสรพร จันทร้อลัย เสริบุตร
(CEO Starfish Education)

หากพูดถึงผลกระทบของการสูญเสียโอกาสทางการเรียนรู้หรือการปิดโรงเรียนเราจะเห็นว่าเป็นวิกฤตซ้อนวิกฤต เมื่อมองในด้านการวางมาตรการฟื้นฟู ทาง Starfish Education ได้วางกรอบการทำงานไว้ 5 ข้อ ได้แก่

1. การประเมินสภาพแวดล้อมทั้งระบบ (Landscape Assessment) เราพิจารณาเรื่องของการสูญเสียโอกาสทางการเรียนรู้จากข้อมูลรอบคร้ว ความต้องการพื้นฐาน การเข้าถึงเทคโนโลยีและอุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งเหล่านี้เป็นการประเมินสภาพแวดล้อมที่มีความจำเป็น และที่ผ่านมาในทุกโรงเรียนจะมีการประเมิน แล้วนำผลมาประกอบการทำแผนซึ่งต้องพิจารณาลึกลงไปในรายละเอียดเพื่อให้ครอบคลุมกับเด็กมากขึ้น

2. การวางแผนของโรงเรียนทั้งระบบ (Whole School Planning) การวางแผนฟื้นฟูระบบการศึกษาไม่ใช่แค่เรื่องของบางโรงเรียน บางชั้นเรียน หรือแค่เรื่องของครูและแกนนำเท่านั้น เพราะเป็นเรื่องของทั้งโรงเรียนและทั้งชุมชน เนื่องจากทุกคนได้รับผลกระทบทั้งหมด ฉะนั้นการวางแผนจึงต้องนำปัจจัยในเรื่องของการประเมินมาตั้งทีมทำงานดูว่าเรามีผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างไรบ้าง เรื่องของระยะเวลา งบประมาณ ทรัพยากรต่าง ๆ รวมถึงเรื่องความปลอดภัย มีปัจจัยใดบ้างที่จะนำมาเป็นองค์ประกอบในแผนของเรา

3. การสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพครู (Professional Development Support for Teachers) ครูเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยกอบกู้วิกฤตครั้งนี้ ต้องพัฒนาคุณภาพของครู พัฒนาวิชาชีพให้ครูสามารถมองเห็นช่องว่างการเรียนรู้ได้ และดูในเรื่องของหลักสูตรว่า เราจำเป็นต้องสอนในทุกหลักสูตรที่เคยมีหรือไม่ หรือควรลำดับความสำคัญของหลักสูตรอย่างไร ดูในเรื่องของเครื่องมือครูว่าครูมีเครื่องมือใดบ้าง สามารถจัดการเรียนการสอนอย่างไร โดยที่เรื่องการเรียนออนไลน์ก็ยังคงต้องทำอยู่

4. การช่วยเหลือนักเรียน (Intervention and Support for Students) ต้องพิจารณาว่าจะช่วยเหลือผู้เรียนได้อย่างไรบ้าง และต้องมองที่ผู้เรียนเป็นรายบุคคลมากขึ้น หรืออย่างน้อยเป็นรายกลุ่ม เพื่อให้สามารถช่วยเหลือได้ เพราะสถานการณ์ของแต่ละคนแตกต่างกันมาก รวมถึงการฝึกทักษะต่าง ๆ การสนับสนุนสุขภาพของเด็ก ตลอดจนการช่วยเหลือครอบครัวของเด็ก โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในกลุ่มเปราะบาง การช่วยเหลือครอบครัวเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะหากครอบครัวไม่สามารถดูแลเด็กได้ เด็กก็มีโอกาสที่จะหลุดออกนอกระบบได้มากขึ้น

5. การติดตาม ปรับปรุง และผลสะท้อนกลับ (Monitoring and Invention Redesign) ในขั้นนี้เรามองเรื่องของการพัฒนา มองผลตอบรับและเรื่องของการประเมิน ซึ่งระยะเวลาของขั้นตอนนี้ต้องสั้น เพราะสถานการณ์ของเด็กหรือสถานการณ์โดยรวมในทุกวันนี้เปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมากและเร็ว ดังนั้นเราต้องมีการติดตามและปรับตัวอย่างสม่ำเสมอ

ในช่วงโควิด-19 ที่โรงเรียนต้องปิดและปรับมาเป็นการเรียนออนไลน์ วิธีการช่วยเหลือเด็กที่ดีที่สุดไม่ได้มีระบบใดสำเร็จรูป แต่ควรพิจารณาถึงหลายองค์ประกอบ ทั้งเรื่องช่วงอายุของเด็ก การเข้าถึงอินเทอร์เน็ต การเข้าถึงอุปกรณ์การเรียนผ่านโทรศัพท์ คอมพิวเตอร์หรือแท็บเล็ตก็เรียนรู้ได้แตกต่างกัน รวมถึงลักษณะและรูปแบบของผู้เรียนก็ต่างกัน รูปแบบการสอนที่ครูใช้คืออะไร การสนับสนุนของผู้ปกครองคืออะไร หลังจากพิจารณาสิ่งเหล่านี้แล้วจึงค่อยออกแบบวิธีการที่จะนำเข้าไปช่วยเด็กเพื่อให้เขาสามารถนำไปใช้เรียนในช่วงนี้ได้

นอกจากการเรียนรู้แล้ว สิ่งที่เราออกแบบคือ **เครื่องมือการเรียนรู้นอกห้องเรียน (Learning Intervention)** ซึ่งจะออกมาในลักษณะ Online-On hand เราใช้**กล่องการเรียนรู้ (Learning Box)** และให้ครูในชุมชนเข้ามาช่วย มีการติดต่อสื่อสารกันด้วยช่องทางแบบ Real-Time Communication Channel โดยมีครูและผู้ปกครองเข้ามาช่วยจัดการเรียนการสอนของเด็กด้วย

ชุมชนมีส่วนสำคัญมาก ปัจจุบันอาจมีโรงเรียนเปิดทำการเรียนการสอนได้เป็นบางแห่ง บางก็บางห้องเรียน การที่เรามีครูเข้าไปช่วยในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ อย่างน้อยครูสามารถมองเห็นเด็กและเข้าไปดูสภาพแวดล้อมของเด็กได้ ที่ผ่านมาจากการทำงานของเราพบว่าคนที่เข้าไปในชุมชนอาจเป็นครูของโรงเรียนเอง หรือเป็นอาสาสมัครในชุมชน หรือเป็นรุ่นพี่ในชุมชนที่จะเข้าไปช่วยเด็กได้

ตัวอย่างของการใช้กล่องการเรียนรู้เข้าไปช่วยจัดการเรียนการสอนนี้ ภายในกล่องจะมี Booklet เป็นตัวเอกสารที่ใช้สื่อสารกับผู้ปกครองโดยตรง และให้ผู้ปกครองช่วยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กได้ หรือในกรณีเด็กโตก็จะสามารถจัดการเรียนรู้ของเขาผ่านกล่องการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง นี่เป็นหนึ่งตัวอย่างที่เราได้ทำ

กล่องการเรียนรู้จะเป็นตัวนำอุปกรณ์การเรียนต่าง ๆ ไปให้ผู้เรียน แต่ความสำคัญของกล่องนี้ไม่ได้ อยู่ที่อุปกรณ์ แต่คือระบบนิเวศที่เราให้กับผู้เรียน จะต้องเป็นผู้ที่นำกล่องการเรียนรู้ไปจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก และครูสามารถออกแบบการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองโดยมีผู้ปกครองหรืออาสาสมัครในชุมชนเป็นผู้ช่วย ปัจจุบันเราได้ทำงานร่วมกับโรงเรียน 140 แห่ง ผ่านครู 1,300 คน และนักเรียน 18,000 คน

ในเรื่องของการพัฒนาครูเราทำอย่างต่อเนื่อง และพบว่าในช่วงวิกฤตโควิด-19 ครูสามารถใช้เทคโนโลยีได้ดีขึ้น สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองในด้านออนไลน์ได้ดีมาก ขณะเดียวกันครูไม่ควรพัฒนาตนเองด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว แต่ต้องพัฒนาด้านอารมณ์และสังคมร่วมด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญก่อนเรื่องวิชาการด้วยซ้ำ มี 7 แนวคิดที่เราใช้เพื่อเตรียมตัวข้ามพ้นวิกฤตโควิด-19 และให้เห็นว่านี่คือโอกาส

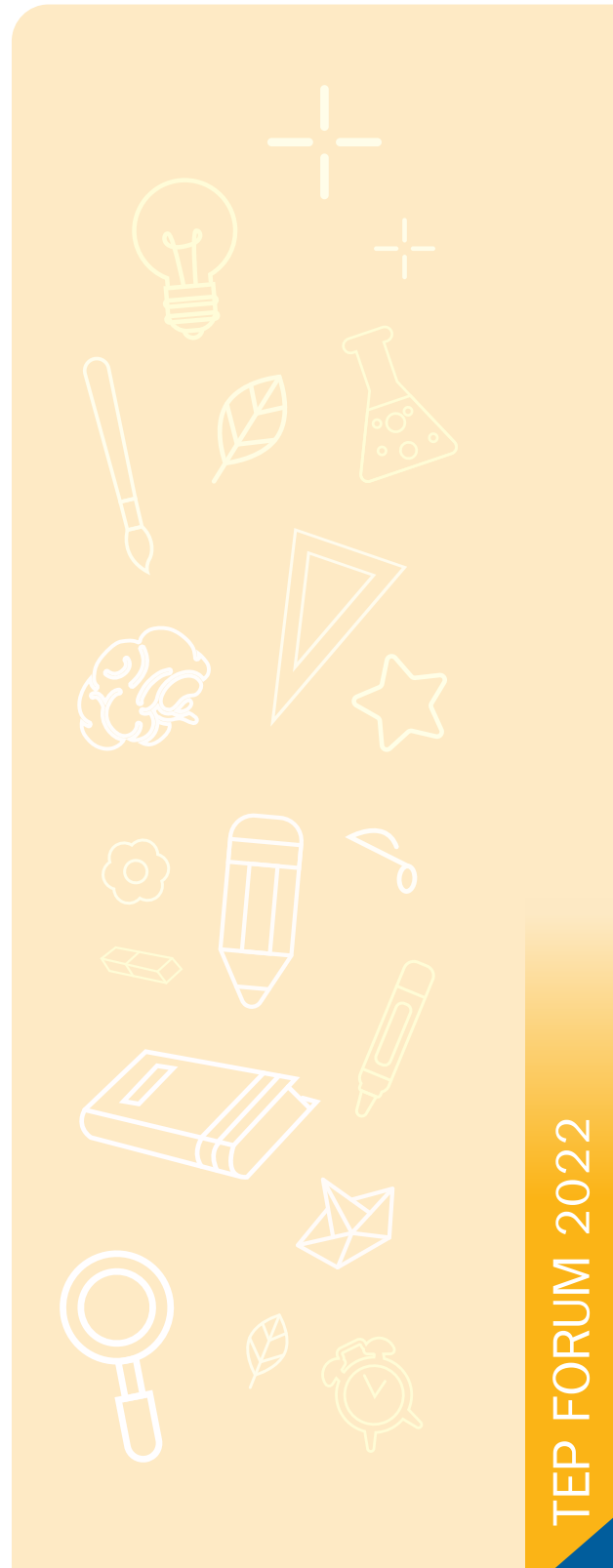
1. ตรวจสอบสุขภาพใจของเด็กว่าเขาเป็นอย่างไร พร้อมหรือไม่ เราจะช่วยเหลือหรือดูแลเขาได้อย่างไรบ้าง
 2. ไม่เร่งอัดความรู้ในทันที ควรทำหลังตรวจสอบแล้วว่าเด็กมีสภาพจิตใจและร่างกายที่พร้อมจะเรียนแล้วจริง ๆ
 3. วางแผนพัฒนาเด็กเป็นรายบุคคล เพราะเด็กแต่ละคนย่อมแตกต่างกัน
 4. เน้นพัฒนาทักษะที่ใช้ได้ทันที เรื่องใดยังไม่จำเป็นควรตัดออกไปเพื่อให้เด็กได้พัฒนาทักษะที่จำเป็นมากกว่า
 5. ประเมินผลบ่อยขึ้นและใช้รูปแบบที่หลากหลายขึ้น
 6. สื่อสารกับผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ
 7. ยืดหยุ่นต่อการทำงาน และต้องยืดหยุ่นอย่างมากในสถานการณ์วิกฤตเช่นนี้
- ความคาดหวังและสิ่งที่มองเห็นในวิกฤตนี้มี 3 ส่วนด้วยกัน ซึ่งจะเป็นโอกาสให้การศึกษาได้เชื่อมโยงกับความเป็นจริง เชื่อมโยงกับชีวิตจริงและเชื่อมโยงกับโลกจริง

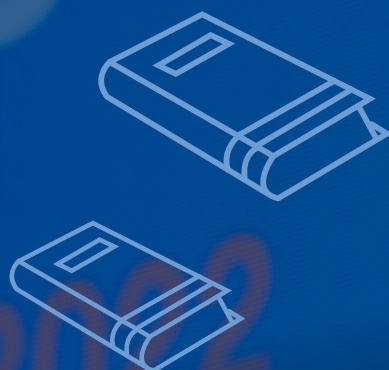
ส่วนที่ 1 เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ชุมชนในที่นี้หมายถึงพ่อแม่ซึ่งที่ผ่านมามีบทบาทสำคัญมาก และทำได้ดีในเรื่องความสัมพันธ์กับโรงเรียน บทบาทของพ่อแม่กับโรงเรียนเป็นจุดเด่นที่เราเห็นว่าได้เกิดขึ้นในช่วงโควิด-19 ฉะนั้นนี่เป็นโอกาสที่เราควรทำต่อไปเพื่อให้ความสัมพันธ์นี้เหนียวแน่นขึ้น

ส่วนที่ 2 สร้างการเรียนรู้ที่เน้นการเสริมสมรรถนะและทักษะ ทำอย่างไรให้ได้ก้อยู่ในโลกปัจจุบันได้ ทักษะในศตวรรษที่ 21 ช่วงก่อนและหลังโควิดย่อมต่างกัน ฉะนั้นต้องวิเคราะห์ว่าอะไรคือทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับเด็กยุคนี้จริง ๆ

ส่วนที่ 3 สร้างการเรียนรู้เป็นรายบุคคล เนื่องจากการเรียนรู้เป็นเรื่องของเด็ก เป็นเรื่องขององค์รวมทั้งหมด เรื่องตัวตนของเขา ครอบครัวของเขา ทำอย่างไรให้สามารถดูแลเด็กได้เป็นรายบุคคล

การทำงานควรเกิดขึ้นแบบมีส่วนร่วมทั้งระบบ ความยืดหยุ่นแบบที่โรงเรียนหรือครูจะสามารถจัดการเรียนการสอนได้ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ มีอิสระมากขึ้นในการจัดการต่าง ๆ รวมถึงงบประมาณที่จะถูกนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ นี่เป็นสิ่งที่อยากชวนให้เข้ามาร่วมกันคิดว่าจะบริหารทรัพยากรที่เรา มีได้อย่างไร ร่วมกันจัดระเบียบใหม่เพื่อตอบโจทย์ใหม่ที่ไม่ใช่โจทย์เดิม

ภูมิทัศน์การศึกษาไทยสู่อนาคต: เปลี่ยนอย่างไรให้ตอบโจทย์

ศ.ดร.อนุชาติ พวงสำลี
(ประธานบริหารโรงเรียนสาธิต
แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

การสร้างระบบการศึกษาใหม่จำเป็นต้องจินตนาการใหม่ให้กว้างขึ้นกว่าเดิม ต้องรู้วิธีคิดแบบเก่าไปพอสมควร ต้องคิดใหม่ จินตนาการใหม่ และทำใหม่ สำคัญที่สุดคือ การเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาเป็นเรื่องที่ทุกคนในสังคมต้องมาช่วยกัน เหมือนคำพูดที่ว่า **จะเลี้ยงเด็กสักคนต้องใช้คนทั้งหมดบ้าน** จึงอยากเรียกร้องให้ทุกฝ่ายและทุกภาคส่วนหันหน้าเข้าหากันเพื่อร่วมสร้างระบบการศึกษาใหม่ที่ยืดหยุ่นและหลากหลายมากขึ้น โดยมี 4 ประเด็นเป็นฐานคิดสำคัญในการที่จะก้าวไปข้างหน้า

1. โรงเรียนจำเป็นต้องปักหมุดให้ชัดเจนว่าเราจะสร้างเด็กแบบใด ต้องการคุณภาพเด็กแบบใดที่จะตอบโจทย์แรงงานในอนาคต ตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ ตอบโจทย์การสร้างอาชีพใหม่ ๆ มีงานวิจัยมากมายที่ชี้ว่าต้องสร้างเด็กให้มีความคิดวิเคราะห์สร้างสรรค์ มีความคิดเชิงระบบ เป็นผู้นำ สามารถทำงานเป็นทีมได้ ซึ่งในระบบเดิมเรายังไม่สามารถตอบสนองสิ่งเหล่านี้ นี่จึงเป็นเรื่องแรกที่ต้องกลับมาตั้งหลักคิดกันอย่างจริงจัง

2. ต้องวิเคราะห์ระบบเดิมว่ามีสิ่งใดขาดหายหรือพร่องไป ระบบเดิมที่ใช้กันมาหลายสิบปีทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทางการศึกษาขาดการเชื่อมโยงกัน ต้องกลับมาเชื่อมโยงทุกภาคส่วนเข้าด้วยกันเพื่อกลับสู่ระบบการศึกษาให้ได้ ผู้ปกครองกับโรงเรียนต้องเป็นเพื่อนเป็นพันธมิตรเพื่อทำงานไปด้วยกัน จับมือไปในทิศทางเดียวกัน สร้างความเข้าใจร่วมกันว่าเป้าหมายการพัฒนาเด็กคืออะไร

3. เด็กรุ่นใหม่มีรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่ไม่เหมือนคนรุ่นเก่า การเรียนรู้ของเขาเปลี่ยนไปเนื่องจากเขาเติบโตในยุคที่สามารถประชิดกับข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีได้ทันที ฉะนั้นพัฒนาการทางสมองและวิธีการเรียนของเขา มีรูปแบบที่เปลี่ยนไป รวมถึงความไม่ฝืน การตั้งเป้าหมายในชีวิต และการวางแผนระยะยาวของเด็กแต่ละคนก็มีความแตกต่างหลากหลาย และยิ่งแตกต่างกับรุ่นพ่อแม่รุ่นพี่ในอดีต

4. หลักสูตร วิธีการสอน ครู ความสามารถของครู วิธีการวัดและประเมินผลใดก็ตาม นี่เป็นอีกส่วนสำคัญที่จะต้องถูกรื้อหรือทบทวนวิธีคิดใหม่ทั้งหมด หลักสูตรเดิมที่เราใช้อยู่ซึ่งเน้นการเรียนรู้แบบท่องจำ เน้นอัดความรู้แน่น แต่หากถึงที่สุดแล้วนำไปใช้ไม่ได้ก็ต้องเปลี่ยน ต้องเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอน เพราะผู้เรียนมีวิธีการเรียนแตกต่างไปจากในอดีตที่เราอาจจะฟังครูบรรยายอยู่หน้าห้องแล้วก็มีความสุข แต่เด็กสมัยนี้จะไม่มีการเรียนแบบนั้น เด็กแต่ละคนจะแตกต่างหลากหลายกันไป

ดังนั้นระบบการวัดและประเมินผลที่เราเคยใช้กันมาคงใช้กับเด็กยุคนี้ไม่ได้แล้ว การตัดเกรดเพื่อบอกว่าเขาเก่งหรือไม่เก่งอาจจะไม่ใช่ เพราะเด็กแต่ละคนมีความเก่งหรือมีศักยภาพที่แตกต่างกันหลากหลายโดยสิ้นเชิง ทำอย่างไรจึงจะให้ระบบการวัดและประเมินผลเหล่านั้นเป็นเครื่องมือในการให้กำลังใจเด็ก เป็นเครื่องมือที่ทำให้เด็กต่อยอดและเติบโตไปในทางของเขา เด็ก 30 คนใน 1 ห้องเรียนไม่จำเป็นต้องสอบได้ที่ 1 ทุกคน เขาไม่จำเป็นต้องมีเส้นทางการเรียนรู้หรือเส้นทางที่จะเติบโตไปในอนาคตเหมือนกันทุกคนอยู่แล้ว

อีกเรื่องที่เป็นหัวใจสำคัญคือ การปรับเปลี่ยนบทบาทของครู นี่คือกุญแจดอกสำคัญในการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาทั้งหมด เราพบว่าบทบาทของครูถูกท้าทายและถูกเรียกร้องมาก แต่ที่ผ่านมาหลังจากจบครุศาสตรบัณฑิตหรือศึกษาศาสตรบัณฑิตและเข้าสู่ระบบการศึกษาแล้ว กระบวนการที่จะส่งเสริมและพัฒนาครูให้เป็นครูที่สอนเก่ง จัดกระบวนการเรียนรู้เก่งแทบไม่มีเลย ตรงนี้จึงเป็นเรื่องที่เราต้องหันมาจริงจังและลงทุนกับการพัฒนาครูให้มากขึ้น เพราะครูที่เก่งจะมีทักษะในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ มีวิธีดึงพลังในห้องเรียนและรู้วิธีเก็บเด็กหลังห้องขึ้นมา

แต่ในโลกยุคปัจจุบันเท่านี้อาจไม่เพียงพอ เพราะศาสตร์หรือองค์ความรู้ทุกอย่างเปลี่ยนไปมากมาย ตอนนี้เราต้องการให้เด็กยุคใหม่มีทักษะในเชิง Financial literacy คือ รู้เท่าทันด้านการเงิน มีทักษะด้านการเป็นผู้ประกอบการ การลงทุน การเสียภาษี ครูจึงต้องมีบทบาทในการทำงานมากกว่าแค่จัดกระบวนการเรียนรู้ ครูต้องเป็นทั้ง Facilitator และ Project Manager เพื่อเชื่อมโยงองค์ความรู้หรือศาสตร์จากภายนอกมาช่วยให้นักเรียนอีกต่อหนึ่ง หรือสร้างแพลตฟอร์มใหม่ ๆ ที่เกิดจากการเชื่อมโยงความรู้ระหว่างระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนเข้าด้วยกัน เหล่านี้เป็นมิติที่เราต้องทบทวน

อีกเรื่องที่ควรพูดถึงคือ ในวันนี้การเรียนสายสามัญ สายอาชีวะ รวมถึงการศึกษานอกโรงเรียน หรือ กศน. ควรเลิกแบ่งแยกออกจากกันได้แล้วหรือไม่ ทุกวันนี้โลกเปลี่ยน เด็กในสายสามัญจำนวนมาก รวมทั้งในโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยังวิ่งสู้การเรียนสายอาชีพกันเป็นจำนวนมาก และสามารถสร้างงานสร้างรายได้ให้ตนเองทั้งที่ยังเรียนไม่จบ นักศึกษาระดับปริญญาตรีในยุคนี้แทบทุกคนมีงานขายของออนไลน์กันแล้วด้วยซ้ำ นั่นหมายความว่าโลกแห่งอาชีพได้เข้ามาแล้ว ฉะนั้นการแบ่งแย่งของการบริหารจัดการระบบการศึกษาในแบบเดิมต้องสลายเข้าหากันได้แล้วเช่นกัน

นอกจากนี้เราพบว่า มีแหล่งองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน ซึ่งอยู่นอกรั้วโรงเรียนในรูปแบบของสมาคมวิชาชีพต่าง ๆ เช่น ชมรมนักแสดง ชมรมผลิตภาพยนตร์ ชมรมศิลปะการละคร ชมรมทำอาหารและเครื่องดื่ม ฯลฯ ภายในชมรมเหล่านี้มีมีอาชีพตัวจริงที่สามารถเป็นครูได้ เราควรนำความรู้ในสาขาอาชีพต่าง ๆ เข้าสู่ระบบการศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกและทดลองทำในสิ่งเหล่านี้เพื่อค้นหาตนเอง

ช่วงเวลา 2 ปีที่เด็กต้องเรียนออนไลน์อยู่กับบ้านถือเป็นช่วงเวลาที่เขาสูญเสียโอกาสทางการเรียนรู้และเสียโอกาสในการสร้างทักษะทางสังคมไปค่อนข้างมาก เด็กที่ต้องอยู่บ้านหรืออยู่แต่ในห้องของตนเอง 2 ปีเต็ม ไม่ได้เจอเพื่อน ไม่ได้เล่นกับเพื่อน ไม่ได้หัวเราะหรือร้องไห้กับเพื่อน และไม่ได้ร่วมทำงานเป็นทีมกับเพื่อน ยิ่งบางคนยังต้องอยู่กับพ่อแม่ที่มีแต่แรงกดดัน เมื่อสถานการณ์กลับสู่สภาพปกติ เขาจะต้องฟื้นฟูทักษะทางสังคมขึ้นมาใหม่ นั่นหมายถึงภาวะผู้นำและความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นสิ่งที่เราต้องสนใจและใส่ใจ เพราะเป็นทักษะสำคัญที่เขาจะใช้ในการทำหน้าที่พลเมืองที่เข้มแข็งในอนาคต

คุณสรวิทย์ อยุธยา

(รองประธานกรรมการหอการค้าไทย
และประธานคณะกรรมการพัฒนาการศึกษา)

จริง ๆ แล้วการศึกษาไทยไม่ได้แย่นขนาดนั้น เพราะถ้าไม่ตีจริงแล้วเราจะมาถึงจุดที่เจริญทัดเทียมกับประเทศเพื่อนบ้านได้อย่างไร เพียงแต่มีบางอย่างที่ทำให้ขาดความเชื่อมโยงกันระหว่างโรงเรียนกับเด็ก และโรงเรียนกับผู้ปกครอง ระบบการศึกษาในบ้านเราจึงมีผลมาอย่างที่เราเห็นทุกวันนี้

ในมุมมองของภาคเอกชน การที่เรามุ่งมั่นด้านการศึกษา ก็เพราะในภารกิจของหอการค้าไทยคือการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งหมด ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน จริงอยู่ว่าเป้าหมายของเราคือเรื่องเศรษฐกิจของชาติ แต่เศรษฐกิจไทยจะเดินหน้าไม่ได้หากเรายังมีปัญหาเรื่องการศึกษา ดังนั้นหนึ่งในความมุ่งมั่นของหอการค้าไทยคือการร่วมพัฒนาการศึกษา และเราทำสิ่งนี้มาแล้วหลายปี

ปัญหาการศึกษาไม่ใช่ปัญหาของใครคนใดคนหนึ่ง ในฐานะที่เป็นภาคเอกชน เราคือผู้ใช้งานทรัพยากรที่เรียนจบมาจากสถานศึกษา ดังนั้นเราต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เรามีคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาที่จะทำงานทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา อุดมศึกษา ทำงานทุกรูปแบบร่วมกันทุกภาคส่วนซึ่งรวมถึงภาครัฐด้วย

โจทย์ที่ว่า การศึกษาไทยเหตุใดจึงตอบโจทย์โลกอนาคตไม่ได้ มุมมองที่หอการค้าเห็นว่าเป็นเรื่องใหญ่นั่นคือเรื่องโครงสร้างประชากร ปัจจุบันอัตราการเกิดในประเทศไทยต่ำมาก ปี 2538 เรามีเด็กเกิด 820,000 คน แต่ล่าสุดเหลือแค่ 540,000 คน อนาคตเรากำลังจะเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในปี 2566 และในปี 2576 จะเป็นสังคมสูงวัยอย่างสุดยอด จะมีผู้สูงอายุเป็นจำนวนมาก ในขณะที่คนวัยทำงานจะลดลง และต่อไปโรงเรียนจะมีขนาดเล็กลงด้วยเพราะมีนักเรียนน้อยลง ความเจริญของประเทศในภาคอุตสาหกรรมมีโอกาสหดตัวพร้อมกับเกิดอัตราการว่างงานเพิ่มขึ้น ข้อสังเกตที่ยังเหมือนเดิมคืออัตราส่วนผู้ที่ตกงานมากที่สุดก็คือผู้ที่เรียนจบปริญญาตรี นี่เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ต้องพิจารณาว่าเกิดอะไรขึ้น

ลักษณะการทำงานในโลกปัจจุบันค่อนข้างใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นพนักงานส่งของ พนักงานรักษาความปลอดภัย พนักงานทำความสะอาด ก่อสร้าง เกษตรกรรม แต่ในอนาคตงานเหล่านี้จะถูกเทคโนโลยีเข้ามาทำหน้าที่แทน อีกทั้งยังเกิดงานในรูปแบบที่ไม่เคยมีมาก่อนในโลก เช่น Cryptocurrency, Non-Fungible token (NFT), Bitcoin หรือ Metaverse ผู้ใหญ่อาจไม่เข้าใจสิ่งนี้ และยากที่จะอธิบายให้เข้าใจว่าสิ่งเหล่านี้ทำเงินได้อย่างไร แต่เด็กรุ่นใหม่เข้าใจได้ง่าย พวกเขาพร้อมสำหรับอนาคต แต่ในเมื่ออัตราการเกิดของเด็กลดลงทุกวัน ดังนั้นคุณค่าของเด็กแต่ละคนจึงยิ่งมีความสำคัญต่อประเทศ เราต้องทำให้เขาเติบโตอย่างมีศักยภาพสูงสุด ถ้าผู้ใหญ่ละเลยสิ่งนี้ประเทศไทยย่อมไปต่อไม่ได้

เด็กแต่ละคนมีศักยภาพในตนเอง เราจะทำอย่างไรให้เด็กที่เหลือราว 500,000 คนต่อปีเป็นเด็กที่มีศักยภาพสูงสุด สิ่งสำคัญที่ถูกพูดถึงคือการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) แต่การเป็นนักเรียนรูตลอดชีวิตจะเกิดขึ้นไม่ได้หากวันนี้เราไม่ได้สร้างทักษะให้เด็กตั้งแต่นั้น ในขณะเดียวกันเมื่อมีทักษะแล้วก็ต้องมีความรู้ด้วย เพราะเรื่องบางเรื่องต้องมีความรู้เป็นพื้นฐานที่แข็งแรง ใช้คอมพิวเตอร์เป็นอย่างดีไม่ได้ ต้องค้นคว้าข้อมูลให้เป็น หากเจอข่าวปลอม (Fake News) ก็ต้องรู้เท่าทัน ความรู้เรื่องคณิตศาสตร์พื้นฐานก็ต้องมีเพราะทุกอาชีพต้องใช้คณิตศาสตร์ ค่าขายอย่างไรต้องรู้กำไรขาดทุนก็ต้องรู้ ถึงเวลาหากต้องกู้เงินก็ต้องรู้ว่าดอกเบี้ยคืออะไร ต้นทุนคืออะไร คำนวณอย่างไร ถ้าไม่มีความรู้ในเรื่องพื้นฐานเหล่านี้ชีวิตก็ไปไม่รอด

ผมเชื่อว่าองค์ความรู้ของเด็กที่สำคัญมากคือเรื่องความรู้พื้นฐาน แต่ในระบบการศึกษาไทยก็อัดหลักสูตรให้เด็กมากเกินไป ทุกวันนี้เทคโนโลยีใหม่เกิดขึ้นแล้ว บางเรื่องเด็กสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองในภายหลัง เพราะภาคเอกชนไม่ได้ดูแลเรื่ององค์ความรู้อย่างเดียว แต่เราดูทักษะด้วย เรียนจบในสาขาวิชาใดนั้นเป็นแค่จุดเริ่มต้น แต่หลังจากนั้นเมื่อคุยกันจะรู้ว่า ประสบการณ์เป็นอย่างไร ทำงานกับเพื่อนเป็นหรือไม่ ทุกวันนี้การทำงานไม่ได้เป็นแบบฉายเดี่ยวอีกแล้ว ทุกอย่างต้องผ่านการทำงานร่วมกันเป็นทีม ผู้ที่อยู่ในภาคเอกชนอาจไม่เชี่ยวชาญด้านการศึกษา เราอาจไม่รู้ว่าจะทำให้เด็กมีแรงบันดาลใจได้ด้วยวิธีใด แต่เรารู้ว่าอะไรคือทักษะที่โลกอนาคตต้องการ

อย่างไรก็ตามต้องให้กำลังใจเด็กรุ่นใหม่ พวกเขาต้องขวนขวาย ต้องพยายาม และอย่าไปยอมแพ้กับระบบ อยู่ในโรงเรียนก็อย่างหนึ่ง แต่นอกเวลาเรียนคุณสามารถทำอะไรได้อีกมากมาย อยากให้เด็กไทยเป็นเยาวชนที่มีคุณภาพเพื่อจะได้ดูแลประเทศไทยต่อไป

คุณมิรา เวฬุภาค

(CEO mappa และ CEO & Founder, Flock Learning)

ในโลกยุคปัจจุบัน โฮมสคูล (Home School) จะไม่ใช่แค่ทางเลือกอีกต่อไป แต่เป็นสิทธิ์ขั้นพื้นฐานของครอบครัวในการจัดการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นของทุกคน ไม่ใช่ของโรงเรียน ไม่ใช่ของรัฐอย่างเดียว ทุกคนมีสิทธิ์ตามกฎหมายที่จะให้ครอบครัวสามารถจัดการศึกษาเองได้ เพียงแต่มีบริบทต่างกันไป นั่นคือหากเป็นการศึกษาในโรงเรียนก็จะจัดโดยครูหรือผู้อำนวยการ แต่สำหรับโฮมสคูลจะจัดโดยครอบครัว

คำถามที่ถูกถามบ่อยคือ การเรียนในโรงเรียนกับการเรียนในโฮมสคูลแบบไหนดีกว่ากัน ต้องอธิบายว่าโรงเรียนมีรูปแบบการเรียนการสอนโดยมีครูหนึ่งคนต่อนักเรียนหลายคน ในขณะที่โฮมสคูลแทบจะเรียนจะสอนกันตัวต่อตัว เราจึงไม่สามารถเปรียบเทียบกันได้ ยกตัวอย่างแอปเปิลกับลูกแพร์ เราไม่สามารถนำแอปเปิลมาเทียบกับลูกแพร์แล้วบอกว่าอะไรดีกว่ากันได้ เพราะแอปเปิลคือแอปเปิล และลูกแพร์ก็คือลูกแพร์

ดังนั้นควรเลิกตั้งคำถามนี้แล้วเปลี่ยนเป็นถามว่า จะทำอะไรให้มีผลไม่มากกว่านี้ เพื่อจะตอบโจทย์ความหลากหลายของเด็ก ในประเทศเรายังมีความเหลื่อมล้ำสูง และเรากำลังเจอกับการเปลี่ยนแปลงที่ผันผวนสุดขีด ในขณะที่สภาวะทางเศรษฐกิจก็เปลี่ยน โครงสร้างสังคมก็เปลี่ยน ดังนั้นจำเป็นอย่างมากที่เราจะมีแค่แอปเปิลหรือลูกแพร์ไม่ได้ เราต้องมีทางเลือกอื่น ๆ เพิ่มเข้ามาด้วย

การจัดการศึกษาโดยครอบครัวอาจยากหากพ่อแม่จะลุกขึ้นมาจัดการ เพราะนั่นไม่ใช่แค่เรื่องของแผนการสอนอย่างเดียว แต่พ่อแม่จะต้องรับผิดชอบการเรียนรู้ของเด็กคนหนึ่ง หมายถึงเราต้องทำข้อตกลงกับความคาดหวัง ทำข้อตกลงกับอีกหลายปัจจัย และจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุน จำเป็นต้องมีระบบรองรับช่วยเหลือด้วย

ในความต่างของโฮมสคูลกับระบบโรงเรียนนั้น ในระบบโรงเรียนจะมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธี Gamification เป็นตัวออกแบบการเรียนรู้ หากเป็นในระบบโรงเรียนจะใช้แรงจูงใจจากภายนอก (Extrinsic Motivation) ที่มีทั้งการสอบและการให้คะแนน แต่โฮมสคูลจะไม่มีแรงจูงใจจากภายนอก

ดังนั้นสิ่งที่เราต้องสร้างขึ้นคือแรงจูงใจจากภายใน (Intrinsic Motivation) เพื่อให้เด็กอยากเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือให้เด็กได้เป็นเจ้าของการเรียนรู้เอง

เมื่อเป็นเช่นนั้น ในระบบการศึกษาจึงควรสร้างแรงจูงใจจากภายในให้เด็ก ทำอย่างไรเราจึงจะไม่สร้างแค่แรงจูงใจจากภายนอกเท่านั้น เพื่อให้เขาได้เป็นเจ้าของการเรียนรู้ด้วยตัวของเขาเองจริง ๆ

Gamification คือการออกแบบกิจกรรมการเรียนหรือการทำงานให้อยู่ในรูปแบบของเกมเพื่อให้มีความน่าสนใจ และจูงใจให้ผู้เรียนรู้สึกสนุกสนาน พร้อมทั้งได้สาระไปด้วย

อย่างไรก็ตามการศึกษาหรือการเรียนรู้ไม่ใช่ภาระของโรงเรียน ทุกภาคส่วนต้องเข้ามาช่วยกัน กำหนดทิศทางและหาทางช่วยเหลือกัน พิจารณาว่าเมื่อรูปแบบการเรียนรู้ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป เราจะทำอย่างไร และในสถานการณ์เช่นทุกวันนี้พ่อแม่ควรสร้างการเรียนรู้ให้ลูกไปในทิศทางใด

เราจึงสร้างแพลตฟอร์มในชื่อ mappa ขึ้นมาด้วยเหตุผลที่ว่า ทุกภาคส่วนต้องเข้ามาร่วมรับผิดชอบหรือมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของเด็ก สิ่งหนึ่งที่เราต้องมีคือการเป็นผู้อำนวยความสะดวกที่จะทำให้คนจากทุกภาคส่วนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ได้จริง เพราะเราไม่ต้องการเห็นการเรียนรู้เกิดขึ้นเฉพาะในโรงเรียน แต่อยากเห็นการเรียนรู้เกิดขึ้นในชุมชน อยากให้เด็กทันโลก ธุรกิจ แต่เราทำเรื่องนี้ให้โรงเรียนไม่ได้ mappa จึงเป็นพื้นที่ให้ใครก็ตามในสังคมสามารถเข้ามาร่วมสร้างการเรียนรู้และเสริมทักษะเพื่อให้พ่อแม่พาเด็ก ๆ เข้ามาเรียนรู้ได้

การศึกษาไทยควรสร้างให้เด็ก Makes sense มากกว่านี้ และก็ควรมี Common sense ด้วย เพราะเป็นทักษะที่จำเป็นมาก ตัวอย่างหนึ่งเกี่ยวกับเด็กที่เราสนใจคือเรื่องเพศศึกษาซึ่งพบข้อมูลจากการทำวิจัยว่า ปัจจุบันเด็กเริ่มมีเพศสัมพันธ์ในช่วงอายุที่ต่ำกว่า 10 ขวบ ดังนั้นในระบบการศึกษาแบบเดิมที่เริ่มสอนเพศศึกษากันในช่วงมัธยมนั้นคือช้าไปมาก ไม่ตอบโจทย์สังคมยุคนี้อีกต่อไป

เป้าหมายการศึกษาไม่ควรมีไว้เพื่อไปสอบอย่างเดียว แต่เราควรทำให้โลกของเด็ก Makes sense ต้องตอบโจทย์ความอยากรู้ของเขาให้ได้ ความอยากรู้และความสงสัยของเด็กนั้นมีมากมาย สิ่งที่เด็กทำอยู่ทุกวันนี้คือการเข้าไปค้นข้อมูลในแพลตฟอร์มต่าง ๆ ด้วยตนเองทั้งที่เขาก็กั้นกรองไม่ได้ว่าคอนเทนต์ใดดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด สังคมไม่ควรปล่อยให้การเรียนรู้ของเด็กเป็นเช่นนี้อีกต่อไป ดังนั้นเราจำเป็นต้องลุกขึ้นมาสร้างช่องทางการเรียนรู้อื่น ๆ ที่มีข้อมูลที่ถูกต้องเพิ่มมากขึ้น

คุณศศิธร สุขบท

(ผู้สื่อข่าวและ Content creator

ศูนย์สื่อสารวาระทางสังคมและนโยบายสาธารณะ
สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส)

คิดว่าสิ่งที่ควรเกิดขึ้นในตอนนี้เป็นเรื่องการรื้อระบบความคิดหรือภูมิทัศน์ในการมองการศึกษาเสียใหม่ ตัวสื่อมวลชนเองก็ไม่ต่างกัน ช่วงที่ผ่านมากการพูดถึงข่าวการศึกษาในแต่ละครั้งมีแค่เรื่องเปิดเทอมวันแรก เรื่องค่าเทอม หรือเรื่องข้อเรียกร้องต่าง ๆ ของครู ซึ่งหากมองว่าการศึกษาคงต้องขับเคลื่อนไปมากกว่านี้ สื่อเองก็ต้องปรับตัวมากขึ้นด้วยเพื่อเข้าร่วมเป็นภาคี ก้าวต่อไปของสื่อมวลชนในมิติของการศึกษา จึงไม่ควรแค่เล่าให้ฟังเท่านั้นที่กำลังเกิดอะไรขึ้นในสังคม แต่ควรเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนรู้ เป็นเหมือนอีกพื้นที่หนึ่งที่สามารถจัดการศึกษาได้

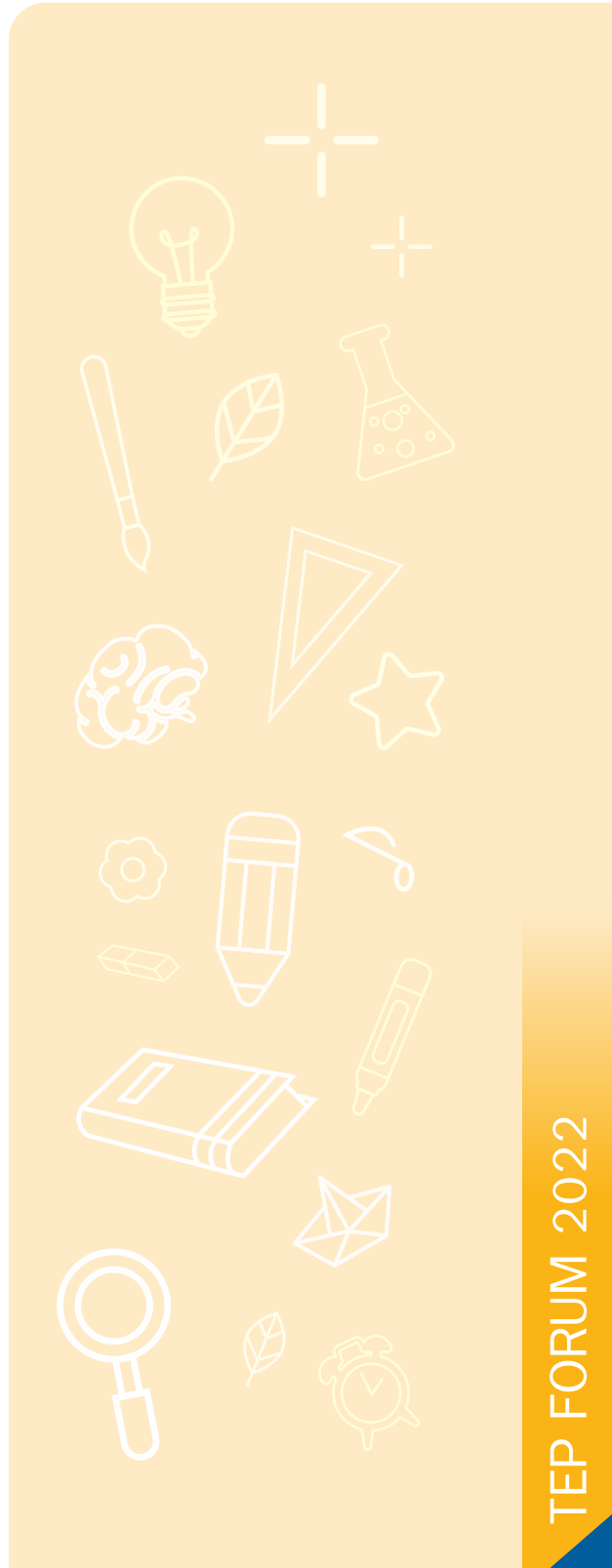
ส่วนเรื่องหลักสูตรการศึกษาถือเป็นโจทย์เก่าที่มีปัญหามาตั้งแต่ก่อนจะเกิดโควิด-19 เมื่อมาเจอสถานการณ์นี้ก็เหมือนยิ่งจะซ้ำแผลเก่าเข้าไปอีก ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับระบบการศึกษาต่างก็เห็นความสำคัญและอยากให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบ เปลี่ยนแปลงหลักสูตร แต่หากเปลี่ยนแล้วก็เกรงว่าจะเป็นการเพิ่มงานให้ครู ในขณะที่คนอีกส่วนหนึ่งก็จะรู้สึกว่าจะต้องเปลี่ยนอีกแล้วทั้งที่ของเดิมก็ยังไม่ค่อยเข้าที่เข้าทางเท่าไร เมื่อได้ฟังความคิดเห็นจากหลายมุมมองก็รับรู้ได้ว่า ทุกคนอยากเห็นการเปลี่ยนแปลง แต่อยากเห็นการเปลี่ยนแปลงที่ตนเองได้ประโยชน์มากขึ้นกว่านี้

ครูควรจะทำสิ่งอื่นได้มากขึ้นนอกเหนือจากการสอน เราสามารถดึงครูมาเป็นคอลัมน์นิสต์ได้ สามารถดึงครูมาเป็นคนที่เล่าเรื่องของตนเองในส่วนที่เขาจัดการศึกษา และสามารถทำให้คนในพื้นที่ต่าง ๆ ที่ไม่ใช่แค่นักเรียนในโรงเรียนเข้ามาเรียนรู้ในสิ่งที่เขาทำได้ นี่คือการที่เราต้องกล้าให้เขาลองทำ คิดว่านี่เป็นสิ่งที่ทุกคนควรได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่ หากทำได้เราจะได้เห็นความก้าวหน้าและเกิดกำลังใจที่จะขับเคลื่อนกันต่อไป

เคยได้พูดคุยกับนักเรียนคนหนึ่งที่มีผลการเรียนดีมาก แต่ระบบการศึกษาที่ครอบล้อมเขาจนแทบจะทำอะไรไม่ได้ ทำให้ฝันของเด็กที่อยากจะเรียนรู้ในมิติต่าง ๆ ที่หลากหลายเป็นไปได้ไม่ได้เลย เขาจึงลาออกและเริ่มจัดการเรียนรู้ของตนเองด้วยตนเอง เพื่อจะได้เรียนรู้ทุกสิ่งที่เขาอยากรู้ ดังนั้นหากในระบบเราสามารถปรับหลักสูตรโดยการฟังเสียงของเด็ก ๆ เหล่านี้เพื่อปรับให้ทุกคนมีสิทธิ์มีเสียงในระบบการศึกษาก็จะทำให้เด็กไม่ต้องถูกตีกรอบอยู่เฉพาะในโรงเรียนอีกต่อไป เพราะทุกวันนี้เด็กสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ ปัญหาจึงอยู่ที่ระบบ ไม่ได้อยู่ที่เด็กหรือความสนใจของผู้คนในสังคม

ด้วยเหตุนี้โฮมสคูลจึงเป็นที่สนใจมากขึ้นในปัจจุบัน ยิ่งช่วงโควิด-19 โฮมสคูลยิ่งโดดเด่น แต่ก็ยังมีเด็กจำนวนมากที่จัดโฮมสคูลไม่ได้เพราะครอบครัวไม่พร้อม มีเพียงความตั้งใจจะเรียนรู้ในแบบของตนเองที่ไม่ซ้ำใคร แต่ยังไม่มีความพร้อมมารองรับ

ความสนใจของเด็กแต่ละคนไม่เหมือนกัน และโรงเรียนก็ไม่ควรมีหน้าที่แค่สั่งสอน การศึกษาไทยวันนี้ควรมีความแตกต่างหลากหลายมากขึ้น แต่การจะปฏิรูปให้เป็นไปได้ตามนั้นควรเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายต้องช่วยกัน หากเราสร้างระบบการศึกษาที่ทำให้เด็กเกิดศักยภาพในตนเองสูงสุดตามที่เขาอยากเป็นนั่นคือกำไรของคนส่วนรวม

คุณบรรณรัตน์ สุวรรณปา
(ครูโรงเรียนราชดำริ กรุงเทพมหานคร)

ยุคก่อนการเรียนรู้ของเด็กมาจากหนังสือและการถ่ายทอดของครูในโรงเรียน แต่ปัจจุบันเด็กยุคนี้เกิดมาพร้อมอินเทอร์เน็ต เมื่อเกิดเรื่องใดขึ้นในอีกซีกโลกหนึ่งเขาจะรู้ได้ในเสี้ยววินาที และเด็กสามารถหาความรู้ได้ด้วยตนเองจากโซเชียลมีเดีย ส่วนจะเป็นข้อมูลจริงหรือไม่จริง ดีหรือไม่ดี จะมีที่มาอย่างไรก็ตาม แต่เรามองว่านั่นคือการเรียนรู้ทั้งหมด

เด็กจำนวนมากจึงมีแนวโน้มที่จะสร้างการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง เลือกได้เองว่าตนเองสนใจอะไร และเด็กแต่ละคนก็จะมี ความสนใจแตกต่างกัน สิ่งสำคัญคือบางครั้งครูหรือพ่อแม่ผู้ปกครองอาจไม่เข้าใจในสิ่งที่เด็กสนใจ มองว่าเด็กหมกมุ่น ไม่สนใจเรียน แต่จริง ๆ แล้วถ้าจับทางถูก ใช้สิ่งที่เด็กสนใจและอยากจะทำอยู่กับสิ่งนั้นทั้งวันมาเชื่อมโยงปะติดปะต่อกับสิ่งอื่น ๆ เพื่อที่จะเปิดโลกของเด็กให้กว้างขึ้นก็จะทำให้เขาไปได้ไกลกว่าเดิม

แต่สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งคือเชื่อว่าเด็กทุกคนจะมีโอกาสเช่นนั้นเท่าเทียมกัน เพราะทุกวันนี้ในระบบการศึกษาไทยยังมีปัญหาความเหลื่อมล้ำอยู่มาก เรามีเด็กชายขอบ เรามีเด็กด้อยโอกาส เด็กในแต่ละกลุ่มมีต้นทุนทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน เหล่านี้มีผลกับแรงจูงใจและความต้องการเรียนรู้ของเด็ก เด็กที่มีฐานะทางบ้านพร้อมก็ย่อมพร้อมที่จะเรียนรู้ตลอดเวลาเพราะทรัพยากรมีเพียงพอ

ในขณะที่เด็กอีกกลุ่มหนึ่งยังพะวงอยู่ว่าพ่อแม่จะหาเงินที่ไหนมาให้ วันนี้จะกินอะไร หรือในบ้านยังมีความรุนแรงจนไม่มีโอกาสได้คิดถึงเรื่องอื่น นี่เป็นผลพวงจากเศรษฐกิจและสังคมซึ่งถือเป็นเรื่องใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อ การเรียนรู้ของเด็กด้วย ดังนั้นการศึกษาในระบบโรงเรียนจึงต้องตอบโจทย์เด็กให้ได้ ต้องมีสวัสดิการที่เด็กทุกคนจะสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและทำให้พวกเขาค้นพบตนเอง บรรลุเป้าหมายสูงสุดของตนเองในการเป็นมนุษย์ให้ได้

หากการตั้งอยู่ของโรงเรียนซึ่งทุกคนคาดหวังให้เป็นพื้นที่ที่เด็กจะค้นพบตนเอง เป็นพื้นที่ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของเด็ก และเป็นพื้นที่ที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่สุดท้ายโรงเรียนกลายเป็นแค่สถานที่สำหรับการถ่ายถอดและขัดเกลาเท่านั้น นั่นหมายความว่าโรงเรียนยังไม่ตอบโจทย์

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดสิ่งเหล่านี้ส่วนหนึ่งคือการที่ครูไม่มีอำนาจที่จะแก้ปัญหาด้วยตนเอง เพราะด้วยวัฒนธรรมอำนาจ วัฒนธรรมในระบบราชการ และวัฒนธรรมในระบบการศึกษาที่ไม่มีควมไว้วางใจกันในทุกระดับ ทำให้เกิดการเพิ่มภาระให้ครู ครูต้องวิ่งไล่ตามนโยบายที่ส่งลงมาไม่หยุดหย่อน และต้องคอยทำรายงานไปสนองระบบจนไม่มีเวลานั่งทบทวนหรือวิเคราะห์ปัญหาที่ครูกำลังพบเจออยู่ในขณะนั้น

จึงควรมีการกระจายอำนาจให้ครูได้คิดวิเคราะห์แก้ปัญหาเองโดยสนับสนุนทรัพยากรที่เพียงพอเพื่อให้แต่ละพื้นที่แก้ปัญหาด้วยตนเองได้ เพราะไม่มีทางที่คนซึ่งอยู่ไกลจากห้องเรียน ไกลจากนักเรียน ไกลจากโรงเรียน หรือไกลจากพ่อแม่ผู้ปกครองจะเข้าใจปัญหาได้ดีเท่าครู

ดังนั้นระบบการศึกษาแบบใดที่เราต้องการ หลักสูตรฐานสมรรถนะที่พูดถึงกันอยู่เสมอกลับอยู่บนฐานความเชื่อของฝ่ายที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายจากความเชื่อของตนเอง แต่ไม่รับฟังและไม่เปิดพื้นที่ให้กับความเชื่อหรือชุดความคิดแบบอื่นเข้ามาช่วยกำหนดสิ่งที่จะใช้เป็นหลักสูตร สิ่งที่ถูกส่งลงมาที่โรงเรียนและห้องเรียนถูกเลือกถูกกำหนดโดยคนที่ไม่ได้รับรู้ปัญหาอย่างแท้จริง การศึกษาในวันนี้จึงไม่ได้เป็นของทุกคนอย่างที่ควรจะเป็น

ทำอย่างไรจึงจะเปิดพื้นที่เปิดกระจายอำนาจให้กับพ่อแม่ผู้ปกครอง กระจายอำนาจให้กับชุมชน กระจายอำนาจให้กับครูและนักเรียนได้นำเสนอและมีส่วนร่วมในการกำหนดคุณค่าที่จะเป็นรากฐานในการขับเคลื่อนการศึกษาหรือในการขับเคลื่อนห้องเรียนร่วมกัน เพื่อให้โรงเรียนหรือระบบการศึกษามีส่วนรับผิดชอบ และมีความเป็นมืออาชีพมากขึ้น

**ร่วมระดมสมอง
5 โจทย์สำคัญ
เพื่อการเปลี่ยนแปลง
ระบบการศึกษาไทย**

TEP FORUM 2022

ก่อร่างสร้างใหม่ การศึกษาไทยสู่อนาคต

ถึงเวลา...เปลี่ยน

โจทย์ที่ 1:

โรงเรียนพลังบวก ความหวังปฏิรูปการศึกษาจากพื้นที่

ห้องโจทย์พลังบวกเป็นห้องเรียนจากพื้นที่ซึ่งมีทั้งพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา 8 จังหวัด รวมทั้งจังหวัดที่ยังไม่ได้เข้าร่วมอยู่ในพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดบุรีรัมย์ รวมแล้ว 10 โรงเรียน ใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนเชิงระบบด้วย 7 Changes หรือ Whole School Transforming ซึ่งเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานและพัฒนาสถานศึกษาทั้งระบบ เพื่อการพัฒนาโรงเรียนได้ครอบคลุมทุกด้าน

1. School concept โรงเรียนนำบริบทเชิงพื้นที่มาใช้ในการจัดการศึกษาอย่างไร
2. School Director ผู้อำนวยการโรงเรียนแต่ละแห่งแสดงภาวะผู้นำหรือการเป็นซูเปอร์โค้ชอย่างไร
3. Teacher ครูในแต่ละโรงเรียนจัดการการเรียนรู้ของเด็กอย่างไร หรือครูเป็นนักออกแบบการเรียนรู้หรือไม่
4. Learning Space พื้นที่ในการจัดการเรียนรู้ทำได้มากกว่าการเป็นแค่ห้อง 6x9 เมตรแล้วหรือไม่
5. หลักสูตร แต่ละหลักสูตรที่กำลังปรับและพัฒนาอยู่ตอนนี้เป็นอย่างไร
6. การจัดการเรียนรู้ของครู วิธีการจัดการเรียนรู้ของครูเป็นอย่างไร
7. การวัดและประเมินผล วิธีการวัดผลและประเมินผลเป็นอย่างไร

ตัวแทนโจทย์ที่ 1:

คุณวิชัย จันทรส่อง

(ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดตาขัน จังหวัดระยอง)

ผู้นำเสนอ:

- 1) คุณพวงทอง ศรีวิสัย (ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีสังวาลย์ จังหวัดเชียงใหม่)
- 2) คุณจารุณี ทองสุข (ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคาโต จังหวัดปัตตานี)
- 3) คุณสุภาวดี ภาสตรโธจน์ (ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านชำโพธิ์ จังหวัดศรีสะเกษ)
- 4) คุณวรวิทย์ บุญหนัก (ผู้อำนวยการโรงเรียนรวมมิตรวิทยา จังหวัดบุรีรัมย์)
- 5) คุณนิติศักดิ์ โตนิตติ (ผู้อำนวยการศูนย์การเรียนรู้หญ้าแพรกสาละวิน บ้านแม่ลามาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน)
- 6) คุณปัทมาวดี ชันธชัย (ศึกษานิเทศก์ สำนักงานศึกษาธิการ จังหวัดนราธิวาส)
- 7) คุณอาเชียะห์ ดาราแม (ครูโรงเรียนบ้านบาตู มิตรภาพที่ 66 จังหวัดนราธิวาส)
- 8) คุณสายัญ โพธิ์สุวรรณ (ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านท่าตาฝั่ง จังหวัดแม่ฮ่องสอน)
- 9) คุณสมรักษ์ ใจตรง (ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสามยอด จังหวัดกาญจนบุรี)
- 10) คุณเรืองกิตติ์ สุทธิวิรัตน์ (ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสมานมิตร จังหวัดระยอง)

คุณพวงทอง ศรีวิสัย (ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีสังวาลย์ จังหวัดเชียงใหม่)

เนื่องจากโรงเรียนศรีสังวาลย์ จังหวัดเชียงใหม่เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาให้กับเด็กพิการ เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวและสุขภาพ ในช่วงที่เกิดวิกฤตโควิด-19 จากที่เดิมที่โรงเรียนเกิดวิกฤตอยู่แล้วสถานการณ์ก็ยิ่งยากลำบากขึ้นเพราะบริบทของนักเรียนคือเด็กพิการที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ดังนั้นโจทย์สำคัญคือเราจะจัดการอย่างไรเพื่อให้เด็กยังคงได้รับการพัฒนาและได้รับการเรียนการสอนอย่างเต็มศักยภาพแม้ในช่วงที่เกิดวิกฤตเช่นนี้

เบื้องต้นเราพยายามแก้ปัญหาทั้งหมดด้วยการช่วยกันคิดและพิจารณาว่า ในช่วงโควิดหากต้องปล่อยให้เด็กเหล่านี้กลับไปอยู่ที่บ้านก็จะกลายเป็นภาระของพ่อแม่ที่กำลังพบเจอสถานการณ์ยากลำบากเช่นกัน สุดท้ายด้วยความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจของพวกเราจึงกล้าเปิดรับเด็กเข้ามาสู่โรงเรียนก่อนโรงเรียนอื่นโดยใช้โมเดลของเราเอง นั่นคือ SWCM Safety zone and education sandbox หรือเราเรียกว่าโมเดล **ไข่ 4 สี** เป็นกลไกในการบริหารจัดการโรงเรียน

เราใช้โมเดลนี้ในการขับเคลื่อนและบริหารจัดการเรียนการสอนแบบ On Site 100 เปอร์เซ็นต์ เริ่มต้นตั้งแต่พฤษภาคม 2564 จนกระทั่งนักเรียนสอบเสร็จและพร้อมกลับบ้าน

ในการจัดการเรียนการสอนเราใช้ Coding เป็นหลัก โดยจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงมัธยมปลาย เด็กอนุบาลเราใช้ Unplug Coding ก่อน เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน จากนั้นเมื่อไปสู่ระดับประถมจะเริ่มเข้าสู่การเรียนรู้ที่ใช้ STEAM and Smart Farm เด็กจะมีวิธีคิดและมีเหตุผลผลมากขึ้น หลังจากนั้นในระดับมัธยมต้นเด็กจะเริ่มเรียนรู้เรื่องของการเขียน KidBright IoT, Arduino หรือใช้บอร์ดสมองกลเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งเราจะบูรณาการทุกวิชาเข้ามารวมอยู่ในการเรียนการสอนนี้ด้วย

ช่วงมัธยมปลายเด็กจะเริ่มมีทักษะด้านการคิด การออกแบบ การแก้ปัญหาอย่างสมเหตุสมผล สามารถผลิตชิ้นงาน 3D นำไปสู่ STEAM and Smart Farm และงานอาชีพต่าง ๆ หลังจากนั้นเมื่อเด็กมีความรู้ในเรื่อง Coding มีทักษะด้านกราฟิกการออกแบบและการเขียนโค้ดแล้ว การต่อยอดตรงนี้ผลที่ได้ออกมาคือเด็กทุกคนในกลุ่มตั้งแต่อนุบาลถึงมัธยมปลายจะสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างมีความสุขโดยไม่ต้องเป็นภาระกับชุมชนและสังคม

สำคัญที่สุดคือเขามีอาชีพและมีงานที่ยั่งยืน เนื่องจากเราต่อยอดจาก Coding เป็น Smart Farm และต่อไปอีกจนเป็น Step up Smart box โดยที่เด็กสามารถเขียนโค้ดทำ Smart box เป็น Smart Home Smart Aquarium Smart Farm เพื่อประกอบ box ส่งขาย และเรามียอดขายเข้ามาเป็นหลักร้อย

นี่คือผลจากการศึกษาที่เราใช้วิกฤตเป็นโอกาส เรามองว่าโมเดล SWCM Education Sandbox เป็นเหตุการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นบนโลกและเกิดขึ้นในประเทศไทย ทำให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ความกล้าของครูและบุคลากรของเราที่ตัดสินใจดำเนินการโดยใช้โมเดลนี้ทำให้จนถึงปัจจุบันเราไม่มีนักเรียนหรือบุคลากรติดเชื้อโควิดเลย ยิ่งกว่านั้นพ่อแม่ผู้ปกครองและสังคมยังให้การยอมรับในโมเดลของเราตั้งแต่ระดับจังหวัด ระดับชาติ จนไปถึงระดับ UN แล้วด้วย

คุณจารุณี ทองสุข (ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคาโต จังหวัดปัตตานี)

โรงเรียนบ้านคาโตอยู่ในพื้นที่ที่ทุพพทุฒนธรรม นักเรียนของเราเป็นมุสลิม 100 เปอร์เซนต์ มีวิชาเรียน 16 รายวิชา และ 1,999 ตัวชี้วัด นักเรียนจะแบกรับภาระการเรียนสูงมาก เราจึงใช้นวัตกรรมที่เรียกว่า Smart Kato 5G Model โดยอยู่บนพื้นฐานของศาสนาอิสลามด้วย

เราเริ่มต้นจากการปรับหลักสูตรตามที่คิดว่าต้องสอนซึ่งจะมี 2 ศาสตร์ คือ คณิตศาสตร์และภาษาศาสตร์ โดยเราเพิ่มภาษามาลายูกับภาษาอาหรับเข้ามา เพราะนักเรียนจำเป็นต้องใช้ในวิชาอัลกุรอาน รวมถึงใช้ในวิถีชีวิตประจำวันด้วย วิชาที่เหลือเราจัดบูรณาการทั้งหมดเพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการเรียน ลดภาระหนักให้น้อยลง แล้วสร้างคุณค่าแห่งการเรียนรู้ให้นักเรียน

พบว่านักเรียนอนุบาลในพื้นที่ไม่ได้สื่อสารด้วยภาษาไทยเลย เราจึงใช้โครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ใช้ Phenomenon based แล้วจัดกิจกรรมแบบ Home Based Learning เพื่อให้นักเรียนเริ่มฟัง พูด และสื่อสารกับเราก่อน หลังจากที่ใช้นวัตกรรม

ตัวนี้แล้วพบว่านักเรียนอนุบาล 100 เปอร์เซนต์สามารถสื่อสารภาษาไทยและสามารถทำวิดีโอนำเสนอการทดลองวิทยาศาสตร์ของตนเองได้อย่างน้อยคนละ 30 คลิป โดยที่เราได้รับความร่วมมือจากครูในการสร้างหน่วยการเรียนรู้พร้อมจัดทำคู่มือผู้ปกครองและทำแบบประเมินใหม่ทั้งหมด

นักเรียนชั้นประถมก็เช่นกัน เราใช้ Home Based Learning บนพื้นฐานของการบูรณาการวิถีชีวิตมาจัดการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าว่าเขาสามารถสร้างโครงงานได้ และกล้าการันตีว่านักเรียนชั้นประถมของเราสามารถสร้างโครงงานได้ทุกคน เพราะเขาเรียนรู้จากวิถีชีวิตและเชื่อมโยงกับอาชีพของคนในครอบครัว

สำหรับนักเรียนมัธยมก่อนหน้านี้เราให้ไปเรียนในพื้นที่ที่เป็นประมงชายฝั่งเพื่อให้เขาได้สัมผัสกับอาชีพจริง แล้วเขาก็มาเรียนในสิ่งที่เป็นโครงงานอาชีพเพื่อฝึกหัดการเป็นผู้ประกอบการน้อยส่งผลให้นักเรียนมีพื้นฐานอาชีพซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่สุดสำหรับนักเรียนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ สิ่งที่เราออกแบบไว้คือการทำคู่มือผู้ประกอบการ เราทำ PLC กับผู้ประกอบการ แล้วระดมทุนเพื่อให้นักเรียนที่มีปัญหาเรื่องเครื่องมือสื่อสารสามารถเข้าถึงอุปกรณ์เหล่านี้ได้เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน

Professional Learning Community-PLC: การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ส่วนวิชาอื่น ๆ เราให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางโดยการทำโครงงาน มีครูที่ปรับเปลี่ยนตนเองมาเป็นโค้ช ทำให้ช่วงสถานการณ์โควิด-19 ที่ผ่านมามีประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน 369 คน โควิด-19 ทำอะไรพวกเราก็ไม่ได้ เพราะนักเรียนของเราเรียนรู้จาก Home Based Learning จนสามารถสร้างคลิปวิดีโอที่ทำให้เกิดสมรรถนะสูงสุดต่อตนเองได้

คุณสุภาวดี ภาสตรโจน (ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านชำโพธิ์ จังหวัดศรีสะเกษ)

ด้วยโลกที่เปลี่ยน ยุคที่เปลี่ยน สิ่งแวดล้อมเปลี่ยน เศรษฐกิจสังคมเปลี่ยน เราจึงช่วยกันคิดว่า จะต้องทำอะไรเพื่อให้ระบบการศึกษาในโรงเรียนของเราอยู่ได้

ดังนั้นเป้าหมายที่สำคัญของโรงเรียนคือการขับเคลื่อนตัวนักเรียน ทำอย่างไรจึงจะปลูกฝังบ่มเพาะให้เด็กมีความสมดุลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม รู้จักการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขและสร้างสรรค์สังคมได้ โรงเรียนจึงตัดสินใจเข้าร่วมโครงการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

ส่วนหนึ่งที่เป็นแรงบันดาลใจในเรื่องของการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบก็คือ **มูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ** ซึ่งเราได้ศึกษาเรียนรู้การพัฒนาระบบ 7 Changes และเมื่อมีการ Changes แล้ว จะทำอย่างไรให้สิ่งที่เรา Changes นั้นเกิดภาพที่ชัดเจน

ดังนั้นเราจึงกลับมาพิจารณาว่า พื้นที่หรือแหล่งเรียนรู้ หรือการอำนวยความสะดวกอย่างไรที่จะทำให้เด็กมีเวทีหรือมีพื้นที่ในการแสดงศักยภาพ เพราะเด็กแต่ละคนมีศักยภาพที่ต่างกัน ทำอย่างไรให้เด็กหลังห้องมีโอกาสเป็นซูเปอร์แมนหรือเป็นพระเอกนางเอก เราจัดเวทีจากห้องสี่เหลี่ยม 6x9 แบบเดิมมาพัฒนาทั้งภายในและภายนอก กลับมามองว่าจะทำอย่างไรให้พื้นที่โรงเรียนของเรา 48 ไร่ 1 งานกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่จะช่วยหนุนเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด

เราจึงกำหนดแนวคิดในการพัฒนาพื้นที่แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ให้สอดคล้องไปกับเป้าหมายของเรานั้นคือ **นวัตกรรมชีวิตวิถีสร้างสรรค์** ซึ่งมีเป้าหมาย 4 ประการ คือ

1. เรียนเพื่อให้ความรู้และมีวิธีการนำความรู้นั้นไปพัฒนาการเรียนรูรูปแบบใหม่
2. เรียนเพื่อนำความรู้ไปประกอบอาชีพและสร้างประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม
3. เรียนเพื่อดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขและสร้างสรรค์
4. เรียนเพื่อเป็นผู้ที่รู้จักตนเองอย่างถ่องแท้ สามารถพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ พัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

โรงเรียนของเราโชคดีตรงที่มีพลังบวก เราใช้หลักการบริหารแบบ**พลังบวก** คือ **บ้าน โรงเรียน วัด** มีหน่วยงานราชการเข้ามามีส่วนร่วม เราจัดสรรพื้นที่ 48 ไร่ 1 งานที่จากเดิม 60 ไร่เซ็นต์เป็นป่าให้กลายเป็น**โคกหนองนาโมเดล**ที่จะสร้างสรรค์ห้องเรียนชีวิตให้กับเด็ก ๆ ตามเป้าหมาย 4 ประการดังกล่าว เป็นแหล่งรวมความรู้หลากหลาย พร้อมทั้งให้ชุมชนได้เข้ามาเรียนรู้ในเรื่องของกระบวนการต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งชุมชนมีความภาคภูมิใจมาก นักเรียนมีความสุข ครูมีความสุข โรงเรียนก็อยู่อย่างมั่นคงและถาวร สู่เป้าหมายที่จะทำให้เด็ก**ทำได้ คิดเป็น เห็นคุณค่า**

คุณนิติศักดิ์ โตนิตติ (ผู้อำนวยการศูนย์การเรียนรู้หมู่บ้านแพรงสาละวิน บ้านแม่ลามาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน)

การขับเคลื่อนการจัดการศึกษาโดยองค์กรชุมชนกรณีศูนย์การเรียนรู้หมู่บ้านแพรงสาละวิน อาจแตกต่างไปจากรูปแบบของพื้นที่อื่น ๆ แต่มีวิธีการใกล้เคียงกัน ตัวชุมชนแม่ลามาน้อยอยู่ติดชายแดนสาละวิน ก่อนนั้นเป็นชุมชนที่ห่างไกลจากจุดให้บริการทางการศึกษา และการเดินทางยังยากลำบาก

จนในปี 2556 มีผู้ปกครองต้องการให้ตั้งโรงเรียนให้กับเด็กที่นี้ซึ่งในช่วงนั้นมีเด็กเข้าเรียน 7 คน จึงร่วมกันกับชุมชนจัดตั้งศูนย์การเรียน และขยายเพิ่มเมื่อมีความต้องการส่งเด็กเข้ามาเรียนมากขึ้น รวมถึงต้องการเรียนในระดับที่สูงขึ้นด้วย จึงจัดตั้งครั้งแรกในระดับชั้นประถม 1-6 เมื่อปี 2558 แล้วขยายเพิ่มเติมเป็นระดับชั้นมัธยม 1-6 ในปี 2560

ช่วงเริ่มต้นเราจัดการศึกษาแบบ Home Base Learning ในองค์ความรู้ของการจัดการสถานศึกษา เราช่วยกันประเมินว่าในชุมชนมีฐานความรู้ใดบ้าง และมีเป้าหมายในการเรียนรู้อย่างไร คู่กันจนตกผลึก ได้ความหมายว่า “**ตามาโละ ต่าโมอู**” ซึ่งหมายถึง การเรียนรู้เพื่อการมีชีวิตที่ดีงาม จากนั้นจึงได้ช่วยกัน แบ่งระดับชั้นเรียนเพื่อให้เด็กได้มีชีวิตที่ดีงามด้วย ได้แก่

- ระดับประถมศึกษา เรียนรู้ เพื่อดู ตนเอง ตามปัจจัย 4
 - ระดับมัธยมศึกษา เรียนรู้เพื่อดูตนเองและ ครอบครัว เรื่องเศรษฐกิจที่เป็นทั้งรายรับ รายจ่าย
 - ระดับอุดมศึกษา เรียนรู้เพื่อดูตนเอง ครอบครัว และ ชุมชน เช่น เรื่องการจัดการป่า ดิน น้ำ
- ตัวฐานองค์ความรู้ เมื่อวิเคราะห์ห้องค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนเป็นฐานความรู้เดิมจะแบ่งเป็น

5 ระบบสำคัญ ได้แก่

- ระบบสังคม ประเพณี วัฒนธรรม ครอบครัว ชุมชน ประเทศ โลก
- ระบบธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า สัตว์ป่า
- ระบบการผลิตการเกษตรเชิงนิเวศวัฒนธรรม เศรษฐกิจพอเพียง พังพาระบบธรรมชาติ จัดการ พันธุกรรมได้เอง การผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการบริโภค
- ระบบเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง พอประมาณในการบริโภคใช้สอย มี เหตุมีผล รอบรู้ รอบคอบและระมัดระวัง มีภูมิคุ้มกันตนเองที่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักแบ่งปัน
- ระบบสุขภาพองค์รวม เป็นผลสรุปจากการเชื่อมโยงทุกระบบเข้าด้วยกัน

ทั้ง 5 ระบบนี้จะสะท้อนไปสู่การเรียนรู้คณิตศาสตร์และภาษาศาสตร์ได้ เพราะทั้งสองศาสตร์ เป็นทักษะสำคัญที่จะพาให้ 5 ระบบเคลื่อนตัวจากโลกเดิมของเด็กในชุมชนไปสู่โลกใหม่

เครื่องมือที่เราใช้ในการเรียนรู้คือ **4PBL** ซึ่งเป็นเครื่องมือช่วยครูในการพัฒนาการเรียนรู้ใน ศตวรรษที่ 21 ตัวหลักสูตรการเรียนการสอนจะมุ่งเน้นไปที่วิถีชีวิต โดยเฉพาะเรื่องที่ยิบยกมาเรียน อย่าง “**ข้าวในวิถีชีวิตปกาเกะญอกลุ่มน้ำสลาวิน**” เพื่อให้เด็กได้รู้จักชนิดพันธุ์ของข้าว เครื่องมือ เครื่องใช้ ขั้นตอนการผลิต ประเพณีวัฒนธรรม ข้อห้ามทางพิธีกรรมในระหว่างการผลิต และเรียนรู้ เรื่องของข้าวกับการดูแลสุขภาพองค์รวม

4PBL

- **1st PBL: Pattern-based Learning** ใช้แบบฟอร์มใบงาน หรือการตั้งคำถาม จากครู โดยมีเป้าประสงค์เพื่อผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ การ ประเมินค่า และเสริมสร้างความมั่นใจในตนเองของผู้เรียนให้กล้าคิดกล้าพูด

- **2nd PBL: Project-based Learning** การเรียนรู้จากการทำโครงการ หรือ กิจกรรมต่าง ๆ มีเป้าประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการทำงานตามวงจรคุณภาพ (PDCA) การแก้ปัญหาและทักษะการใช้สื่อเทคโนโลยีในการสนทนา

- **3rd PBL: Problem-based Learning** การเรียนรู้บนฐานปัญหาหรือ โครงการ มุ่งเน้นการสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ การเรียนรู้จากการปฏิบัติ และการเรียนรู้ เป็นทีมที่ผู้เรียนได้คิดเอง ทำเอง แก้ปัญหาเอง และนำเสนอผลงานด้วยตนเอง

- **4th PBL: Phenomenon-based Learning** การปรากฏการณ์ให้ เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงจากอดีตถึงปัจจุบัน และเหตุปัจจัยที่ส่งผลให้เกิด ปรากฏการณ์นั้น (รูปแบบ/โครงสร้าง/ฐานคิด) รวมถึงคาดการณ์แนวโน้มความเปลี่ยนแปลง ในอนาคต

หลักการสำคัญในการจัดการเรียนรู้โดยองค์กรชุมชนคือ การมีส่วนร่วมที่ต้องเริ่มตั้งแต่การออกแบบ การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งทั้งหมดนี้จะหมุนวนอยู่ในแต่ละวัน แล้วทุกสัปดาห์ เราจะมาทบทวนกัน 1 ครั้งเพื่อสะท้อนผลสู่ชุมชน นี่เป็นสิ่งที่เราดำเนินงานกันในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา

ปัจจุบันหมู่บ้านแพรกสาละวินได้ขยายผลจากหมู่บ้านเดียวไปสู่หมู่บ้านต่าง ๆ ไปเอื้อโอกาสให้ เด็กที่อยู่นอกระบบการศึกษา โดยเฉพาะเด็กที่ยังไม่จบ ป.4 รวมทั้งเด็กที่เจ็บป่วยไม่สามารถเรียน ต่อได้และอยู่ในหมู่บ้านชายแดนห่างไกล รูปแบบที่ทำคือ เราจะเข้าไปพบเด็กและให้เขารวมตัวเป็นกลุ่ม ก่อนจะประเมินว่าเขามีเป้าหมายการเรียนรู้อย่างไร และคิดว่าจะออกแบบการเรียนรู้อย่างไรให้เขา เปลี่ยนแปลงที่ตนเอง ครอบครัวและชุมชน

คุณปัทมาวดี ชันธุ์ชัย (ศึกษานิเทศก์ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนราธิวาส)

ในฐานะที่เป็นศึกษานิเทศก์และในนามของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเราต้องช่วยกันพัฒนาร่วมกับโรงเรียน เป็นผู้ประสานงานกับโรงเรียนและบูรณาการร่วมกับทุกหน่วยงาน จนถึงตอนนี้เราพัฒนาหลักสูตรเป็นของจังหวัดเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ที่โรงเรียนจะสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนได้ โรงเรียนในจังหวัดนราธิวาสเป็นโรงเรียนที่มีเด็กนับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ และจะต้องสอนศาสนาอิสลามด้วย

โรงเรียนจึงต้องนำไปปรับใช้ให้เห็นชัดเจนว่า เราสามารถปรับกระบวนการ ปรับโครงสร้างหลักสูตรที่เป็นหลักสูตร 2 หลักสูตรด้วยกัน ให้เป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม พยายามลดทุกต้นเหตุความขัดแย้ง หากทำได้ก็จะลดภาระของครูและนักเรียนได้มาก

และในฐานะศึกษานิเทศก์ เราต้องเป็นทุกสิ่งทุกอย่างให้กับครูและนักเรียน ต้องพัฒนาร่วมกัน หากครูต้องการให้ศึกษานิเทศก์ชี้แนะหรือ

ช่วยพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนแต่ละแห่งศึกษานิเทศก์ก็ต้องไป เราต้องเป็นเพื่อน เป็นพี่เป็นน้องกับโรงเรียนนั้น ๆ ในจังหวัดนั้น ๆ โดยไม่แบ่งแยก สิ่งที่ทำลงไปจะสะท้อนให้เห็นและจับต้องได้

การทำงานในพื้นที่ช่วงโควิด-19 พบปัญหาบ้าง แต่บางอย่างก็คลี่คลายได้ด้วยการใช้ระบบออนไลน์เป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงการทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาการออกแบบการเรียนรู้ หรือครูมีปัญหาใดเราก็จะใช้สื่อออนไลน์ในการประสานงานและแก้ปัญหาาร่วมกัน หากปัญหาเกิดในส่วนที่เราไม่สามารถใช้ระบบออนไลน์ได้จริง ๆ ก็จะแบ่งบุคลากรทางการศึกษาออกเป็นกลุ่มแล้วให้ศึกษานิเทศก์ลงพื้นที่ไปพบครูภายใต้มาตรการการป้องกันโรค เว้นพื้นที่ที่มีกลุ่มเสี่ยง หรือหากไม่มีปัญหาใดทุกฝ่ายก็จะประสานงานใกล้ชิดกันอยู่ตลอด

คุณอาเซียร์ห์ ดาราแม (ครูโรงเรียนบ้านบาตู มิตรภาพที่ 66 จังหวัดนราธิวาส)

เราเป็นโรงเรียนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ที่มี 2 หลักสูตรในโรงเรียนเดียว คือใช้หลักสูตรแกนกลาง 51 และใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม เหมือนมี 2 โรงเรียนในโรงเรียนเดียว เรียนทั้งฝั่งสามัญและฝั่งศาสนา สำหรับโรงเรียนบ้านบาตู มิตรภาพที่ 66 การเปลี่ยนแปลงหลังจากเข้าสู่โครงการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาและหลายสิ่งหลายอย่างที่ได้รับจากโครงการนี้มีดังนี้

1. หลังจากเข้าร่วมโครงการแล้วครูเปลี่ยนไป การเรียนรู้ทำให้เราเปลี่ยนจากทฤษฎีเป็นการกระทำ เปลี่ยนการสอนแบบบูรณาการจากที่เราเคยเห็นในหนังสือมาเป็นการนำสิ่งที่สามารถใช้ได้จริงมาใช้ในห้องเรียน ที่สำคัญที่สุดคือเราเข้าใจคำว่า PLC มากกว่าแค่การไปถ่ายารูป แต่นำมาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนได้จริง เราสามารถเปลี่ยนห้องเรียน เปลี่ยนทฤษฎีต่าง ๆ ทั้ง Active Learning, PPL, บ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย อีกทั้งยังพบว่าหลังจากครูได้รับการอบรมและผ่านกระบวนการต่าง ๆ มากมาย ครูเปลี่ยนแปลงได้จริงและสามารถนำทุกอย่างไปใช้ในห้องเรียนได้มากขึ้น

2. การสอนบูรณาการขึ้น นักเรียนสามารถเลือกเนื้อหาที่ใช้ในรูปแบบที่ชอบ พบว่าหลังจากที่ได้สอนแบบบูรณาการโดยการตั้ง 1 โจทย์ให้นักเรียนได้ทำโครงการตามหัวข้อที่เขาเลือกเองโดยโรงเรียนแค่กำหนดแนวทางว่าโรงเรียนต้องการอะไร ปรากฏว่านักเรียนบางคนสนใจการทำอาหาร บางคนสนใจเรื่องมะพร้าว นักเรียนสามารถเลือกเรื่องที่สนใจแล้วนำมาบูรณาการเพื่อทำโครงการของตนเอง และเขามีความสุขที่ได้เรียนรู้ในเนื้อหาที่ตนเองชอบ

3. ครูเกิดความเข้าใจมากขึ้นจากการได้เรียนรู้ทฤษฎีของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ จากศึกษานิเทศก์ รวมทั้งจากหน่วยงานอื่น ๆ ได้รับความรู้และหลักการ ได้ปรับทัศนคติของคณะครู มีการเตรียมตัวก่อนสอน มีการเตรียมคำถาม มีการวิพากษ์วิจารณ์แผนการเรียนรู้ทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน มีการปรับการเรียนการสอนของคณะครูเข้าสู่ห้องเรียน สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างประณีตที่สุด โดยพยายามเก็บรายละเอียดให้ได้มากขึ้น และครูก็ขะมักเขม้นอย่างจริงจัง

4. เราได้เข้าใจว่า PLC สำคัญกับการพัฒนาการเรียนการสอนในยุคปัจจุบันมาก ยิ่งในสถานการณ์โควิด-19 การ PLC ทั้งแบบออนไลน์และออนไลน์ช่วยได้มากในการจัดรูปแบบการเรียนการสอนให้โรงเรียนสามารถเดินทางไปในภาวะวิกฤตได้อย่างดี ที่สำคัญคือนักเรียนชอบใจ มีความสุข เรียนสนุก สามัคคี เลือกรับเข้าได้ นักเรียนสนใจเรื่องใดก็จะทำเรื่องนั้น เราจะไม่มีทิ้งใครไว้ข้างหลัง

5. นักเรียนชอบที่ได้ทำคลิป ได้ตกแต่งภาพสวย ๆ นักเรียน ป.1 ลงไปสำรวจตลาดที่อยู่ใกล้โรงเรียน ดูว่าอาหารชนิดใดขายดีที่สุดในตลาด พวกเขาจะมีรูปแบบในการบันทึกข้อมูลแตกต่างกันไป ซึ่งทำให้สนุกไปกับกิจกรรมหลากหลาย ซึ่งหากเป็นเด็กมัธยมก็มักจะสนใจเรื่องอาชีพและเลือกทำเรื่องของข้าวเหนียวปลาซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนด้วย ที่สำคัญคือนักเรียนจะได้ปรับการใช้ภาษาไทยมากขึ้น เพราะภาษาไทยไม่ใช่ภาษาแรกของพวกเขา เราต้องการให้นักเรียนพูดอ่านภาษาไทย นำเสนอเป็นภาษาไทย สื่อสารกันเป็นภาษาไทย และเรายังสอนให้เด็กมีความสามัคคีจากการที่ต้องทำงานเป็นกลุ่ม ต้องลงพื้นที่สำรวจ ต้องเกาะกลุ่มและไปด้วยกันให้ได้

คุณสายัญ โพธิ์สุวรรณ (ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านท่าตาฝั่ง จังหวัดแม่ฮ่องสอน)

ด้วยสภาพพื้นที่และบริบทของเราแตกต่างจากที่อื่นในหลายส่วน ใน 2 ปีที่ผ่านมาพวกเราพยายามและดิ้นรนทำบางสิ่งบางอย่างในพื้นที่ อย่างแรกที่เราทำได้คืองานกายภาพ เพื่อสร้างให้มี ให้พร้อมให้พอใช้ ทั้งงาน อาคาร สถานที่ต่าง ๆ แต่สิ่งที่ใหญ่ที่สุดซึ่งทำคู่ขนานไปกับโรงเรียนอื่น ๆ ที่กำลังเดินอยู่ในตอนนี้ นั่นคือการจัดการการเรียนรู้ เราพยายามร่วมกับกลุ่มเครือข่ายต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ และทั้งหมดนี้เป็นมิติการพัฒนาที่ค่อย ๆ ก้าวเดินของเรา

เชื่ออยู่อย่างหนึ่งว่าแม้พวกเราจะอยู่ท่ามกลางการสู้รบ อยู่ท่ามกลางภัยและวิกฤตต่าง ๆ แต่เราก็จะพยายามดิ้นรนต่อไปเพื่อพาตนเองไปถึงฝั่งให้ได้ **ผู้ดำรงอยู่ท่ามกลางความโดดเดี่ยว ผู้อิสระ และข้องเกี่ยวกับเปลี่ยวเหงา ผู้อยู่ได้ในกระแสแม้หม่นเทา ผู้ประทับรอยเท้าส่วนเดินทาง** พวกเราทุกคนกำลังทำ พวกเรากำลังเดินทางเช่นกัน แม้วันนี้จะยังไม่ได้เข้าร่วมพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา แต่หวังว่าวันหนึ่งเราจะได้ร่วมเดินทางและถักทอไปด้วยกันในอนาคต

คุณสมรภัษ ใจตรง (ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสามยอด จังหวัดกาญจนบุรี)

อยากนำเสนอกิจกรรม**เจ้าสัวน้อย** หรือที่ใคร ๆ เรียกว่า **บริษัทจำลอง** มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน บริษัทจำลองที่ว่าเป็นจริง ๆ แล้วเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรฐานสมรรถนะที่โรงเรียนบ้านสามยอดจัดทำขึ้น เพื่อให้ตอบสนองต่อกระบวนการ Active Learning เป็นการตอบสนองการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง **ให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งที่มีความหมายกับชีวิต และสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้**

ที่สำคัญคือเป็นการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความสนใจของเด็ก จะเห็นได้ว่าเรามีแนวคิดความเชื่อที่ว่า หากผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ในสถานการณ์จริง กระบวนการเรียนรู้จะเกิดความรู้ที่ฝังแน่นและเกิดความยั่งยืนในการเรียนรู้ของผู้เรียน

เป้าหมายของบริษัทจำลองคือการสร้างกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ เราเชื่อว่าถ้าผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงจะช่วยฝึกกระบวนการทักษะในเรื่องการวางแผนและแก้ปัญหา ฝึกทักษะกระบวนการทำงานที่เป็นระบบ และจะเป็นพื้นที่ในการประกอบอาชีพของเขาในที่สุด

ลักษณะของกิจกรรมคือให้เด็กรวมกลุ่มจัดตั้งบริษัทกันตามความถนัดและความสนใจ หลังจากรวมกลุ่มแล้วก็จะตั้งชื่อ เรามีอยู่ 7-8 บริษัท โรงเรียนมีกิจกรรมสหกรณ์ครบวงจร ซึ่งหนึ่งในกิจกรรมของสหกรณ์คือการส่งเสริมการผลิต เด็กแต่ละกลุ่มไม่ว่าจะสนใจเรื่องใดก็ตามเขาจะไปกู้เงินจากสหกรณ์ เมื่อได้เงินลงทุนมาแล้วก็จะดำเนินการวางแผน แบ่งรับหน้าที่กัน ค้นหาคำความรู้ในเรื่องที่เขาสนใจ ครูจะเข้าไปเป็นพี่เลี้ยงช่วยเติมเต็มให้พวกเขาโดยเฉพาะในการติดต่อประสานงานบางส่วน

เมื่อเด็กรวมกลุ่มค้นหาข้อมูลความรู้แล้วก็จะลงมือทำงาน สิ่งนี้จะส่งเสริมการทำงานเป็นทีมที่เราเชื่อว่าจะก่อให้เกิดการทำงานที่เป็นระบบ ท้ายที่สุดเขาคือผู้วางแผน เขาคือผู้ลงทุน เขาจะเป็นผู้จำหน่ายผลผลิตด้วยตนเอง ทั้งกิจกรรมเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เมื่อเลี้ยงจนโตได้ขนาดก็จะส่งขายให้กับโรงอาหารโดยเด็กจะคำนวณราคาตามท้องตลาด หากมีปริมาณเหลือก็จะจำหน่ายให้กับสหกรณ์ร้านค้าของโรงเรียน หรือหากมีมากก็จะรวมกลุ่มไปขายในตลาดนัด นี่เป็นกระบวนการที่เขาเริ่มจากการวางแผนไปจนถึงการจำหน่ายผลผลิต

ในทุกบริษัทของทุกปีการศึกษาเราจะมีกิจกรรมซึ่งเป็นเวทีให้นักเรียนได้ขึ้นมานำเสนอผลงาน เราเรียกว่า **สุดยอดสามยอด** มีการจัดงานให้ทุกบริษัทนำสินค้ามาจำหน่าย มีชุมชนมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาเยี่ยมชม ทุกปีภายในการจัดงานวันเดียวเด็กสามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้ 70,000-80,000 บาท สิ่งที่เราพบได้ชัดเจนจากกิจกรรมบริษัทจำลองเจ้าสำนวนนี้คือ เด็กมีระบบการทำงานและการวางแผนในการทำงานที่เราประทับใจ นั่นคือเด็กจะวางแผนกันเองว่าใครจะเป็นประธาน ใครจะเป็นรองประธาน ใครคือคนที่จะไปติดต่อเรื่องอาหาร ใครจะไปติดต่อเรื่องการจำหน่าย ตรงนี้ทำให้เด็กเกิดทักษะอย่างชัดเจนมาก

และเมื่อมีปัญหาเด็กจะสามารถแก้ไขได้ด้วยกระบวนการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการค้นคว้าด้วยตนเอง การสอบถามผู้รู้ที่จะเข้าไปให้การช่วยเหลือ สุดท้ายเด็กก็จะมีรายได้ระหว่างเรียน กิจกรรมนี้ชุมชนจะให้ความสนใจมาก และเด็กหลายคนที่จบจากที่นี่ก็จะมีพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ตรงตามเจตนารมณ์ของกิจกรรมเจ้าสำนวนของเราทุกประการ

คุณเรื่องกิตติ์ สุทธิวิรัตน์ (ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสมานมิตร จังหวัดระยอง)

แต่ละพื้นที่ล้วนมีความพยายามอย่างสูงที่จะพัฒนาการศึกษาของไทยและของตนเอง พยายามวิเคราะห์บริบทพื้นที่ของตนเอง พยายามสร้างตนเองให้เกิดการพัฒนาเชิงระบบและพัฒนาไปทั้งระบบโรงเรียน

ในการเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนนั้นต้องเป็นผู้อำนวยการที่ใส่ใจกับทุกสิ่งทุกอย่างด้วย และยังต้องนำพาครูผู้ที่จะมองเด็กเป็นรายบุคคลไปค้นหาวิธี หารูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย และจัด Active Learning ให้บริการในการจัดกระบวนการ จัดการเรียนการสอนให้ตรงตามวัตถุประสงค์ ตรงตามความสามารถและตรงตามศักยภาพของแต่ละบุคคล นำไปสู่การวัดผลประเมินผลเชิงสมรรถนะ เพื่อพัฒนาในหลายรูปแบบ และสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่เรียกว่าเป็น Learning Space ไม่ใช่แค่ห้องเรียนสี่เหลี่ยม 6x9 อย่างที่พูดถึงกัน นี่คือเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยเฉพาะพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดระยอง ซึ่งในปีงบประมาณ 2566 ทางผู้ว่าราชการจังหวัดกำหนดว่า จะต้องเข้าร่วมเป็นพื้นที่นำร่อง

ส่วนโรงเรียนบ้านสมานมิตร 7 Changes ที่ทำมาตลอด 3 ปีนั้นเราจะยังทำและปรับทุกปี เพราะส่วนที่รับเข้ามาไม่ว่าจะเป็นครู นักเรียนหรือชุมชน เราต้องวิเคราะห์ฐานทุนกันทุกปีเพื่อสร้างเป้าหมายใหม่ เพราะหากยังเป็นฐานทุนเดิมก็ยังคงเป็นเป้าหมายเดิม

เมื่อทำ 7 Changes สำเร็จแล้วจะเห็นได้ว่า พ.ร.บ. พื้นที่นวัตกรรม วัตถุประสงค์หลักข้อแรกคือ การสร้างนวัตกรรมคิดค้นวิธีปฏิบัติที่ดีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการ สถานศึกษา นอกจากจะสร้างนวัตกรรมแล้วเราก็ต้องขยายผล เรื่องการขยายผลเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เมื่อเราประสบความสำเร็จในบริบทพื้นที่ลักษณะนี้แล้วก็ควรขยายผลไปช่วยในพื้นที่อื่นที่อาจจะมีบริบท พื้นที่เดียวกันหรือคล้ายกัน

เมื่อโรงเรียนมีนวัตกรรมเป็นของตนเองแล้วก็จะเริ่มขยายผลไปยังโรงเรียนข้างเคียง เช่น โรงเรียน วัดตาขันธุ์ในระยองซึ่งทำสำเร็จแล้วในระดับหนึ่ง เราร่วมกับโรงเรียนวัดตาขันธุ์ โรงเรียนวัดช้างชนศิริรัตน์ บำรุง โรงเรียนวัดลาดปลาหวาย ต่างจับมือร่วมกันสร้างหลักสูตรที่ใกล้เคียงกันเพื่อใช้ร่วมกัน และจับมือ กันแน่นเพื่อจะเสนอโครงการ เสนอวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้หลายภาคส่วนทางภาคธุรกิจ รัฐกิจ ประชากร ภาคประชาสังคมหรือหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ได้เข้ามาร่วมจับมือเดินไปในทิศทางเดียวกัน และช่วยกัน พัฒนาสถานศึกษาไปให้ถึงความยั่งยืน ซึ่งเป็นจุดหมายสำคัญในการสร้างเครือข่ายนวัตกรรมให้เกิดขึ้น ต่อไป

TEP FORUM 2022

ก่อร่างสร้างใหม่ การศึกษาไทยสู่อนาคต

ถึงเวลา...เปลี่ยน

โจทย์ที่ 2:

สร้าง / คัด / พัฒนารูปแบบใหม่ให้ตอบโจทย์เด็กไทยทุกคน

การสร้าง การคัดและพัฒนารูปแบบตั้งแต่ก้าวเข้าสู่สถาบันผลิตครู กระทั่งจบการศึกษา สถาบันผลิตครูเตรียมความพร้อมให้ครูได้มากน้อยเพียงใด และระบบการศึกษาไทยได้ครูที่ตอบโจทย์เด็กไทยแล้วหรือไม่ มีปัญหาใดบ้างที่เป็นอุปสรรคในเรื่องนี้

ตัวแทนโจทย์ที่ 2:

คุณทัฬหวิชญ์ ฐิติรัตน์สกุล

(นักวิจัยด้านการปฏิรูปการศึกษา

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย-ทีดีอาร์ไอ)

ผู้นำเสนอ:

- 1) ดร.ออมสิน จตุพร (อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศาสตร์การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)
- 2) คุณรพีพรรณ จักร์สาน (อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง)
- 3) คุณอรรถพล ประภาสโนบล (อดีตครูผู้ทำงานเคลื่อนไหวด้านการศึกษา)
- 4) คุณจารุพันธ์ แก้วทองนาค (ผู้อำนวยการภารกิจระบบตำแหน่ง และวิทยฐานะที่ 1 สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา-ก.ค.ศ.)

ดร.อมมลิน จตุพร (อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศาสตร์การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)

เด็กไทยในปัจจุบันอาจไม่ได้มีเฉพาะเด็กไทยที่มีสัญชาติไทยและเชื้อชาติไทยเท่านั้น แต่ยังมีเด็กที่ข้ามพรมแดนของชาติต่าง ๆ เด็กจากประเทศเพื่อนบ้านที่ข้ามชาติมาอยู่ในสังคมไทย เด็กชายขอบ กลุ่มชาติพันธุ์ เด็กกลุ่มนี้ถือเป็นนักเรียนกลุ่มใหม่ที่จะเป็นตัวการผลักดันให้คณะครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ที่เป็นต้นทางในการผลิตครูจำเป็นต้องมีการปรับกระบวนการทัศน์หรือวิสัยทัศน์ในการพัฒนาผลิตครูต่อไป

ดังนั้นการคัดเลือกครูจากที่เป็นนักศึกษาครูในคณะครุศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตร 4 ปีหรือ 5 ปีก็ตาม ประเด็นสำคัญคือกระบวนการคัดเลือกหรือพัฒนานักศึกษาครูเพื่อให้เข้าสู่การเป็นครูประจำการ เราต้องคัดเลือกนักศึกษาครูที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรม ต้นทุนทางวิถีชีวิต ภาษา แม้แต่จุดยืนทางอุดมการณ์ ประเด็นทั่วไปที่สอดรับกับผู้เรียนที่มีความหลากหลายในมิติต่าง ๆ

เมื่อผู้เรียนเปลี่ยนไปย่อมเป็นตัวผลักดันให้ครูที่รับมาต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องไปกับผู้เรียน กระบวนการพัฒนาหลักสูตร การออกแบบรายวิชาและกิจกรรมก็จำเป็นต้องทำให้สอดคล้องซึ่งกันและกัน รวมถึงเรื่องของหลักสูตรกระบวนการจัดการการเรียนรู้ต่าง ๆ ก็ต้องเชื่อมโยงกัน เพื่อให้สอดคล้องกับเรื่องของปมหลังและชาติพันธุ์ เชื้อชาติของผู้เรียนที่มีความหลากหลายในโลกยุคสมัยใหม่ของเราด้วย

ในหลักสูตรการผลิตครูรวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูโดยตรงอย่างคณะครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ ซึ่งอาจรวมถึงคณะที่มีความเกี่ยวข้องกับการผลิตครูอื่น ๆ เช่น มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ที่ผลิตครูที่มีความร่วมมือกันในระหว่างวิชาเอกอย่างภาษาไทย สังคม วิทยาศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ชีวะ ซึ่งเป็นไปตามหลักสูตรแกนกลาง ฉะนั้นสิ่งที่เราต้องคิดเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันได้จึงไม่ใช่แค่เฉพาะคณะครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ในมหาวิทยาลัยระดับอุดมศึกษาเพียงอย่างเดียว แต่ต้องเป็นการทำงานหรือวิสัยทัศน์ในการปรับกระบวนการทัศน์ หรือระบบการคิดในการผลิตครูร่วมกันทั้งระดับอุดมศึกษาด้วย

ประเด็นหนึ่งที่ควรพิจารณาคือ การรับสมัครเข้าเรียนเป็นนักศึกษาครูต้องมีความหลากหลาย อาจไม่ใช่แค่คัดเลือกผ่านการสอบเข้าอย่างเดียว แต่มีความยืดหยุ่นให้ผู้สนใจสามารถสมัครเข้าศึกษาได้หลายช่องทาง กระบวนการคัดเลือกนักศึกษาครูเข้ามาเรียนหลักสูตรฝึกหัดครูนี้ต้องไม่ใช่แค่สอบข้อเขียน แต่ควรมีการสอบสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม หรือการสังเกตพฤติกรรมกลุ่ม มีสถานการณ์จำลอง รวมถึงพิจารณาจาก Portfolio หรือประสบการณ์การร่วมกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครูด้วย

นักศึกษาครูควรได้รับการพัฒนาตนเองตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 โดยการสังเกตการสอน แล้วค่อยเพิ่มความเข้มข้นในการสร้างประสบการณ์ขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยการฝึกทำงานร่วมกันระหว่างภาคทฤษฎีและปฏิบัติในระดับครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ และระดับโรงเรียน เมื่อขึ้นชั้นปีที่ 2, 3 และ 4 ควรจัดวางระบบให้กับครูพี่เลี้ยงที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านวิธีการสอนและการวิจัย ซึ่งเป็นการทำงานวิจัยร่วมกับอาจารย์สถาบันผลิตครูเพื่อพัฒนานักศึกษาครู

กระบวนการเหล่านี้จะทำให้เกิดการไตร่ตรองสะท้อนคิดเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงทฤษฎีสู่ภาคปฏิบัติในระดับโรงเรียนเกิดผลที่เป็นรูปธรรม และจะเกิดผลสอดคล้องในเรื่องของ PLC ที่สังคมไทยกำลังผลักดันให้เกิดขึ้น เกิด Professional Community เกิดการให้ข้อมูลย้อนกลับ เกิดการเรียนรู้แบบเชิงรุก นี่จะเป็นฐานสำคัญให้นักศึกษาครูได้เป็นครูที่มีความ Active ในรูปแบบที่ไม่ใช่ Active เฉพาะในการสอนเท่านั้น แต่เป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้นในการทำงานการศึกษาโดยมองว่าผู้เรียนของตนเองเป็นจุดสำคัญ ครูต้องมองเห็นต้นทุนที่มีความหลากหลาย เมื่อครูมีต้นทุนเหล่านี้และนำไปพัฒนานักเรียน ก็จะเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่จะได้พลเมืองที่มีความกระตือรือร้นและเป็นทรัพยากรสำคัญของสังคมไทยต่อไป

ที่ผ่านมาหลายโครงการของภาครัฐที่มีความพยายามจะผลักดันให้ครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์มีการปรับตัว เช่น การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของ **ครูขอสอน** เครือข่ายของ **ก่อการครู** ซึ่งล้วนเป็นแนวโน้มร่วมสมัยที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการฝึกหัดครูในอนาคต และไม่ใช่แค่ครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์เท่านั้น แต่จะมีภาคประชาสังคมและภาคเครือข่ายการเรียนรู้อื่น ๆ ที่แม้ไม่ได้อยู่ในระบบแต่พร้อมจะเข้าร่วมพัฒนา

โดยปกติบัณฑิตที่จบจากครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ เมื่อจะสอบบรรจุเข้าเป็นข้าราชการครูหรือทำงานในภาคส่วนอื่น ๆ เขาจะสามารถเข้าทำงานได้อย่างอิสระ แต่หลังจากนี้ครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์จะมีโครงการเข้าไปติดตามว่า กระบวนการเรียนการสอนหรือกระบวนการที่ใช้พัฒนาตนเองของบัณฑิตครูที่เข้าไปทำงานในโรงเรียนนั้นเป็นอย่างไร สิ่งนี้ทางคณะครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ใช้แนวคิดที่เรียกว่า **ยึดพื้นที่เป็นฐาน** (Area-based) โดยจะให้บัณฑิตครูที่เป็นครูประจำการตั้งแต่ปี 1-2 มีการพัฒนาตนเองด้วยการออกแบบการเรียนรู้ ออกแบบการเรียนการสอนที่อิงกับบริบทพื้นที่ที่ตนเองกำลังทำงานอยู่

ประเด็นนี้มีความท้าทายพอสมควร เพราะสิ่งที่เราพัฒนาไปเมื่อเข้าสู่ระบบราชการ ความท้าทายก็คือ การทำงานในบริบทที่มีความหลากหลาย เช่น โรงเรียนที่มีความพร้อมอยู่ในศูนย์กลางตัวเมืองกับโรงเรียนที่มีความพร้อมน้อยกว่าซึ่งอยู่ในพื้นที่ชนบท กระบวนการนี้จะเป็ปัจจัยสำคัญในการเสริมพลังให้บัณฑิตครูมีความพร้อมเต็มศักยภาพแตกต่างกัน

ส่วนด้านการบริหารงานในโรงเรียนที่จะเอื้อให้ครูสอนได้อย่างมีคุณภาพนั้น ควรสร้างระบบสร้างวัฒนธรรม หรือสร้างสังคมที่ครูจะมีความสำคัญกับผู้เรียน สำคัญกับชุมชน ให้ครูทำงานอย่างมีความสุข ไม่ใช่เฉพาะเรื่องของการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครองและชุมชนด้วย

สิ่งสำคัญคือวัฒนธรรมองค์กรต้องเปลี่ยนผ่านไปสู่วัฒนธรรมแบบประชาธิปไตย เพราะวัฒนธรรมโรงเรียนเป็นบทรสะท้อนภาพโครงสร้างสังคมไทยที่เน้นการเคารพบนอบ การเชื่อฟังผู้ใหญ่ ทุกเรื่องโดยไม่มีคำถามหรือการชวนพิจารณาว่าจะมีทางเลือกอื่นในการมองปรากฏการณ์ทางสังคมหรือวิธีคิดใหม่ ๆ ทั้งที่การบริหารควรมีทั้งความเป็นประชาธิปไตยและความเสมอภาคอย่างแท้จริง เพื่อให้ทุกแนวคิดในการพัฒนาระบบการศึกษาถูกผลักดันต่อไปได้

หากวัฒนธรรมไทยมีการเคลื่อนตัวแบบประชาธิปไตย ให้สิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันโดยมองว่าครูเป็นเสมือนอาชีพหนึ่งที่ทำงานในระบบ มีเงินเดือนตามสวัสดิการข้าราชการ และข้าราชการครูเองก็เป็นมนุษย์คนหนึ่งที่จะมีสิทธิ์และมีตัวตนในการเป็นพลเมือง การหยิบยักวัฒนธรรมบางอย่าง เช่น การให้ภาพจำว่าแม่พิมพ์คือครูที่มีรูปแบบแนวอนุรักษ์นิยม ปฏิบัติตามวัฒนธรรมดั้งเดิม ภาพจำแบบนี้หรือวิธีคิดแบบนี้อาจจะต้องถูกตั้งคำถาม ถูกปฏิรูปให้เป็นครูที่มีภาพจำแบบใหม่ อาจเป็นครูที่มีความหลากหลายและไม่ได้ยึดติดกับกรอบแบบเดิมในสังคมของเราที่ผ่านมา วิธีคิดแบบนี้จะเป็นการสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนที่มีความเป็นประชาธิปไตย ความเสมอภาค ความเท่าเทียมและความเป็นธรรม

คุณรพีพรรณ จักร์สาน (อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง)

เพราะโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีความซับซ้อนมากขึ้นทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเพิ่มทักษะของครูจึงควรเป็นไปในศาสตร์ที่กว้างขึ้น ครูควรได้รับการพัฒนาทักษะทางความรู้ด้านการเงิน ดิจิทัล เศรษฐกิจมหภาค ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มานุษยวิทยาสำหรับเด็ก มานุษยวิทยาทางการศึกษา บ้านและชุมชน หรือศาสตร์แขนงอื่น ๆ โดยเฉพาะการเพิ่มทักษะเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอก

แต่การทำงานของครูในปัจจุบันไม่ได้เอื้อให้ครูได้เพิ่มทักษะเช่นนั้นได้ **ครูมักถูกตั้งคำถามเกี่ยวกับบทบาทการเป็นครู การสอนหนังสือของครู หรือสิ่งที่ครูต้องรับผิดชอบในการเรียนการสอน รวมถึงผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน แต่สังคมกลับย้อนกลับไปถามว่าครูถูกสร้างขึ้นอย่างไร** นักศึกษาคูควรตั้งคำถามกับหลักสูตรที่ตนเองเรียนอยู่ให้มากขึ้นกว่านี้ ครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ควรทบทวนระบบการผลิตครูของตนเองว่ากำลังผลิตครูแบบใดออกมาให้กับสังคม และกำลังกดทับนักศึกษาครูอยู่หรือไม่ หลายคนในสังคมคาดหวังให้วัฒนธรรมในโรงเรียนเปลี่ยน แต่วัฒนธรรมในโรงเรียนจะเปลี่ยนได้ก็ต่อเมื่อวัฒนธรรมในองค์กรการผลิตครูต้องเริ่มเปลี่ยนก่อน

ในหลักสูตรคูควรตรวจสอบความพร้อมของสถานศึกษาที่จะรับนักศึกษาครูเข้าไปฝึกประสบการณ์ การฝึกหัดปฏิบัติวิชาชีพครูในสถานศึกษาต้องสร้างการเชื่อมโยงในระบบให้เห็นกลไกการทำงานที่ชัดเจน เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน กลไกการฝึกของครูกับครูในโรงเรียนที่จะเป็นครูพี่เลี้ยง ให้ความรู้ครูต้องฝึกงานอย่างไร เรียนรู้วิธีการฝึกให้เข้าใจสภาพแวดล้อมของโรงเรียน เข้าใจการฝึกกับนักเรียนที่มีความหลากหลาย ส่งเสริมให้ครูพี่เลี้ยงมีการสร้างงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหรือเป็นส่วนหนึ่งของการผลิตครูได้ เพื่อสามารถเชื่อมโยงระหว่างครูกับครูพี่เลี้ยง ระหว่างโรงเรียน และระหว่างนักศึกษาครูกับสถาบันผลิตครู

การบริหารงานในโรงเรียนที่จะทำให้ครูและนักเรียนเกิดศักยภาพได้นั้น ทั้งครูและนักเรียนควรมีอิสระ โรงเรียนควรมีการปรับกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งสามารถทำได้ทั้งการปรับรูปแบบการเรียนรู้ รูปแบบการสอน ปรับวัฒนธรรมองค์กรในโรงเรียน มีหลายโรงเรียนทำได้ และชัดเจนว่าที่ทำได้ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนที่ห่างไกลหรือไม่ได้ถูกควบคุมโดยศูนย์กลางอำนาจในระบบราชการอย่างรัฐบาลหรือกระทรวงศึกษาธิการ ในขณะที่โรงเรียนที่อยู่ใกล้ศูนย์กลางอำนาจมักปรับเปลี่ยนรูปแบบต่าง ๆ ไม่ได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ควรเกิดขึ้นเลย

โรงเรียนที่ห่างไกลจากอำนาจเหล่านี้มีโอกาสดำเนินการหลักสูตรใหม่ ๆ รายวิชาใหม่ ๆ สามารถเลือกผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านได้เอง เช่น โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โรงเรียนกลุ่มสาธิตอื่น ๆ ที่มีรายวิชาหลักสูตรน่าสนใจและตรงกับบริบทโลกในปัจจุบัน รวมถึงในโรงเรียนนานาชาติก็ตาม โรงเรียนเอกชนอีกหลายแห่งก็พยายามสร้างจุดขายของตนเอง ทำให้เราเห็นว่าสามารถสร้างหลักสูตรใหม่ได้ สามารถพัฒนาครูให้มีศักยภาพสูงสุดได้ โดยที่ครูไม่ต้องมีภาระงานล้นมือเหมือนอย่างที่ผ่านมา

ปัญหาจึงอยู่ที่การรวมศูนย์กลางอำนาจหรือการสั่งงานด้วยระบบราชการ ดังนั้นการที่จะทำให้เกิดโรงเรียนเหล่านี้ขึ้นได้ก็ต้องให้อิสระกับโรงเรียน และอิสระที่ว่านี้ก็ต้องมาจากการกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่นมากขึ้นเพื่อให้เกิดโรงเรียนที่มีศักยภาพพอที่จะสามารถทำให้ครูทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นได้เช่นกัน

คุณอรุณพล ประภาสโนบล (อดีตครูผู้ทำงานเคลื่อนไหวด้านการศึกษา)

การเรียนรู้ของเด็กรุ่นใหม่จะไม่ได้อยู่แค่ในตำราเรียนหรือจากการฟังครูสอนในห้องอีกต่อไป แต่เด็กต้องการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการแลกเปลี่ยนถกเถียงกันมากกว่าจะถูกส่งต่อความรู้มาให้โดยไม่ผ่านการพูดคุย เขาต้องการเรียนรู้โดยที่ครูต้องเปิดโอกาสให้เขาได้พูดคุยแสดงความคิดเห็น และเขาต้องการห้องเรียนที่มีความเป็นประชาธิปไตย

นำมาสู่คำถามว่า แล้วครูแบบใดที่จะสร้างหรือร่วมผลักดันให้เกิดสิ่งที่เด็กต้องการได้ รวมถึงสังคมแบบใดที่จะช่วยหนุนเสริมให้ระบบเช่นนี้เกิดขึ้นได้ และจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ในเมื่อสังคมแบบเดิมไม่ได้เอื้อให้เด็กเกิดการเรียนรู้หรือตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในแนวคิดและมุมมองของเด็กยุคใหม่เลย เนื่องจากครูยังต้องอยู่บนอำนาจนิยม และครูเองก็ยังคงทำตามคำสั่ง เพื่อจะมาก่อคำสั่งกับนักเรียนเช่นกัน ดังนั้นหากระบบการศึกษาไทยยังเป็นอยู่อย่างนี้ห้องเรียนที่ครูสร้างก็จะไม่ต่างไปจากเดิม และไม่มีทางสร้างการเรียนรู้อย่างที่เด็กต้องการได้

ทุกวันนี้ครูถูกเรียกร้องให้ทำหลายสิ่งหลายอย่าง แต่ครูกลับไม่ได้รับการลดชั่วโมงเรียนลง เพื่อให้มีเวลาในการพูดคุยแลกเปลี่ยนหรือทำวิจัย ใน 1 วันครูมีช่วงพักอยู่ไม่กี่คาบเรียนซึ่งก็ต้องใช้ไปกับการเตรียมตัวสอนวิชาต่อไป เหล่านี้ทำให้แรงจูงใจในการทำวิจัยหรือแรงจูงใจในการถกเถียงกันทางวิชาการไม่เกิดขึ้น ครูยังต้องทำตามคำสั่ง ยังต้องคอยรับใช้ ทั้งยังต้องมีระบบประเมินครูคล้ายกับกลัวว่าครูจะไม่ทำงาน เกิดความไม่ไว้วางใจจนสร้างเงื่อนงำขึ้นมากลายเป็นการเพิ่มภาระให้ครูโดยที่ครูไม่มีอำนาจการต่อรองใดเลย

สังคมไทยนิยามคำว่าครูไว้มากมาย ไม่ว่าจะเป็นแม่พิมพ์ เป็นพระคุณที่สาม เป็นพ่อแม่คนที่สอง คำนิยามเหล่านี้สะท้อนว่าสังคมวางบทบาทครูไว้อย่างไร แต่หากเป็นมุมมองของนักการศึกษาเชิงวิพากษ์จะมองว่า ครูคือผู้ที่ทำงานทางวัฒนธรรม ครูต้องมองให้เห็นว่าพื้นที่ของโรงเรียนไม่ยุติธรรม เพราะเด็กแต่ละคนมีความคิดและความสามารถแตกต่างกัน หากเป็นห้องเรียนที่มีเด็กชาติพันธุ์ร่วมอยู่ด้วย ครูจะมองอย่างไรให้เห็นถึงความไม่ยุติธรรมที่เกิดขึ้นจากการใช้ภาษาของเด็ก หรือกระทั่งเรื่องของศาสนาก็มีส่วน ดังนั้นเรื่องนี้จึงมีความสำคัญ เพราะเด็กไม่ได้มีมุมมองเดียวให้มอง

ศึกษาศาสตร์หลายแห่งมักพูดถึงเทคนิคการสอนเป็นส่วนใหญ่ว่าจะทำอย่างไรให้การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปอย่างสนุกสนาน แต่เราไม่เคยตั้งคำถามใหญ่ว่า **เราจะมองเด็กคนไหนหรือเด็กคนนั้นอย่างไร อะไรคือชุดความรู้ที่จะทำให้เราเข้าใจเด็กคนหนึ่งได้ดี** ความรู้ที่ครูจะนำไปสอนควรถูกสร้างขึ้นมาอย่างไร หรือแบบเรียนที่ใช้สอนเด็กกำลังไปสร้างสังคมที่ไม่ยุติธรรมอยู่หรือไม่ ศึกษาศาสตร์จึงต้องชวนครุคิดหรือพูดคุยถกเถียงกันมากขึ้นเพื่อให้ทุกอย่างค่อย ๆ ชับเคลื่อนไปสู่วิธีการสอนที่ใช้สำหรับแต่ละโรงเรียน

คุณจารุพันธ์ แก้วทองนาค (ผู้อำนวยการภารกิจการระบบตำแหน่ง และวิทยฐานะที่ 1 สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา-ก.ค.ศ.)

สภาพสังคมและเศรษฐกิจที่พวกเราเผชิญอยู่ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลง ผันผวนและซับซ้อนขึ้นมากมาย เพราะฉะนั้นการศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะนอกเหนือไปจากความรู้ทางด้านวิชาการ จึงควรเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความคิดในเชิงวิเคราะห์หรือสังเคราะห์องค์ความรู้ มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่มีความแตกต่างหรือไม่คุ้นเคย รวมทั้งต้องเป็นทักษะในการนำเอาความรู้ต่าง ๆ มาใช้ในการทำงานได้

แต่การที่จะทำให้เด็กมีทักษะเหล่านี้ได้โดยที่ยังมีครูยืนอยู่หน้าชั้นเรียนแล้วสอนกันอย่างที่ผ่านมามากไม่ได้ตอบโจทย์อีกแล้ว ครูควรเปลี่ยนห้องเรียนให้กลายเป็นห้องที่เด็กสามารถเรียนรู้ สามารถเข้ามาสะท้อนความคิด ทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะให้เด็กสามารถออกแบบการเรียนรู้ของตนเองได้โดยมีครูเป็นโค้ชคอยให้คำแนะนำ ชี้แนะให้เด็กเกิดความคิดที่จะนำไปต่อยอด เกิดการคิดสังเคราะห์ มีความคิดที่จะพัฒนาตนเองและวางแผนการจัดการตนเองได้

ดังนั้นมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานผลิตครูควรให้ความสำคัญกับการที่จะทำให้ครูมีทักษะเหล่านี้ รวมทั้งองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ครูจะนำมาใช้สร้างการเรียนรู้ให้กับเด็ก ซึ่งต้องไม่ใช่แค่ความรู้ในสาขาวิชาอย่างที่เคยเป็นมา แต่ต้องสามารถบูรณาการองค์ความรู้ต่าง ๆ แม้แต่แนวคิดใหม่ในเชิงเศรษฐศาสตร์ ตรงนี้คิดว่าจะเป็นทิศทางในการพัฒนาหรือสร้างครูให้ตอบโจทย์การสร้างการเรียนรู้ของเด็กยุคใหม่ได้

ในปี 2564 มีการปรับหลักเกณฑ์การสอบครูผู้ช่วยโดยจากเดิมที่มีแค่การสอบข้อเขียน ภาค ก, ภาค ข และภาค ค รวมถึงมีการสอบสัมภาษณ์เล็กน้อย แต่หลังจากนั้นเราได้ให้ความสำคัญกับการเข้าสู่ระบบด้วยการที่ **อย่างน้อยครูต้องสอนได้ สามารถสร้างความเชื่อมั่นได้ว่าเมื่อเข้ามาเป็นครูแล้วต้องสอนได้จริง สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ออกมาได้** ดังนั้นสิ่งที่เพิ่มเข้ามาคือการสอบปฏิบัติ

การสอนก่อนเข้ามาเป็นครู นี่เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในการสรรหาคนเข้ามาสู่วิชาชีพครู และให้ความสำคัญกับเรื่องของจิตวิญญาณความเป็นครู ซึ่งควรถูกฝังอยู่ในตัวครู เพราะเป็นสิ่งที่สะท้อนออกมาถึงเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครูได้

และหลังจากบรรจุเป็นครูผู้ช่วยแล้วต้องมีการเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้มข้น มีการปรับหลักสูตรในการพัฒนาด้วยการให้อาจารย์จากสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่เข้ามาเป็นที่ปรึกษาให้กับครู เพราะแม้จะมีองค์ความรู้และประสบการณ์ที่เคยได้รับจากสถาบันอุดมศึกษา รวมถึงเคยได้ฝึกวิชาชีพครู แต่เมื่อเข้ามาทำงานในโรงเรียน ได้เจอประสบการณ์จริงในบริบทที่ไม่คุ้นเคย ครูจะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติการเรียนการสอนได้อย่างไร

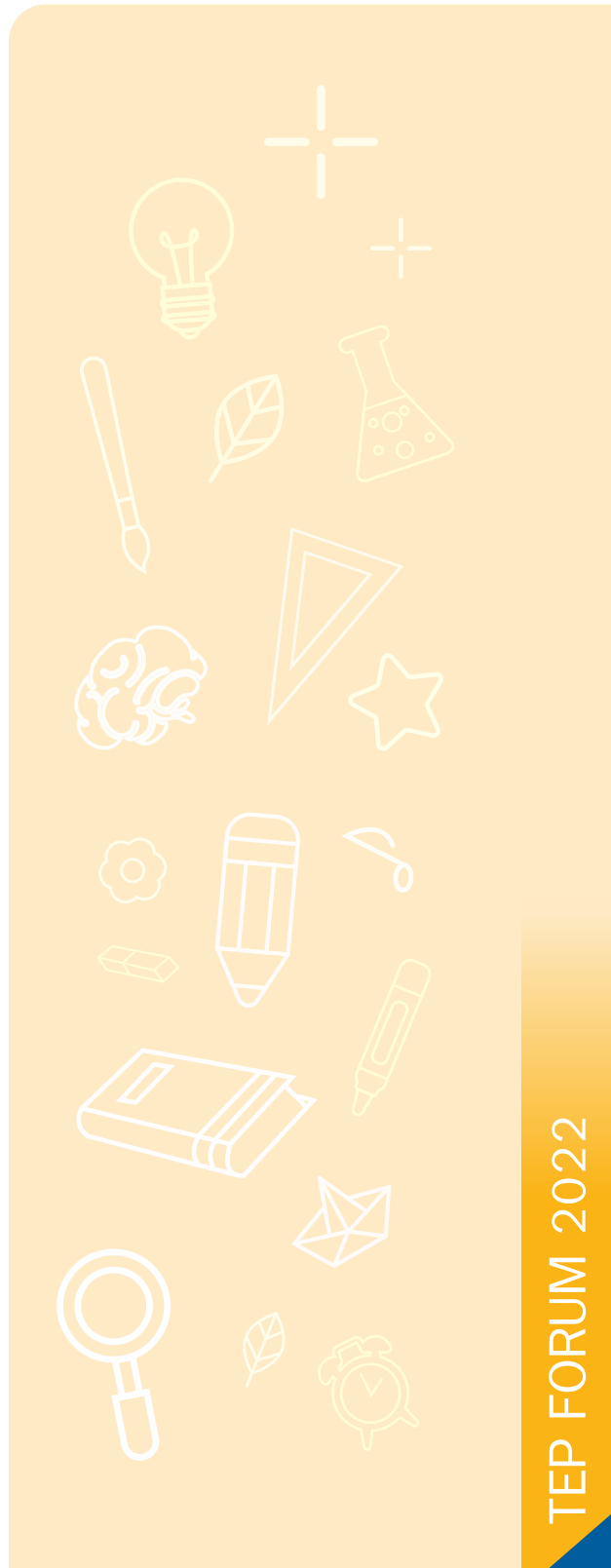
ดังนั้นสิ่งที่เราอยากเห็นคือ ทางสถาบันผลิตครูควรติดตามด้วยว่า หลังบัณฑิตเรียนจบและได้บรรจุแล้ว สามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ในการเรียนการสอนในสภาพจริงได้มากน้อยเพียงใด อีกทั้งสถาบันผลิตครูควรปลูกฝังหรือมีกลไกใดก็ตามที่จะทำให้เชื่อมั่นได้ว่า นักศึกษาครูจะมีเจตคติหรือมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครูเบื้องต้น และในช่วง 4-5 ปีที่ทำการศึกษาคควรมีการอบรมเฉพาะในเรื่องจิตวิญญาณของความเป็นครูอย่างเข้มข้น ไม่น้อยไปกว่าความรู้ด้านวิชาการ

นอกจากนี้ ก.ค.ศ. ยังให้ความสำคัญในเรื่องการบริหารโรงเรียนด้วย ที่ผ่านมามีได้ปรับมาตรฐานตำแหน่งและมาตรฐานวิทยฐานะของผู้บริหารสถานศึกษาเสียใหม่ ให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกในเรื่องการบริหารวิชาการและการเป็นผู้นำทางวิชาการ เราต้องทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาอยู่กับโรงเรียนให้มากที่สุด เข้าถึงห้องเรียนให้มากที่สุด โดยการเข้าถึงต้องไม่เป็นไปในลักษณะของการสั่งการหรือใช้เผด็จการอำนาจนิยม แต่จะเข้าไปสังเกตชั้นเรียนของครู มีการนิเทศก์ ติดตามว่าครูคนใดยังมีปัญหาในการจัดการเรียนการสอนอย่างไร แล้วจึงใช้ความเป็นผู้บริหารเข้าชี้แนะและแนะนำ

สิ่งที่เพิ่มเติมนอกจากการเป็นผู้บริหารวิชาการและผู้นำทางวิชาการก็คือ การบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม ไม่ว่าจะเป็นการนำนวัตกรรมต่าง ๆ เข้ามาใช้ สร้างการมีส่วนร่วม สร้างการทำงานเป็นทีมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสถานศึกษาอย่างยั่งยืน การให้ความสำคัญกับการบริหารงานชุมชนและเครือข่าย รวมถึงการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ทำอย่างไรให้ผู้บริหารสถานศึกษามี Mindset ในการบริหารงานเพื่อสร้างความร่วมมือได้อย่างสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะกับนักเรียน ครู สถานศึกษาคณะกรรมการการศึกษา ผู้ปกครองหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เน้นอนว่าเรื่องนี้ต้องใช้เวลา แต่ในมุมมองของ ก.ค.ศ. ถือว่านี่คือจุดต้นน้ำที่สำคัญซึ่งจะทำให้ผู้บริหารมีการเปลี่ยนแปลง

แต่การกำหนดมาตรฐานตำแหน่งและมาตรฐานวิทยฐานะจะไม่เกิดผลหากไม่ได้ทำควบคู่ไปกับการปรับระบบการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะใหม่ด้วยหลักเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงาน (Performance Agreement: PA) ซึ่งในหลักเกณฑ์นี้ครูจะมีอิสระในการเสนอว่า จากสภาพบริบทในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนของตนเองกับผู้เรียนที่ตนเองรับผิดชอบนั้นมีปัญหาใดบ้าง มีประเด็นท้าทายใดที่ครูตั้งเป้าหมายการทำงานของตนเองในแต่ละปีร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษา ครูจะมีโอกาสในการเสนอสิ่งที่ตนเองต้องการพัฒนากับโรงเรียนมากขึ้น และผู้บริหารก็จะรับทราบปัญหาต่าง ๆ เพื่อวางแผนพัฒนาร่วมกันจนเกิดผลลัพธ์ในการเรียนรู้ของนักเรียน

นอกจากนี้สิ่งที่ ก.ค.ศ. ให้ความสำคัญและผลักดันไม่น้อยไปกว่าเรื่องอื่น ๆ ก็คือ ความพยายามที่จะช่วยลดภาระงานในเชิงธุรการของครูโดยการเพิ่มบุคลากรสนับสนุนให้กับสถานศึกษา ซึ่งจะเป็นอีกกลไกหนึ่งที่จะทำให้การบริหารโรงเรียนมีประสิทธิภาพและตอบโจทย์การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

TEP FORUM 2022

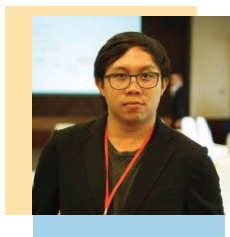
ก่อสร้างสร้างใหม่ การศึกษาไทยสู่อนาคต

ถึงเวลา...เปลี่ยน

โจทย์ที่ 3:

Beyond Schooling! การเรียนรู้แบบใหม่ที่ไปไกลกว่าโรงเรียน

มีคนจำนวนไม่น้อยที่รู้สึกว่าการศึกษาในระบบไม่ตอบโจทย์ชีวิต จึงพยายามมองหาการเรียนรู้ที่จะช่วยสร้างทักษะให้ชีวิตได้มากกว่า เป็นที่มาของการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ผ่านเกมหรือเรียนรู้จากการได้เห็นและสัมผัสกับประสบการณ์จริง ก็ล้วนแต่ช่วยเสริมทักษะและได้นำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ในชีวิตได้อย่างแท้จริง

ตัวแทนโจทย์ที่ 3:

คุณวุฒม์ นิमितยนต์

(ผู้ก่อตั้งเพจ Deschooling Game)

ผู้นำเสนอ:

- 1) คุณอลิสตา ตรียถาวรวงค์ (Co-founder Kid Hero)
- 2) คุณสุวิภา ตรีสุนทรรัตน์ (รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ พร้อมพัฒนา อคาเดมี)
- 3) คุณรววิชญ์ ศรีพันธวานุสรณ์ (Freelance DI Colorist และ Finishing Artist)
- 4) คุณถนอม มะธิปิไชย (ผู้อำนวยการโรงเรียนและสอนเรียนรู้บ้านไร่วนเกษตร ลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์)
- 5) ดร.นาวิน เจริญพร (รองนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลปากน้ำประแส จังหวัดระยอง)
- 6) คุณกอเต็ยะ นีวหลี่ (ศูนย์การเรียนรู้บ้านทุ่ง จังหวัดสตูล)

คุณอลิสตา ตรียถาวรวงศ์ (Co-founder Kid Hero)

ที่ผ่านมาจากที่ได้เข้าเยี่ยมชมโรงเรียนหลายแห่งพบว่าต่างก็มีความสนใจในเรื่องการเรียนรู้นอกระบบมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เพราะเห็นถึงความสำคัญในการใช้เครื่องมือจากการเรียนรู้นอกระบบเป็นตัวปลูกฝังให้เด็กมี Mindset ที่ดีในเรื่อง Growth Mindset ซึ่งจะส่งผลให้เด็กประสบความสำเร็จในสิ่งที่เขาตั้งใจทำ

ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการเปิดโลกการใช้งานดิจิทัลเพิ่มขึ้น โดยการนำกิจกรรมหรือกระบวนการต่าง ๆ ในการเรียนรู้มาเสริมสร้างให้เด็กสามารถใช้งานเครื่องมือสื่อสาร โซเชียลมีเดีย หรือดิจิทัลในชีวิตประจำวันได้

พบว่ากลุ่มคนรุ่นใหม่ที่หันมาสนใจจัดการศึกษานอกระบบมักเป็นคนที่มิชอบเกี่ยวกับการศึกษาในอดีตมาก่อน จึงทำให้รู้ว่ามีปัญหาอยู่ในจุดใดและต้องการปรับปรุงแก้ไขในจุดนั้น ทุกคนต้องการเห็นระบบการศึกษาไทยดีขึ้น แต่ ณ วันนี้ยังติดอยู่ตรงที่ว่าเรายังเป็นได้แค่ทางเลือกเท่านั้น

นี่จึงเป็นสิ่งที่เราต้องการให้รัฐมองเห็นและได้รู้ว่าเรามีกระบวนการทำ Learning Design ต่าง ๆ หรือกระบวนการผลิตกิจกรรมที่เรามองว่าเหมาะกับเด็กในปัจจุบันมากขึ้น อยากให้ลองเปิดใจและนำพวกเราเข้าสู่ระบบ อาจจะทำเป็นกิจกรรมหรือสื่อที่เด็กสามารถนำไปใช้ได้ เพราะเราคิดและออกแบบเพื่อให้เกิดประโยชน์กับเด็ก ให้เขาเรียนรู้แล้วนำไปปรับใช้เพื่อตอบโจทย์ชีวิต เพื่อเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน จนไปถึงสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ตัวเองได้

คุณสุวิภา ตรีสุนทรรัตน์ (รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ พร้อมพัฒนา อคาเดมี่)

Beyond Schooling คือการเรียนรู้ในสิ่งที่จะนำไปใช้งานได้จริง เช่นเดียวกับการดำเนินงานของพร้อมพัฒนา อคาเดมี่ ที่ผู้เรียนต้องได้ทั้งทักษะชีวิตและวิถีคิด เพื่อสร้าง 3 สิ่งนี้ให้เกิดขึ้น นั่นคือ

1. เลี้ยงชีพตนเองและครอบครัวให้อยู่รอดได้ในเศรษฐกิจทุกวันนี้
2. เปลี่ยนแปลงตนเอง
3. เปลี่ยนแปลงสังคม

พร้อมพัฒนา อคาเดมี่เป็นพื้นที่สำหรับสอนทักษะภาษาญี่ปุ่นและทักษะชีวิตด้วยคอร์สระยะสั้น แต่เข้มข้นในระยะเวลา 6 เดือน เพื่อเตรียมส่งคนไปทำงานยังประเทศญี่ปุ่น ซึ่งนอกจากสมัครเรียนแล้วเรายังเป็นตัวกลางในการหางานให้ด้วย เป้าหมายของทุกคนที่มาเรียนกับเราคือการไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่นและอาจจะขยายเป็นประเทศอื่นต่อไป ไปเพื่อเก็บประสบการณ์ ไปเพื่อเก็บเงิน ไปเพื่อพัฒนาตนเอง และจะกลับมาหรือทำงานที่นั่นต่อเนืองก็ได้

เรียนภาษาญี่ปุ่นรับรองว่าใช้ทำมาหากินได้แน่นอน แต่ที่จะได้จากเราด้วยคือทักษะชีวิต ทั้งเรื่องของ Soft Skills, Mindset ไปจนถึงเรื่องการจัดการการเงิน การจัดการความเครียด การวางแผนชีวิต การวางแผนเป้าหมาย เพื่อให้ผู้เรียนอยู่รอดในสังคมได้ นี่จะเป็นการเปลี่ยนชีวิตและเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับผู้เรียนได้ดีที่สุด

เราต้องการให้รัฐเข้ามาสนับสนุนด้านเงินกู้สำหรับผู้สนใจเดินทางไปทำงานต่างประเทศอย่างถูกกฎหมาย เงินกู้สำหรับผู้ที่ไม่ใช่หลักทรัพย์ ไม่มีครอบครัว แต่มีศักยภาพ มีความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงสังคม ต้องการต่อยอดทางการศึกษา เพื่อไม่ให้เป็นการผลักคนกลุ่มนี้ไปสู่วงจรเงินกู้นอกระบบ

การพัฒนาการศึกษานอกห้องเรียนในลักษณะนี้เกิดจากความเชื่อมั่นที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีความถนัด มีความสนใจ มีความชื่นชอบในเรื่องที่แตกต่างกัน และทุกคนต้องการพัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสมกับตนเองที่สุด ซึ่งในระบบการศึกษานอกห้องเรียนอย่างที่ทำอยู่นี้เราต้องการให้รัฐได้มองเห็นและให้การสนับสนุน

คุณวิรัช ศรีพันธวานุสรณ์ (Freelance DI Colorist และ Finishing Artist)

จากประสบการณ์การเป็นนักเรียนโฮมสคูลตั้งแต่ก่อนเรียนมัธยมในยุคก่อนหน้านี้ โฮมสคูลในสังคมไทยคือการที่ผู้ปกครองพยายามผลักดันความพิเศษของเด็กในแต่ละบ้าน โดยให้ลูกหลานของตนเองได้มุ่งไปในทิศทางที่เขาชอบอย่างชัดเจน เช่น เรื่องของภาษา เรื่องของดนตรี หรือเรื่องของกีฬา

จนถึงในยุคปัจจุบันที่มีสถานการณ์โควิด-19 โฮมสคูลหรือการศึกษานอกระบบเริ่มเข้ามาเป็นทางเลือกที่ผู้ปกครองมองเห็นมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็มีผู้ปกครองจำนวนมากที่เพิ่งรู้จักโฮมสคูลในช่วงโควิด-19 นี้เอง ในอนาคตจึงเชื่อว่าโฮมสคูลจะกลายเป็นพื้นที่สำคัญของผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านใดด้านหนึ่งมากขึ้น

แม้โฮมสคูลในประเทศไทยจะมีมานานแล้ว แต่ในความเป็นจริงทุกวันนี้ข้อมูลโฮมสคูลยังไม่ได้มีแพร่หลาย ข้อมูลที่มีในอินเทอร์เน็ตยังสเปะปะเพราะไม่มีองค์กรหรือหน่วยงานใดที่จะเข้ามารองรับการจัดการศึกษาด้วยตนเองในลักษณะนี้อย่างชัดเจน จะมีก็เป็นแค่ข้อมูลจากผู้ที่เคยจัดโฮมสคูลให้กับลูกหลานตนเองมาก่อนและมาแบ่งปันประสบการณ์ให้แก้กัน

ดังนั้นหากเป็นไปได้ควรมีหน่วยงานหรือองค์กรใดก็ตามเข้ามาเป็นหลักในเรื่องนี้ เพื่อแนะนำผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ด้านโฮมสคูลมาก่อน ให้เขาได้มองเห็นว่าหากจะสร้างโฮมสคูลจะต้องไปในทิศทางใด เพราะหากไม่ใช่ผู้ที่อยู่ในแวดวงการศึกษา ก็อาจต้องใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูลหรือพิจารณาว่ามีสิ่งใดทำได้และสิ่งใดทำไม่ได้ เพื่อจัดการการศึกษาแบบโฮมสคูลที่ถูกต้องให้กับลูกหลานของตนเอง

และเมื่อจะสร้างโฮมสคูลเพื่อเป็นทางเลือก ให้เป็นการศึกษานอกระบบเพื่อผลักดันความสามารถหรือความเชี่ยวชาญของเด็กอย่างถึงที่สุดแล้ว ก็ควรให้เด็กได้ใช้ศักยภาพและพรสวรรค์อย่างเต็มที่ ไม่ควรนำกระบวนการต่าง ๆ จากการศึกษาในระบบเข้ามาประเมินการศึกษาของเด็กนอกระบบ และควรเลือกวิธีที่เหมาะสม เพราะถือเป็นความตั้งใจที่เด็กนอกระบบต้องการจะออกจากกรอบการศึกษาแบบเดิมไปแล้ว จึงไม่ควรนำเอาสิ่งนี้ไปควบคุมจนกลายเป็นว่าต้องอยู่ในกรอบเดิมอย่างไม่มีวันจบสิ้น

เด็กทุกคนที่เลือกเรียนโฮมสคูลนั้นหมายถึงเขาต้องการเรียนในด้านที่ถนัดและเขาจะใช้ความรู้จากสิ่งนี้เลี้ยงตนเอง ดังนั้นเขาจะสามารถอยู่รอดในสังคมได้ด้วยการสนับสนุนจากครอบครัว หากในอนาคตจะมีเขตการศึกษาแต่ละเขตเข้ามาดูแลโฮมสคูลทั่วประเทศก็อยากให้มีการประเมินได้ว่า เด็กแต่ละคนมีเอกลักษณ์ของตนเองแตกต่างกันอย่างไร และควรมีวิธีการประเมินที่แตกต่างกันไปด้วย ดึงเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเด็กแต่ละคนออกมาเป็นคะแนนหน่วยชีวิตตัวเขาเองว่าเขามีคุณภาพเพียงพอที่จะจบการศึกษาในแต่ละชั้นปี และถูกต้องตามแนวคิดของโฮมสคูลหรือไม่

คุณณอม มะธิปิไชย (ผู้อำนวยการโรงเรียนและสวนเรียนรู้บ้านไร่วนเกษตร ลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์)

ครั้งหนึ่งเคยได้ยินเด็กนักเรียนคุยกันว่า ชีวิตการเรียนของพวกเขาทุกวันนี้เหมือนถูกขังรวมในฐานะที่เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนฟังแล้วไม่ค่อยสบายใจนัก พอติดกับที่ได้ทำงานกับกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านนั้นเป็นโอกาสให้ได้เห็นรูปแบบการจัดการศึกษาแบบโฮมสคูล

จึงได้เริ่มจัดการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบควบคู่กันตั้งแต่ปี 2554 คือทำงานทั้งในส่วนของการเป็นผู้บริหารโรงเรียน จัดการเรียนรู้ออกนอกห้องเรียน และสร้างสวนให้เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน เน้นสร้างเสริมทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาและบุคคลทั่วไป ซึ่งทุกคนจะได้ฝึกทักษะและลงมือปฏิบัติจริง มั่นใจว่าสิ่งนี้จะตอบโจทย์คนรุ่นใหม่ที่มีความสนใจในงานอิสระได้อย่างดี

เพราะการเรียนรู้ในยุคนี้และยุคต่อไปจะไปไกลกว่าห้องเรียน วันนี้ห้องเรียนสี่เหลี่ยมไม่ใช่พื้นที่ที่จะตอบโจทย์ชีวิตเด็กอีกแล้ว และเราสามารถจัดสิ่งที่เด็กให้ความสนใจเข้าไปอยู่ในกระบวนการเรียนรู้ได้ ทั้งนี้ทั้งนั้นการเรียนรู้ในระบบไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดรัฐควรเปิดใจและให้การสนับสนุน เพราะการจัดระบบการศึกษาให้ทันต่อยุคสมัย ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกถือเป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วน ไม่ควรช้าไปกว่านี้

แต่เรื่องนี้จะประสบความสำเร็จได้หรือไม่คงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ดังเช่นที่สวนเรียนรู้บ้านไร่วนเกษตรที่เราประสานกับทุกหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารองค์กรท้องถิ่น ผู้อำนวยการสำนักงานเขต ทุกฝ่ายได้เข้ามาช่วยกันเติมเต็มให้การจัดการศึกษานอกห้องเรียน ได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันข้อมูลและประสบการณ์ เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการและต่างก็ให้กำลังใจกันและกัน ทุกอย่างจึงดำเนินมาได้ถึงวันนี้ และเป็นกิจกรรมที่ให้ประโยชน์กับสังคมอย่างมาก

ดร.นาวิณ เจริญพร (รองนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลปากน้ำประแส จังหวัดระยอง)

โดยส่วนตัวเชื่อว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงจะเป็นวิธีสร้างทักษะชีวิตให้กับผู้เรียนได้ดีที่สุด ในขณะที่ระบบการศึกษาบ้านเราไม่ได้เป็นเช่นนั้น เพราะยังเป็นระบบการศึกษาที่วางกรอบไว้กับการสอบเพื่อให้เด็กได้คะแนนสูง ระบบมักจะดูแลเด็กที่เรียนเก่งเป็นพิเศษตามกรอบตัวชี้วัด

นั่นทำให้เด็กที่เรียนไม่เก่งและไม่มีความถนัดในด้านวิชาการแทบไม่มีที่ยืน ยิ่งเด็กต่างจังหวัดด้วยแล้วส่วนใหญ่ทางบ้านไม่สามารถดูแลเรื่องวิชาการได้ แต่เด็กอาจมีความถนัดในเรื่องอื่น อย่างในพื้นที่เทศบาลตำบลปากน้ำประแส ชาวบ้านจะทำประมงเป็นหลัก เด็กบางคนสนใจการประกอบกิจการประมงและอยากเป็นได้ทั้งเรือ แต่วิชาเหล่านี้ในโรงเรียนไม่มีสอน

ดังนั้นหากเราเลิกล้อมกรอบเด็กโดยเปิดโอกาสให้เขาได้ไปเรียนรู้จากประสบการณ์จริงในเรื่องที่เขาสนใจด้วยตนเอง ให้เด็กบอกกับผู้ปกครองถึงความถนัดของเขา แล้วค่อย ๆ เก็บประสบการณ์จากคนที่อยู่ในชุมชน วิธีนี้จะสร้างเด็กที่พัฒนาตนเองจนเป็นเลิศในด้านอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ด้านวิชาการได้ เด็กทุกคนควรได้เรียนรู้เพื่อให้พบทางสร้างความแตกต่างจากความถนัดของตนเองซึ่งไม่มีใครเหมือนใคร การเรียนรู้ในลักษณะนี้จะตอบโจทย์ชีวิตในยุคใหม่ได้มากกว่า

ภาครัฐต้องไม่จัดการศึกษาจากส่วนกลางลงมาโดยมีตัวชี้วัดหรือตัวประเมินเพียงรูปแบบเดียวเหมือนสิ่งเสื่อที่มีขนาดเดียวให้กับคนมากมายโดยที่ไม่คำนึงว่าจะมีใครสวมเสื่อตัวนั้นได้หรือไม่ ใครสวมได้ก็ถือว่าโชคดี ใครสวมไม่ได้ก็ไปหลวมไปก็ถือว่าโชคร้าย เพราะต้องไม่ลืมว่า เด็กทุกคนมีความแตกต่างกัน

เชื่อว่าภาครัฐคงพยายามออกแบบระบบการศึกษาหลากหลายหลักสูตรแล้ว แต่สิ่งที่จำเป็นจริง ๆ น่าจะกลับมามองว่าเด็กต้องการอะไร ต้องสร้างเด็กตั้งแต่เริ่มชั้นประถมโดยมีครูคอยแนะนำ ให้เด็กมีแนวทางที่ทำให้เขาค้นหาตนเองให้พบ ให้เด็กรู้จักตัวตนของตนเองตั้งแต่ประถมปลาย ไม่ใช่เริ่มในช่วงอายุ 13-15 ปีซึ่งเข้าไปมากและส่งผลให้การค้นหาตนเองช้าไปด้วย ภาครัฐต้องดูแลและใส่ใจในเรื่องนี้ให้มากขึ้นกว่าเดิม

คุณกอเต็ยะ นีวทลี (ศูนย์การเรียนรู้บ้านทุ่ง จังหวัดสตูล)

ก่อนจะเกิดศูนย์การเรียนรู้บ้านทุ่งแห่งนี้เด็กในชุมชนของเราไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือเลย เขาอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ได้เอื้อต่อการมีชีวิตที่ดี ผู้ใหญ่ในชุมชนจึงรวมกลุ่มช่วยกันคิดว่า จะทำอะไรให้เด็กกลุ่มนี้ไม่ต้องอยู่ในพื้นที่ที่เสี่ยงอีกต่อไป ก่อนนั้นสังคมหรือชุมชนมักมองว่าพวกเขาคือตัวปัญหา แต่หลังจากที่เราได้สัมผัส ได้ทำความรู้จักและพูดคุยกันมากขึ้นพบว่าเด็กกลุ่มนี้น่ารัก และเขาพร้อมเปิดรับโอกาสที่จะพัฒนาตนเองหากเราหยิบยื่นให้

สิ่งที่เราได้รู้จากการพูดคุยกันคือเด็กอยากบอกเล่าปัญหาของเขา เพราะที่ผ่านมาเขาไม่รู้จะบอกใคร แม้แต่ในครอบครัวเขาก็ไม่มีโอกาสได้บอก ไม่มีโอกาสได้พูดคุยปัญหากับคนในครอบครัวโดยเฉพาะพ่อแม่ เมื่อเราเปิดใจให้เขา เขาก็เปิดใจให้เรา สุดท้ายก็กลายเป็นทีมเดียวกัน ได้มาคิดร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน และจากเด็กที่ใคร ๆ คิดว่าเป็นปัญหาสังคม ในวันนี้พวกเขากลายเป็นกำลังสำคัญของชุมชนไปแล้ว และเข้าร่วมทุกกิจกรรมของชุมชน แม้กระทั่งเป็นกิจกรรมของชุมชนอื่นหรือหมู่บ้านอื่นพวกเขาก็เข้าไปช่วยเสมอ

ทุกวันนี้นอกจากเด็กกลุ่มนี้จะกลายเป็นเรี่ยวแรงสำคัญของชุมชนแล้ว พวกเขายังมีอาชีพที่สร้างรายได้เลี้ยงตนเองจากการเข้าร่วมเรียนรู้ในกลุ่มอาชีพชุมชน เราจะหมั่นถามว่าเขาสนใจเรื่องอะไร ชอบอะไร อยากทำอะไร และจะสนับสนุนให้เขาลงมือทำเพื่อให้เขาได้เรียนรู้และเกิดทักษะที่จะนำไปช่วยเหลือตนเอง และครอบครัวได้ รวมทั้งในชุมชนยังเกิดกลุ่มแม่อาสาขึ้นด้วย เพื่อให้ผู้ใหญ่ได้ร่วมกันดูแลเด็ก ๆ ในชุมชนไปด้วยกัน

เรายังเชื่อว่า แม้เด็กจะอยู่นอกโรงเรียน ไม่ได้เข้าห้องเรียน ได้เรียนรู้กันอยู่แค่ในชุมชน แต่เขาจะสามารถพัฒนาตนเองจนค้นพบอาชีพที่เขาถนัดได้ หากวันหนึ่งหน่วยงานรัฐสนใจและต้องการเข้าร่วมช่วยเหลือก็จะดีมาก เพียงแต่การเข้ามาของหน่วยงานรัฐไม่ว่าจะเข้าร่วมหรือเข้ามาสนับสนุนขอเพียงให้เป็นการเข้ามาเพื่อร่วมกันคิด ให้คนในชุมชนได้มีโอกาสสะท้อนปัญหาเพื่อหาทางออกร่วมกัน ไม่เป็นไปในลักษณะที่หน่วยงานรัฐเข้ามาสั่งการหรือควบคุมทุกอย่างโดยที่ยังไม่เคยได้รับรู้ถึงปัญหาจริงเลย อยากให้เข้ามาร่วมสร้างทีมของชุมชนเพื่อพัฒนาคนกลุ่มหนึ่งให้มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุด

TEP FORUM 2022

ก่อสร้างสร้างใหม่ การศึกษาไทยสู่อนาคต

ถึงเวลา...เปลี่ยน

โจทย์ที่ 4:

Learning recovery เปิดเรียนใหม่ การศึกษาไทยต้องไม่เหมือนเดิม

เป็นที่ชัดเจนแล้วว่า สถานการณ์โควิด-19 ส่งผลกระทบต่อวงการการศึกษาไทยอย่างมาก ทั้งผู้อำนวยการและครู รวมถึงนักเรียนต้องเผชิญกับสภาวะที่โรงเรียนต้องเปิดและปิดเป็นระยะตามสถานการณ์ บางโรงเรียนเปิดทำการเรียนการสอนเป็นบางห้อง บางโรงเรียนเปิดแค่บางช่วง หากเป็นโรงเรียนในหมู่บ้านที่พบการติดเชื้อมักต้องถูกปิดโดยไม่มีกำหนด สถานการณ์เช่นนี้ครูจะจัดการเรียนการสอนอย่างไรเพื่อให้เด็กไม่สูญเสียโอกาสทางการเรียนรู้ไปกับสภาวะนี้

ตัวแทนโจทย์ที่ 4:

ดร.นรรธพร จันท์เฉลี่ย เสริบุตร

(CEO Starfish Education)

ผู้นำเสนอ:

- 1) คุณอัปดุลยามี นหะยีชาเดร์ (ครูจากจังหวัดปัตตานี)
- 2) คุณจรรยา รักใจ (ตัวแทนผู้ปกครองจากโรงเรียนบ้านปลาตาว จังหวัดเชียงใหม่)
- 3) คุณกัลยาณี (นักเรียนจากโรงเรียนอุดมสิทธิศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี)
- 4) ดร.รังสรรค์ วิบูลย์อุปถัมภ์ (Education Officer, Education Section UNICEF Thailand)
- 5) ดร.ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนาค (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา)
- 6) ดร.นรรธพร จันท์เฉลี่ย เสริบุตร (CEO Starfish Education)
- 7) ดร.สุนิสา คงสุวรรณ (ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดดอนพุดซา เครือข่ายโครงการสนับสนุนโรงเรียนพัฒนาตนเอง: TAQP)

คุณอับดุลยามีน ทะยียาเคอร์ (ครูจากจังหวัดปัตตานี)

เด็กนักเรียนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้จะมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภาษา เด็กส่วนใหญ่ใช้ทั้งภาษามลายูและภาษาไทยในการติดต่อสื่อสาร ส่วนบริบทของครูในพื้นที่จะมีทั้งครูที่จบในสายการศึกษาโดยตรง และครูที่ไม่ได้จบในสายการศึกษาโดยตรงอีกจำนวนหนึ่ง สำหรับบริบทของโรงเรียนจะมีโรงเรียนรัฐ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนา ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน (กศน.) ส่วนโรงเรียนที่สอนศาสนาอย่างเดียวเราจะเรียกว่าปอเนาะ

การจัดการเรียนการสอนในช่วงโควิด-19 โรงเรียนจำเป็นต้องปรับเป็นแบบออนไลน์ และใช้การสอนผ่าน Google Meet เป็นหลัก ถือเป็นความยากที่ครูต้องปรับตัวครั้งใหญ่ และเด็กนักเรียนเองก็ประสบปัญหาเช่นกัน เพราะแม้เด็กบางส่วนจะมีความพร้อมในการเรียนออนไลน์ ได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง เข้าถึงเทคโนโลยีและอุปกรณ์การเรียน แต่เด็กอีกจำนวนไม่น้อยก็มีชีวิตที่ยากลำบากมาก เพราะบางคนผู้ปกครองต้องใช้โทรศัพท์มือถือเครื่องเดียวกับลูก เราได้เห็นเด็กบางคนต้องตามไปเรียนออนไลน์กับแม่ที่ตลาดเพราะทั้งบ้านมีโทรศัพท์มือถือแค่เครื่องเดียว

ดังนั้นสิ่งที่ครูจะสามารถทำได้คือการสร้างเว็บไซต์เพื่อรวบรวมข้อมูล คลิปวิดีโอบันทึกการสอนสำหรับเด็กที่ไม่สามารถเข้าเรียนตามเวลาจะได้เข้าไปดูย้อนหลัง และในฐานะครูสอนวิทยาศาสตร์ ข้อจำกัดที่พบคือ ในการเรียนออนไลน์เด็กจะมีทักษะทางวิทยาศาสตร์น้อยลงมาก เพราะเขาไม่ได้ฝึกทักษะต่าง ๆ เลย ครูจึงมีความพยายามที่จะทำให้เด็กสามารถเข้าถึงบทเรียนได้ง่ายโดยเลือกแพลตฟอร์มที่เด็กจะเข้าถึงง่ายที่สุด นั่นคือ TikTok โดยครูจะทำคลิปการสอน รวมถึงทำการทดลองทางวิทยาศาสตร์สั้น ๆ ความยาวไม่มากเกินไปกว่าที่เด็กจะเรียนรู้ได้และเข้าถึงการศึกษา

ในช่วงแรกของการเรียนออนไลน์ค่อนข้างน่าหนักใจ เพราะเด็กมักจะปิดกั้นกันหมดเพื่อรอฟังครูอย่างเดียว ไม่พูดคุยแสดงความคิดเห็น ครูจึงต้องพยายามหาแพลตฟอร์มอื่น ๆ มาช่วยทำให้เด็กมีส่วนร่วมมากขึ้น โดยการหากระดานสนทนามาให้เด็กพิมพ์เพื่อพูดคุยและอภิปรายร่วมกัน หรือการที่ให้เด็กฝึกวัดอุณหภูมิง่าย ๆ โดยการโหลดแอปพลิเคชัน เพื่อวัดอุณหภูมิที่บ้าน แล้วชวนเขาถอดบทเรียนว่าอุณหภูมิวันนี้เป็นอย่างไรบ้าง ต่างกันกับเมื่อวานอย่างไร นี่ถือเป็นวิธีการช่วยให้เด็กได้เข้ามามีส่วนร่วม และได้เรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิในบ้านเขาได้อย่างดี

เรายังใช้เฟซบุ๊กเพื่อให้เด็กเข้าถึงและมีการแสดงความคิดเห็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศหรือพูดถึงสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นของเขา พยายามนำประเด็นต่าง ๆ เข้ามาใช้เป็นสื่อ ที่สำคัญคือเด็กห้องต้นกับเด็กห้องท้ายจะต้องจัดการศึกษาไม่เหมือนกัน เพราะจากที่เราใช้แผนการสอนเดียวกันใน 1 ภาคเรียนพบว่าผลสัมฤทธิ์ของเด็กห้องท้ายจะน่าหนักใจพอสมควร ครูจึงต้องช่วยกันคิดเพิ่มว่าจะทำอย่างไรให้สามารถเข้าถึงเด็กได้ทุกห้อง และจะเลือกใช้วิธีให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละกลุ่มได้อย่างไร

สิ่งที่คิดว่าจะช่วยได้ก็คือ การมีส่วนร่วมของนักศึกษาครูในสังกัดมหาวิทยาลัยกับครูในระบบ เพราะเชื่อว่ายังมีครูอีกหลายท่านที่อยู่ในระบบการศึกษาของพื้นที่ที่มีการเข้าถึงสื่ออย่างมีข้อจำกัด ครูเหล่านี้ไม่ได้ถูกฝึกอย่างจริงจัง แต่ในทางกลับกันเด็กที่อยู่ในระบบของครุมหาวิทยาลัยจะเข้าถึงเทคโนโลยีได้มากกว่า ดังนั้นหากมีโครงการหรือได้ทำงานร่วมมือกันระหว่างนักศึกษากับครูในระบบเพื่อแบ่งปันและชี้แนะการใช้เทคโนโลยี น่าจะสามารถทำให้ครูเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

คุณจรรยา รักใจ (ตัวแทนผู้ปกครองจากโรงเรียนบ้านปลาตาว จังหวัดเชียงใหม่)

การดูแลลูกในวัยประถมช่วงก่อนและหลังโควิด-19 จะแตกต่างกันมาก ก่อนเกิดสถานการณ์นี้ลูกจะไปโรงเรียนเข้าเย็นกลับเต็มรูปแบบ ช่วงเย็นเมื่อกลับถึงบ้านแม่จะช่วยเสริมวิชาหรือกิจกรรมที่เขาเรียนผ่านมาแล้วแต่ไม่ค่อยเข้าใจ จนช่วงที่มีโควิดระบาดกลายเป็นว่าต้องหยุดการเรียนการสอนที่โรงเรียนและลูกต้องเรียนออนไลน์อยู่ที่บ้าน ทำให้แม่ต้องทำทุกอย่างเพื่อมาดูแลลูก

ในการเรียนออนไลน์แม่จะเข้าไปในห้องเรียนของลูกด้วยเพราะไม่แน่ใจว่าเมื่อลูกอยู่ในห้องเรียนแล้วจะสนใจเรียนหรือจะคุยกับเพื่อน ต้องเข้าใจว่าบางครั้งการเรียนออนไลน์สำหรับเด็กแล้วเขาอาจจะมีสมาธิสั้นลงเพราะเบื่อ หรืออาจจะแอบเล่นเกมด้วยก็ได้

กิจกรรมอีกอย่างของแม่คือพยายามให้ความรู้กับเขาโดยการผสมผสานวิธีการที่มีกิจกรรมหรือมีเกมมาเล่นด้วย เพราะเวลาอยู่ที่โรงเรียนเขาจะเชื่อฟังครู และมีเพื่อนร่วมห้องที่จะคอยเรียนแข่งกัน แต่เมื่ออยู่บ้านเขาอาจไม่ได้เชื่อฟังแม่เท่าครู แม่ให้อ่านหนังสือเรียนบนนั้นบนนี้เขามักรู้สึกว่าจะทำหรือไม่ทำก็ได้ เพราะอย่างไรแล้วแม่ก็ไม่ว่าไม่ตี

ดังนั้นเลยเลือกใช้วิธีเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ คือ Learning by Doing แม่จะ让他เรียนและทำกิจกรรมไปด้วย ให้เหมือนเป็นการเล่นมากกว่า และพยายามหากิจกรรมหรือเกมมาช่วยฝึกสมาธิเพื่อให้เขาไม่เบื่อก่อนที่จะเรียน

เด็ก ๆ จะมีพัฒนาการหรือไม่มันไม่ใช่ว่าเขาต้องเรียนกับครูเพียงอย่างเดียว เพราะบุคลากรแต่ละสาขาอาชีพจะมีวิธีการสอนที่แตกต่างกันไป ครูอาจจะสอนภาคปฏิบัติหรือภาคทฤษฎีเบื้องต้นแล้วเพิ่มความหลากหลายด้วยการเชิญนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เข้ามาช่วยสอนเสริมเพื่อให้เด็กตื่นตัวที่ในแต่ละสัปดาห์จะได้พบครูพิเศษ ทำให้เขาไม่ต้องอยู่กับครูคนเดิมทั้ง 5 วัน หรืออาจมีกิจกรรมให้ผู้ปกครองท่านใดที่มีความรู้ความสามารถด้านต่าง ๆ เข้ามาสอนสลับสับเปลี่ยนกัน ให้เด็กได้ไฝว่าวันนี้จะได้เรียนกับใคร ครูท่านใด หรือพี่ ๆ จากมหาวิทยาลัยไหนบ้าง จะมีอะไรมาทำให้เขาสนุกสนานอย่างไร หากโรงเรียนเสริมความหลากหลายตรงนี้ได้เชื่อว่าจะตั้งใจและเรียนได้อย่างสนุกมากขึ้นแน่นอน

คุณกัลยาณี (นักเรียนโรงเรียนอุดมสิทธศาสตร์ศกษา จังหวัตกาญจนบุรี)

อุปสรรคที่กิดขึ้นเมื่อเกิดการระบาดของโควิด-19 ก็คือความไม่พร้อมในการเรียนออนไลน์ ทั้งเรื่องของอินเทอร์เน็ตและเครื่องมืออุปกรณ์ อีกทั้งอ่ำเภอสังขละบุรีเป็นพื้นที่ห่างไกล ทุกครั้งที่เกิดฝนตกฟ้าร้องอากาศไม่ดีสัญญาณอินเทอร์เน็ตจะมีปัญหาเสมอ

หลังจากที่ต้องเรียนออนไลน์อยู่กับบ้านก็จะใช้วิธีเรียนผ่านเว็บไซต์ของโรงเรียน ซึ่งจะมีการจัดการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนได้เข้าไปศกษาจากตรงนั้น มีการเรียนแบบ OnDemand แบ่งเวลาเรียนเป็นคาบ หากเป็นห้องที่เรียนเหมือนกันครูก็จะสอนพร้อมกันทีเดียว หรือหากไม่สามารถเรียนออนไลน์ได้จริง ๆ ครูจะมีใบงานเป็นชุดบูรณาการให้นักเรียนได้เรียนจากใบงานแทน

แต่รูปแบบการเรียนการสอนที่อยากให้ปรับเปลี่ยนจากเดิมก็คือ อยากให้มีการประเมินการสอนกันเองระหว่างครูกับนักเรียน ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกันว่าการเรียนการสอนแบบนี้ตรงกับความสนใจของเด็กแล้วหรือไม่ หรือสามารถแก้ไขปัญหาดตรงไหนได้บ้าง เจอปัญหาอย่างไร และเราต้องแก้ไขที่จุดใด เพราะการได้พูดคุยกันเป็นช่วงเวลาที่สำคัญมาก ยิ่งเรียนออนไลน์ด้วยแล้วมักไม่ค่อยได้เจอกันทั้งกับครูและเพื่อน

ในส่วนองรูปแบบการส่งงานจากครูไม่ยอกได้งานที่เป็นการจดหรือตอบคำถามแล้วส่งเลย แต่ยอกได้งานในแบบที่ทำให้เราได้คิดเองหรือได้ตอบในมุมมองของตนเอง เพราะจะทำให้เราได้ทำคามเข้าใจในเนื้อหาและมาตคตะกอนเป็นความคิดของตนเองก่อนจะส่งครู ครูก็จะรู้ว่าสิ่งที่เราคิดนั้นถูกหรือผิด ได้รู้ว่าเด็กเข้าใจเนื้อหาประมาณไหน และความรู้ที่เราได้ประมวผลอีกครั้งเพื่อตอบยอมดีกว่าการที่เราใช้วิธีท่องจำแล้วผ่านไป นอกจากนี้เพื่อน ๆ เคยร่วมกันเสนอว่า ยอกให้มีการลดคาบเรียนหรือลดวิชาที่ไม่จำเป็นลงบ้าง เพื่อให้เรามีเวลาไปเน้นเนื้อหาที่สำคัญกว่านั้นได้มากขึ้น

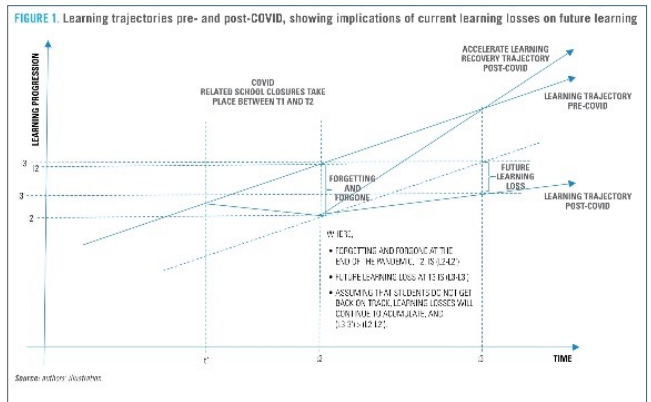
ดร.รังสรรค์ วิบูลย์อุปถัมภ์ (Education Officer, Education Section UNICEF Thailand)

สำหรับภาพรวมของทั้งโลกตอนนี้อย่าง World Bank, UNICEF และ UNESCO เก็บข้อมูลจากประมาณ 150 ประเทศ พบว่าการเรียนการสอนในช่วงนี้ของแทบทุกโรงเรียนจะเป็นการเรียนรู้อ่าน ไทรทัศน์ ไทรศัพท์ วิชยุ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเรียนที่บ้าน แต่ละประเทศอาจแตกต่างกันไป อาจไม่ได้เรียนด้วยอุปกรณ์ชนิดเดียว 100 เปอร์เซ็นต์ แต่จะเป็นการผสมผสานและต่างก็มีความหลากหลายเหมือนกับที่เห็นในบ้านเรา ตามแต่ใครจะคิดแก้ปัญหาระบบการศกษาภายในประเทศตนเองอย่างไร

สิ่งที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษาไทยขณะนี้ก็คือการปรับการสอบ O - NET, A - NET, National Education Test รวมถึงการสอบวัดผลสัมฤทธิ์แบบอื่น ๆ ของนักเรียน แต่ขณะเดียวกันเราจะเห็นว่าไม่ได้มีการล้มเลิกในทุกประเทศ บางประเทศก็ยังทำอยู่เหมือนเดิม ไม่ว่าจะเป็่นประณม มัธยมต้นและปลาย ก็มีลักษณะคล้ายกันแม้กระทั่งการสอบเข้ามหาวิทยาลัย

ประเด็นคือเมื่อเกิดผลกระทบนี้การแก้ปัญหาในแต่ละประเทศยังไม่มีคำตอบที่ชัดเจนว่าจะต้องใช้วิธีใด แต่สิ่งที่เกิดขึ้นจากผลสำรวจพบว่าเส้นกราฟที่แทนเส้น Learning Trajectory ในช่วงก่อนโควิดจะต้องวิ่งขึ้นตรงประมาณ 45 องศา แต่หากเราดูกราฟที่แทนเส้นเวลาจะมีโหนดที่ 1, 2, 3 คือก่อนโควิดจะเป็น T1 หลังโควิดก็จะเป็น T2 ตอนนี้อยู่ในช่วง T3 เมื่อ T1 เกิดขึ้น ตัว Learning Trajectory ก็จะไม่เหมือนเดิม สิ่งที่เกิดขึ้นคือคำว่า Forgetting-Forgone คือปกติเรียนแล้วก็อาจลืมได้ แต่หาก Forgone คือช่วงโรงเรียนปิด เมื่อเป็น T3 ภาวะการสูญเสียโอกาสทางการเรียนรู้ก็จะเกิดขึ้นและเกิดขึ้นก่อนโควิดจนทำให้ตอนนี้กราฟถูกกดต่ำลงมาอีก

เราต้องทำอะไรให้กราฟเส้นนี้กลับไปสู่ตรง Learning Trajectory จุดเดิม แต่กระนั้นก็ยังถือว่าเป็นโอกาสของเราแล้วโอกาสที่จะทำให้เราได้ใช้โอกาสนี้ในการพัฒนาการศึกษา จะทำอะไรให้ใช้โอกาสนี้เข้ามาช่วยเสริมประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาในอนาคต

จึงต้องให้ทุกภาคส่วนมีการประสานซึ่งกันและกัน กำหนดเป้าหมายร่วมกันแล้วมุ่งทำงานไปด้วยกัน โดยแต่ละส่วนต้องคลี่ออกมาว่าในระดับปัจเจกชน ระดับชุมชนและสังคมในวงกว้างควรทำอะไร ควรวางเป้าหมายที่จะพัฒนาการศึกษาไปด้วยกัน เพื่อไม่ให้แต่ละคนแต่ละหน่วยงานพายเรือออกไปคนละทิศคนละทางอย่างที่เคยเป็นมา

ดร.ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนาค (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา)

สถานการณ์ที่ทำให้โรงเรียนต้องปิดในช่วงโควิด-19 กระแทกกับเด็กในหลายมิติ อย่างแรกคือความรู้ที่จะสูญหายไปจากการที่เขาไม่ได้เรียนหนังสือในโรงเรียน จากการศึกษาที่บ้าน การขาดอุปกรณ์ขาดอินเทอร์เน็ต ตรงนี้ส่งผลต่อความรู้ต่อศักยภาพบุคคลของเด็กที่จะสูญเสียไปในอนาคต และอาจจะส่งผลถึงอาชีพหรือสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของเด็กในอนาคตได้

อีกส่วนหนึ่งคือผลในเรื่องจิตใจที่เด็กไม่ได้ไปเจอเพื่อนที่โรงเรียน เด็กไม่ได้เข้าสู่สังคม หากเป็นเด็กเล็กเขาจะไม่ได้พัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่มัดเล็กเลย นักวิชาการหรือนักการศึกษาอมรับว่า วยที่มีความสำคัญที่สุดของชีวิตที่เป็นช่วง Foundation ก็คือช่วงประถมวัย คือตั้งแต่เกิดจนถึง 7 ขวบ เป็นวัยที่เด็กควรได้รับการพัฒนาทักษะ ได้เจอเพื่อน และมีการเข้าสังคมที่เหมาะสม

แต่ช่วงโควิด-19 ก็มีปรากฏการณ์ที่ผู้ปกครองนำลูกออกจากโรงเรียนอนุบาลหรือศูนย์เด็กเล็ก ไม่ใช่แค่ประเทศไทยแต่เป็นกันทั่วโลก นี้อาจจะเป็นปัญหาในอนาคตว่า เด็กของโลกหรือของประเทศขาดการปูพื้นที่เหมาะสมในช่วงประถมวัยและอาจส่งผลในระยะยาวต่อชีวิตได้เช่นกัน

นอกจากนั้นคือประเด็นผลกระทบโดยทั่วไป เช่น เรื่องเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัวได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดจากวิกฤตโควิด-19 เด็กยากจนหรือยากจนพิเศษมีโอกาสหลุดออกนอกระบบเป็นจำนวนมากขึ้น เพราะก่อนเกิดโควิดเด็กกลุ่มนี้มีความเสี่ยงมากอยู่แล้ว จนเมื่อเกิดโควิดเด็ก ๆ ไม่ได้ไปโรงเรียน ไม่ได้เจอครู ไม่ได้รับการติดตามอย่างใกล้ชิด ยิ่งเด็กยากจนส่วนใหญ่ที่ขาดการเข้าถึงอุปกรณ์ต่าง ๆ ก็จะยิ่งติดต่อกับครูได้ยากขึ้น

สถิติภาคเรียนที่แล้วเราพบว่ามิดเด็กยากจนพิเศษหลุดออกจากระบบการศึกษาเป็นจำนวนมาก ประมาณ 40,000-50,000 คน หากเป็นข้อมูลในภาพรวมของกระทรวงศกษาธิการพบว่ามิดถึงหลักแสนคน นีเป็นสถานการณ์ที่น่าห่วง และเป็นผลกระทบรุนแรง ถือเป็นโจทย์สำคัญที่ทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นองค์กรในระดับนโยบายของประเทศ กระทรวงศกษาธิการ รวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ ที่คอยสนับสนุนเรื่องวิชาการงบประมาณ หรือองค์ความรู้ในการทำงานร่วมกับภาคอื่น ๆ ต้องร่วมมือกันเพื่อให้สามารถก้าวข้ามผ่านวิกฤตนี้ไปได้

ดร.นรรธพร จันทรเจเลีย เสริบุตร (CEO Starfish Education)

ที่ผ่านมาเราต่างรับรู้ถึงผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การฟื้นฟูสถานการณ์เป็นภารกิจที่ต้องช่วยกันอย่างเร่งด่วน การวางแผนฟื้นฟูควรเริ่มจากหน่วยที่เล็กที่สุดในพื้นที่ซึ่งก็คือโรงเรียน และไม่ใช่แค่เพียงฟื้นฟูเฉพาะบางห้องหรือบางชั้นปี แต่ต้องทำทั้งโรงเรียน เพราะเด็กต้องสูญเสียโอกาสทางการเรียนรู้ไปเกือบ 2 ปี หากแผนฟื้นฟูเกิดขึ้นช้า การเสียโอกาสนี้ก็จะยังมีมากขึ้น

ก่อนหน้านี้ทุกคนอาจยังนึกภาพไม่ออกหากพูดถึงเรื่องของการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน แต่ช่วง 2 ปีที่ผ่านมาเมื่อเกิดปัญหาก็ทำให้ทุกคนสามารถพัฒนาอย่างก้าวกระโดดในการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะครูที่ปรับตัวกับเรื่องนี้ได้ดีมาก แต่ไม่ใช่ว่าครูทุกคนในทุกโรงเรียนและทุกพื้นที่จะพัฒนาตนเอง

ได้ในระดับที่เท่ากัน เราต้องพิจารณาว่าครูมีความพร้อมหรือไม่ เพราะต้องไม่ลืมว่าครูเองก็เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์นี้เช่นกัน ในฐานะคนธรรมดาคนหนึ่งครูย่อมมีความเครียดทางจิตใจและอาจได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจเช่นกัน ดังนั้นการช่วยเหลือครูให้มีความพร้อม มีสุขภาพที่ดีเข้มแข็งทั้งกายใจ และพร้อมที่จะทำงานจึงเป็นสิ่งที่ควรทำเช่นกัน

ในส่วนของนักเรียนที่เราต้องเร่งช่วยเหลือคือกลุ่มเด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษาทั้งจากปัญหาครอบครัวและเศรษฐกิจ เด็กบางคนต้องออกจากโรงเรียนเพื่อทำงานช่วยเหลือครอบครัว แต่วันหนึ่งเมื่อกลับเข้ามาเรียนเขาอาจรู้สึกที่โรงเรียนไม่เหมาะกับชีวิตของเขาอีกแล้ว นี่จึงเป็นโอกาสที่โรงเรียนจะต้องทำให้เด็กกลุ่มนี้เห็นว่าการศึกษามีความหมายกับชีวิตเขาอย่างไร และหากเด็กยอมทิ้งงานเพื่อเดินกลับเข้ามาเรียนอีกครั้งครูต้องทำอะไรให้เขารู้คุณค่าและความหมายของการที่จะได้อยู่ในโรงเรียน

สำหรับผู้ปกครอง เราได้เห็นความสัมพันธ์ของผู้ปกครองในมิติใหม่ที่ช่วยกันสอนลูก ซึ่งเป็นโอกาสที่จะทำให้ผู้ปกครองได้รู้ว่าลูกสนใจและต้องการการเรียนรู้แบบใด อยากให้ครูที่บ้านซึ่งก็คือพ่อแม่มีโอกาสจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กต่อไปแม้ภายหลังสถานการณ์ต่าง ๆ จะดีขึ้นแล้วก็ตาม

ที่สำคัญคือภาคนโยบายก็ต้องปรับเช่นกัน ปรับนโยบายให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้นในการบริหารจัดการ ให้ความสำคัญกับชุมชน กับพื้นที่ เพื่อให้โรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเด็ก ปรับเรื่องหลักสูตรเสียใหม่ ต้องกลับมาพิจารณาได้แล้วว่า สิ่งใดกันแน่ที่เด็กควรจะได้เรียนรู้

ดร.สุนิสา คงสุวรรณ

(ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดดอนพุดซา เครือข่ายโครงการสนับสนุนโรงเรียนพัฒนาตนเอง: TAQP)

โรงเรียนของเราได้รับทุนจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) และได้รับพี่เลี้ยงจาก Starfish Academy เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้เป็น School Concept โดยใช้ STEAM DESIGN PROCESS ในการจัดการเรียนการสอน และมีการปรับแผนกันใหม่ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 เนื่องจากเด็กไม่สามารถมาโรงเรียนได้

สิ่งที่ชื่นชม Starfish Academy มากคือการทำ Professional Learning Community (PLC) ที่ให้เราได้เข้าร่วมและได้รับประสบการณ์จริง การเดินทางของเราจึงไปได้ไกล โดยเฉพาะครูของเราที่ไม่ชำนาญด้านเทคโนโลยี เมื่อเข้าสู่กระบวนการนี้ทั้งผู้อำนวยการ ทั้งครูและทั้งนักเรียนจึงต้องเตรียมตัวเพื่อพัฒนาในส่วนของ การเป็นผู้บริหารที่ต้องศึกษาทั้งระบบเพื่อขับเคลื่อน เราใช้ Qinfo และ Starfish Class มาเป็นโมเดลตัวต้นแบบของการวัดและประเมินผลนักเรียน และยังมีกรนำโปรแกรมอื่น ๆ เข้ามาช่วยเหลือด้วย

ในระยะสั้นการเตรียมครู เราสร้างครูให้มีรูปแบบ Active Learning ครูต้องใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและถ่ายทอด ซึ่งสุดท้ายครูก็พัฒนาและเปลี่ยนแปลงได้ แต่ก็ต้องรับภาระหนักจากการทำแผนการเรียนรู้ จัดใบงานและอุปกรณ์การเรียนรู้ จัดทำคลิปการสอนประกอบการเรียนรู้ ตรวจสอบความถูกต้องในงานและติดตามการทำงานของเด็กจากภาพและวิดีโอที่ส่งโดยผู้ปกครอง บันทึกผลหลังสอบและบันทึกลงใน Starfish Class ก่อนจะรายงานผลการเรียนรู้รายสัปดาห์ให้ผู้บังคับบัญชาทราบ

สำหรับเด็ก เขาได้เรียนรู้และเกิดการพัฒนาทักษะอาชีพใหม่เพื่อให้เหมาะกับวัยของตนเอง ได้ฝึกการเรียนรู้แบบ Active Learning อย่างต่อเนื่อง ผู้ปกครองสามารถตรวจสอบความประพฤติ เวลาเรียนผลการเรียนของนักเรียนได้ตลอดทุกวันผ่านแอปพลิเคชัน Q-Parent ใช้แอปพลิเคชัน Starfish Class เพื่อร่วมประเมินวัดผลและสมรรถนะเด็กโดยไม่เกี่ยวข้องกับการตัดเกรดของระบบโรงเรียน

แต่ในเชิงนโยบายเราพบปัญหาจากการโยกย้ายของครู การมีครูเข้ามาใหม่ยังไม่กระทบเท่ากับการที่ไม่มีครูเข้ามาเลย เราเปิดเรียน 11 ห้อง แต่ต่อมามีครูแค่ 7 ห้อง ลักษณะนี้ทำให้เด็กขาดโอกาสไปมาก แต่การย้ายเข้าย้ายออกของครูเป็นเรื่องของการบริหารงานบุคคลที่เราไม่สามารถไปแตะต้องได้

อีกอย่างที่อยากสะท้อนไปถึงภาครัฐในเรื่องนโยบายก็คือ โรงเรียนต้องปฏิบัติตามนโยบายของรัฐอยู่แล้ว แต่บางครั้งเราเข้าไม่ถึงนโยบายเนื่องจากไม่มีโค้ชที่จะช่วยคลี่คลายนโยบายออกเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ หากมีผู้ที่เข้ามาช่วยเหลือ ช่วยนำพาเราไป การเข้าร่วมปฏิบัติงานตามนโยบายก็จะยิ่งเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

TEP FORUM 2022

ก่อสร้างสร้างใหม่ การศึกษาไทยสู่อนาคต

ถึงเวลา...เปลี่ยน

โจทย์ที่ 5:

พ.ร.บ. พื่อหรือใหม่: กติกาบโยบายแบบใหม่
จะพาการศึกษาไทยไปสู่อนาคต

เรื่องของกติกาทางการศึกษาถือเป็นอีกส่วนสำคัญที่ต้องพูดถึง เช่นเรื่องของกฎหมาย การปฏิบัติ นโยบายและวัฒนธรรม ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นกฎเกณฑ์ที่ใช้กำหนดรูปแบบการศึกษาของประเทศ โดยจะแบ่งเป็น 3 ประเด็น ได้แก่

1. พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติที่กำลังอยู่ในช่วงการพิจารณาเป็นอย่างไรบ้าง
2. กติกาการศึกษาไทยที่ใช้มาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีข้อจำกัดใดที่ทำให้ระบบการศึกษาของเรา ยังไปไม่ถึงศักยภาพสูงสุดของการจัดการศึกษา
3. หากมีสิทธิ์ออกแบบกติกาทางการศึกษาได้ กติกานั้นควรเป็นอย่างไร

ตัวแทนโจทย์ที่ 5:

คุณณิชา พิทยาพงศกร

(นักวิจัยอาวุโส สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย: ทีดีอาร์ไอ)

ผู้นำเสนอ:

- 1) ดร.ไกรยศ ภัทราวาส (ผู้จัดการกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา และกรรมการปฏิรูปประเทศ)
- 2) ดร.เอกชัย กี่สุขพันธ์ (อดีตนายกคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน)
- 3) คุณพริษฐ์ วัชรสินธุ (CEO StartDee)

ดร.ไกรยส ภัทราวาส (ผู้จัดการกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา และกรรมการปฏิรูปประเทศ)

แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายทางการศึกษาอยู่หลายข้อ แต่ดูเหมือนว่าที่มีอยู่นั้นยังไม่เพียงพอ เป้าหมายการร่างกฎหมายด้านการศึกษาคือต้องการให้เด็กไทยมีการศึกษาที่ดี แต่ต้องไม่ลืมที่จะส่งเสริมความหลากหลาย ส่งเสริมอิสระของผู้ดำเนินการในจุดต่าง ๆ ด้วย ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การมีระบบการศึกษาที่ดี เหมาะสม และประสบความสำเร็จ

การศึกษาไทยในวันนี้มีการเปลี่ยนแปลงเร็วเหลือเกิน โดยเฉพาะในยุคโควิด-19 ยิ่งเห็นได้ชัดเจน ในขณะที่การออกกฎหมาย 1 ฉบับกลับใช้เวลาหลายปี ดังนั้นเราจะแก้ไขปัญหาได้อย่างไรในเมื่อระบบการศึกษาเปลี่ยนแปลงเร็วและเปลี่ยนแปลงเกือบจะตลอดเวลา แต่กลไกทางกฎหมายกลับช้ามาก แคร่งกฎหมายมาเป็นปีการศึกษาไทยก็เปลี่ยนไปแล้ว แล้วเราจะใช้นโยบายหรือกติกาใดให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของโลกและสถานการณ์ใหม่

ที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่งคือหากต้องการให้ พ.ร.บ. นี้เพียงพอสำหรับอนาคตทางการศึกษา ควรมีการกระจายอำนาจจากส่วนกลาง ยกตัวอย่างคนที่อยู่กรุงเทพฯ จะเข้าใจบริบทพื้นที่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้มากเท่ากับคนที่อยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้อย่างไร และครูที่ได้พบเจอนักเรียนของตนเองทุกวันจะรู้น้อยกว่าคนที่ไม่เคยเจอเด็กเหล่านี้เลยได้อย่างไร ทุกวันนี้มีกติกาบางอย่างที่ไม่ได้ให้อิสระกับครู กับโรงเรียน กับพื้นที่ในการทำงานการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของพวกเขา ปัญหาหลายด้านจึงไม่ได้รับการแก้ไขที่เหมาะสม

โดยเฉพาะประเด็นเรื่องงบประมาณซึ่งมีความขาดแคลน เพราะงบประมาณอยู่ที่ศูนย์จัดสรรงบประมาณ เราไปผูกทุกอย่างอยู่กับหัวเด็ก โรงเรียนที่มีเด็ก 20 คนถูกจำกัดกรอบโดยศูนย์จัดสรรงบประมาณว่าเขาจะมีโอกาสได้ครูกี่คน เขาจะได้เงินรายหัวกี่บาท งบประมาณด้านการศึกษาไม่ควรไปผูกกับจำนวนเด็กเพียงอย่างเดียว ตอนนี้อย่างประเทศไทยเข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัย มีเด็กเกิดน้อยลง และเมื่อเป็นเช่นนี้โดยธรรมชาติแล้วก็จะทำให้มีโรงเรียนขนาดเล็กลงตามไปด้วย แต่โรงเรียนขนาดเล็กเหล่านี้เราจะทำอย่างไรให้การจัดสรรงบประมาณเพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ นี่คือหลักการที่จำเป็นต้องเขียนไว้ในกติกา

ด้วยความที่กฎหมายเมื่อเขียนลงในชั้น พ.ร.บ. การจะแก้ไขนั้นทำได้ยาก เพราะต้องผ่านคณะรัฐมนตรี ต้องผ่านสภา และในบางเรื่องต้องผ่านถึง 2 สภาด้วยซ้ำ ดังนั้นหากการแก้ไขทำได้ยากเราควรเลือกตั้งแต่เริ่มต้นว่าสิ่งใดควรเขียนหรือไม่ควรเขียนลงในชั้น พ.ร.บ. แต่ให้ไปอยู่ในชั้นนโยบายแทน รวมถึงทิศทางของการกระจายอำนาจ การให้อิสระโรงเรียนมีอิสระ ครูมีอิสระ การใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยลดความเหลื่อมล้ำ ช่วยเพิ่มเสริมคุณภาพให้ครูมีเครื่องทุ่นแรง และโดยเฉพาะเรื่องของการจัดสรรงบประมาณ ต้องยืดหยุ่นและตอบโจทย์ปลายทางในบริบทพื้นที่ให้ได้จริง ๆ ไม่เช่นนั้นต่อให้เขียนกฎหมายดีอย่างไรแต่

สุดท้ายงบประมาณไม่ได้ไหลลื่นไปตามข้อเท็จจริง ความเหลื่อมล้ำก็จะอยู่ในระบบการศึกษาเหมือนเดิม ไม่เปลี่ยนแปลง

ทุกครั้งที่ลงไปเยี่ยมโรงเรียนเรามักจะเห็นว่ามิชชั่นของดีอยู่มาก ของดีที่ว่านี้คือเราได้พบครูที่เก่ง ได้พบโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงเพราะเขามี Mindset และมีวิธีการสนับสนุนให้ครูเกิด Mindset มากขึ้น เราจึงได้เห็นครูจำนวนมากสร้างความน่าสนใจในการสอนของตนเองผ่านการเรียนออนไลน์อยู่เสมอ

ครูก็เหมือนเด็กคนหนึ่งที่อยู่ในห้องเรียน เพราะครูก็ต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาเช่นกัน เรียนรู้ที่จะปรับตัว เรียนรู้ที่จะปรับวิธีการสอนให้ทันกับยุคสมัย อนาคตข้างหน้าความรู้อาจจะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นความสำคัญและความน่าสนใจในห้องเรียนอาจมีเส้นแบ่งระหว่างคอนเทนต์และเนื้อหาในระบบออนไลน์ที่เด็กจะสามารถเข้าถึงได้ง่าย การเขียนกฎหมายหรือทำนโยบายจึงต้องเข้าใจเรื่องนี้ให้มาก การเติบโตเจริญงอกงามของเด็กจะต้องเกิดทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

โลกเปลี่ยนไปแล้ว สังคมและนโยบายก็ควรเปลี่ยนจากการวัดและประเมินเด็กด้วยคะแนนสอบ เพื่อไปดูกันที่คุณภาพของเด็กให้มากขึ้น ไปวัดที่สมรรถนะ ควรเปลี่ยนวิธีการวัด เปลี่ยนวิธีการพิจารณา แล้วส่งเสริมให้มีความหลากหลาย หากเราทำเช่นนี้ได้ถึงจุดหนึ่ง พ.ร.บ. ที่เขียนในเรื่องนี้ก็มั่นใจว่ามาถูกทาง และเมื่อทำอย่างต่อเนื่องก็จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในอนาคต

ดร.เอกชัย กี่สุขพันธ์ (อดีตรองอธิบดีกรมการศึกษาระดับประถมศึกษา)

พ.ร.บ. การศึกษาฉบับเดิมมีทั้งส่วนดีและส่วนที่ต้องปรับปรุงในบางเรื่อง ที่ผ่านมาในแง่ของการเข้าถึงการศึกษาของเด็กไทยถือว่าเราทำได้ดีมากแล้ว เพราะนับจากอดีตถึงปัจจุบันมีโรงเรียนเปิดสอนอยู่หลายแห่งทั่วประเทศ แต่ปัญหามีอยู่ที่เรื่องของคุณภาพการศึกษาและประสิทธิภาพในการใช้งบประมาณ ดังนั้นหากจะมีการปรับเรื่องของระบบ เรื่องของการบริหารจัดการการศึกษา สิ่งแรกที่เป็นเป้าหมายคือคุณภาพการศึกษานั้นเอง

แต่ในเรื่องคุณภาพของเด็กที่เป็นปัญหาอยู่ทุกวันนี้กลับไม่มีใครรับผิดชอบผลการกระทำโดยตรง คุณภาพการศึกษาของเด็กไทยตกต่ำทั้งในเรื่องสมรรถนะทางด้านการทดสอบ PISA หรือจะเป็น O-Net หรืออะไรก็ตาม ทั้งตัวผู้อำนวยการ เขตพื้นที่หรือศึกษานิเทศก์จังหวัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลก็ไม่เคยออกมารับผิดชอบต่อ ณ วันนี้แค่ พ.ร.บ. ไม่เพียงพออยู่แล้ว แต่ต้องกำหนดความรับผิดชอบต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาด้วย

กระทรวงศึกษาธิการในวันนี้ต้องให้อิสระกับสถานศึกษาให้มากที่สุด และต้องกระจายอำนาจจากกระทรวงออกไปยังจังหวัดต่าง ๆ ถึงเวลาแล้วหรือไม่ที่เราควรจะให้จังหวัดร่วมรับผิดชอบการศึกษาของจังหวัดเอง ส่วนกลางมีหน้าที่แค่คอยติดตามประเมินตามนโยบายผลสัมฤทธิ์ แต่ไม่ใช่ส่วนกลางคอยกำกับทุกอย่างเช่นในปัจจุบันนี้

ควรเปิดโอกาสให้แต่ละโรงเรียนรับผิดชอบต่อหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนตามบริบทท้องถิ่นหรือจังหวัดตามความเหมาะสมของเขา ให้เขามีอิสระในหลักสูตรของเขาอย่างเต็มที่ ต้องอย่าลืมน่าว่าลักษณะการเรียนการสอนของเด็กสมัยนี้ไม่เหมือนอย่างผู้ใหญ่ในปัจจุบันที่เราเคยผ่านมา ทุกวันนี้มีเทคโนโลยีมากมายที่เด็กจะสามารถเรียนรู้ผ่าน Digital Platform ได้เอง

ใน พ.ร.บ. ฉบับนี้ได้กำหนดเป้าหมายของเด็กในสมรรถนะแต่ละช่วงวัยเพื่อเป็นแนวทางว่าเด็กควรมีสมรรถนะใดบ้างซึ่งใน พ.ร.บ. ฉบับเดิมไม่เคยมี นี่คือนโยบายที่เราอยากเห็นการพัฒนาของเด็กเราร่างกฎหมายโดยคำนึงถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดกับเด็กมากกว่าผู้ที่มีอำนาจในตำแหน่ง ทั้งยังมีการกำหนดคุณลักษณะของครูเพื่อให้สถาบันผลิตครูนำไปพิจารณา โดยที่ครูต้องมีความเชี่ยวชาญชำนาญเฉพาะตาม พ.ร.บ. ประถมวัยและการศึกษาพิเศษ ดังนั้นครูที่จะสอนเด็กปฐมวัยต้องมีความเชี่ยวชาญชำนาญเฉพาะมีแคใบประกอบวิชาชีพครูใบเดียวจะยังไม่สามารถเข้าสอนเด็กประถมวัยได้

ประเด็นสำคัญอีกด้านหนึ่งคือ พ.ร.บ. ฉบับนี้ทำเพื่อป้องกันไม่ให้ครูถูกใช้งานในสิ่งที่ไม่จำเป็นจากหน่วยงานราชการ หน่วยงานสถานศึกษาเขตพื้นที่หรือจังหวัด เราเขียนไว้ชัดเจนว่าจะให้ครูไปปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เป็นอุปสรรคต่อการสอนไม่ได้ ยกตัวอย่างครูในต่างจังหวัดที่มักจะถูกเกณฑ์ไปต้อนรับผู้ใหญ่ที่ลงเยี่ยมพื้นที่ และไม่สามารถปฏิเสธได้เพราะเขาอยู่ภายใต้การบังคับบัญชา ครูควรได้รับการดูแลและการปกป้องเพื่อให้ครูทำหน้าที่ของครูได้มากที่สุด

ที่น่าสงสารมากคือครูในต่างจังหวัด บางโรงเรียนบุคลากรไม่เพียงพอกับปริมาณงาน ครูต้องถูกหักเงินเดือนในรูปแบบของการบริจาคเพื่อจะจ้างครูนอกระบบเข้ามาช่วยงานทั้งที่ครูเหล่านี้ไม่ได้มีเงินเดือนมากพอ เหตุใดส่วนกลาง หรือรัฐบาล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษาไม่ดูแลเรื่องบุคลากรในแต่ละโรงเรียนว่าต้องมีขั้นต่ำกี่คน ใน พ.ร.บ. ฉบับนี้จึงพยายามพูดถึงการบริหารจัดการว่าต้องจัดสรรงบประมาณในส่วนนี้ให้เพียงพอ ไม่ใช่เลิกจ้างครูด้วยเหตุผลที่ว่าไม่มีงบประมาณ

นอกจากนี้ควรให้อำนาจในการบริหารจัดการงบประมาณ ให้โรงเรียนแต่ละแห่งรับผิดชอบดูแลงบประมาณเอง โดยส่งตรงถึงโรงเรียน ไม่ต้องผ่าน สพฐ. ที่จะต้องส่งต่อให้โรงเรียนอีกทอดหนึ่ง ลักษณะนี้จะทำให้โรงเรียนมีความคล่องตัว และครูที่บรรจุเข้ามาโรงเรียนควรมีอำนาจและมีสิทธิ์ในการคัดเลือกเอง โรงเรียนควรมีสิทธิ์เลือกครูที่เหมาะสมกัน และควรให้อิสระครูในการจัดการเรียนการสอน ก่อนจะพัฒนาเด็กเราต้องเริ่มต้นที่การพัฒนาครูก่อน แต่ไม่ใช่แค่การส่งครูเข้าอบรมภาคบังคับ ควรให้ครูมีส่วนที่จะพัฒนาตนเองและเลือกสิ่งที่ตนเองสนใจได้

อีกสิ่งหนึ่งที่ยังพบในปัจจุบันคือเขตพื้นที่ที่ไม่ได้สนใจพัฒนาการของเด็กเท่ากับผลสัมฤทธิ์ของเด็กที่วัดจากผลสอบ วัดจากเกรด เขตพื้นที่มักสั่งการมาว่าสัมฤทธิ์ผลการสอบต้องสูงขึ้นทุกปี แต่ไม่เคยสนใจว่าเด็กได้รับการพัฒนาและเสริมสมรรถนะเพียงพอหรือไม่ เราควรตัดวงจรนี้ออกไป ขอให้ครูมีอิสระในการคิดกิจกรรมการเรียนการสอน อย่าไปผูกมัดกับตัวชี้วัดให้มากนัก

มีตัวอย่างจากอีกปัญหาหนึ่งคือ กระทรวงศึกษาธิการเคยบอกว่า เด็กอยากเรียนวิชาใดกิจกรรมใดต้องได้เรียน นี่เป็นการเขียนที่สวยหรู แต่ในความเป็นจริงเมื่อเด็กต้องการลงทะเบียนเรียนวิชาที่เขาสนใจ แต่โรงเรียนกลับแจ้งว่าเต็มจำนวนแล้ว เด็กจึงถูกบังคับให้ไปเรียนอีกวิชาหนึ่งที่เขาไม่ได้อยากเรียน

โดยสรุปแล้วเป้าหมายทางการศึกษาคือการที่จะได้เห็นเด็กไทยชัดเจนใน 3 ประเด็นนี้ ได้แก่

1. เป็นผู้เรียนรู้
2. เป็นผู้ร่วมสร้างนวัตกรรม
3. เป็นพลเมืองเข้มแข็ง

อยากเห็นเด็กไทยในอนาคตสามารถนำพาตนเองไปสู่ความสำเร็จ สามารถพัฒนาภาวะผู้นำในตนเอง บริหารจัดการตนเองได้ และเป็นผู้เรียนรู้ที่อยากจะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

คุณพริษฐ์ วัชรสินธุ (CEO StartDee)

ในระบบการศึกษาไทยเราจะทำอย่างไรให้โรงเรียนมีอำนาจในการตัดสินใจด้วยตนเองมากขึ้น เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ในท้ายที่สุดคิดว่าควรจะไปอยู่ที่เรื่องของกระจายอำนาจ และอำนาจที่โรงเรียนจำเป็นต้องมี คือ

1. อำนาจการตัดสินใจในเรื่องงบประมาณ ในเมื่อเรามองว่าปัญหาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันคือประสิทธิภาพการใช้งบประมาณ ดังนั้นโรงเรียนน่าจะรู้ได้ดีที่สุด ว่าหากมีงบประมาณก้อนหนึ่งแล้วจะใช้อย่างไรให้สร้างประโยชน์กับโรงเรียนมากที่สุด แทนที่จะเป็นส่วนกลางคิดแทนว่าโรงเรียนต้องการอะไร

2. อำนาจในการบริหารจัดการบุคลากร บุคลากรที่สำคัญในโรงเรียนไม่ได้มีแค่ครูคนเดียว แต่ยังมีบุคลากรอีกหลายฝ่ายที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กแบบองค์รวม พิจารณาไปถึงเจ้าหน้าที่ธุรการที่ควรมีเพื่อลดภาระงานธุรการซึ่งครูต้องแบกอยู่ในปัจจุบัน เราอาจมองไปถึงเครือข่าย มองไปถึงนักโภชนาการดูแลเรื่องอาหาร หรือนักจิตวิทยา และให้อิสระในการที่โรงเรียนจะตัดสินใจใช้งบประมาณที่มีอยู่ไปกับการว่าจ้างบุคลากรแบบใดให้เหมาะสมกับปัญหาที่พบ

3. อำนาจเชิงวิชาการ แน่นนอนว่าส่วนกลางเป็นผู้กำหนดทิศทางและเป้าหมายการศึกษา แต่จะดีกว่าหากวิธีการระหว่างทางจะเพิ่มความยืดหยุ่นเพื่อให้โรงเรียนสามารถบริหารจัดการเองได้ มีการลดตัวชี้วัดบางอย่างลงบ้าง เพื่อจะได้เห็นความหลากหลายในการบริหารจัดการระบบการศึกษาของแต่ละโรงเรียนมากขึ้น ได้เห็นผลสัมฤทธิ์ว่าแตกต่างกันอย่างไร และอาจใช้เป็นบทเรียนให้โรงเรียนอื่นสามารถนำไปใช้ได้ด้วย

เมื่อพูดถึงการกระจายอำนาจก็จะแยกได้เป็น 2 ส่วน คือ

1. กฎหมาย เป็นกฎระเบียบที่ถูกลงไว้ว่าใครหรือหน่วยงานใดควรมีอำนาจแค่ไหน

2. วัฒนธรรม คือมีสิทธิ์เลือกได้ แต่กังวลว่าหากเลือกใช้อำนาจในการเลือกนั้นอาจมีผลกระทบตามมาภายหลัง

ขยายความได้ว่า เมื่อส่วนกลางสื่อสารออกมาโดยให้แต่ละโรงเรียนสามารถลดตัวชี้วัดได้ แต่ในทางปฏิบัติจริงเมื่อได้พูดคุยกับครูและนักเรียนซึ่งเป็นเหมือนปลายทางของกระบวนการนี้ก็พบว่าไม่เป็นไปตามนั้น การลดตัวชี้วัดหรือลดชั่วโมงเรียนและลดเนื้อหาวิชาไม่ได้เกิดขึ้นจริง จุดนี้อาจเกิดจากผู้ปฏิบัติมีความเกรงกลัวในวัฒนธรรมเก่าจึงไม่กล้าเปลี่ยนแปลง ปัญหาจึงตกอยู่กับครูและนักเรียน

การศึกษาไทยมักเน้นการอัดฉีดความรู้มากกว่าการพัฒนาทักษะสมรรถนะ ยกตัวอย่างในการเรียนภาษาอังกฤษ ถ้ามีการปรับหลักสูตรให้เน้นที่การสื่อสารมากกว่าเรื่องหลักภาษาก็จะดีมาก แต่ส่วนใหญ่การเรียนภาษาอังกฤษของเด็กไทยจะเน้นให้จำหลักภาษา ท่อง Tense ให้ได้ แต่ไม่ได้แบ่งคาบเรียนให้เด็กมีพื้นที่ปลอดภัยในการฝึกพูดภาษาอังกฤษแบบลองผิดลองถูก

ดังนั้นแม้จะปรับหลักสูตร แต่ไม่ปรับวิธีการสอน นั่นก็เท่ากับไม่ได้ปรับอะไรเลย หรือปรับหลักสูตรแล้ว ปรับวิธีการสอนแล้ว แต่เมื่อเด็กเข้าห้องสอบก็ยังประเมินด้วยข้อสอบด้านหลักภาษาและไวยากรณ์อย่างเดียว ไม่ได้ทดสอบทักษะการสื่อสาร ทุกอย่างก็จะวนกลับไปสู่ปัญหาเดิม จึงเป็นปัญหาสำคัญว่าจะทำอย่างไรให้หลักสูตร วิธีการสอนและการประเมินได้รับการปรับเปลี่ยนไปพร้อมกัน

นอกจากนี้ควรนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วย ในช่วงโควิด-19 ที่ผ่านมาเราเห็นชัดว่าเทคโนโลยีอาจทดแทนครูไม่ได้ทั้งหมด อย่างไรก็ตามการเรียนที่โรงเรียนก็ยังเป็นสิ่งที่จำเป็น แต่หากเทียบกับการเล่นฟุตบอลหน้าที่ของเทคโนโลยีกลายเป็นกองหลังให้ครูขึ้นไปเป็นกองหน้า ทำอย่างไรให้ครูไม่ต้องเสียเวลากับสิ่งที่เทคโนโลยีทำแทนได้ กองหน้าไม่จำเป็นต้องลงมาไล่บอลเองแต่ไปยืนรอยิงประตูได้เลย ครูต้องพัฒนาทักษะของเด็กโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยแบ่งเบาภาระ ไม่ว่าจะเป็นงานธุรการ การจัดการตารางเรียน การตรวจข้อสอบ ตรวจการบ้านบางอย่างที่เทคโนโลยีทำแทนได้ หรือแม้กระทั่งการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบอย่างในช่วงโควิดที่ผ่านมา

5 แรงแบบจินตนาการ เพื่อเปลี่ยนการศึกษาไทย

» ตัวแทนเยาวชนคนรุ่นใหม่:

คุณแดนไท สุขกำเนิด

(เยาวชนนักออกแบบบอร์ดเกมเพื่อการศึกษา)

Deschooling Game เป็นกลุ่มทางการศึกษาที่เราต้องการสื่อสารทั้งประเด็นในห้องเรียนหรือประเด็นทางสังคมด้วยเครื่องมือที่เรียกว่า Board Game หรือเรียกง่าย ๆ ว่า เกมกระดานนั่นเอง ประเด็นในการศึกษาอาจเป็นประเด็นเล็ก ๆ เช่น เราจะสอนภาษาไทยในห้องเรียนอย่างไรให้ดีขึ้น หรือเป็นประเด็นใหญ่ระดับประเทศ เช่น เราจะแก้ปัญหาความยากจนที่เป็นปัญหาเรื้อรังในสังคมไทยได้อย่างไร และทั้งหมดนี้เราสื่อสารผ่าน Board Game ซึ่ง Board Game ที่ว่านี้ไม่ได้สื่อสารเพียงแคให้ได้ความรู้หรือเป็นแค่เรื่องสนุกสนาน แต่เป็นการสื่อสารที่ทำให้คนที่มีความเห็นแตกต่างกันได้เข้าใจกันมากขึ้น รวมถึงในบางครั้งเกมเหล่านี้ยังเป็นเครื่องมือที่ใช้แก้ปัญหาและหาทางออกในเกมนั้น ๆ ได้ด้วย

นักออกแบบเกมจะสร้างกติกาการเล่นให้ผู้เล่นได้ปฏิบัติตาม แต่ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะออกแบบเพื่อสื่อสารประเด็นทางสังคมออกมาได้ สิ่งสำคัญคือเราต้องเข้าใจว่าปัญหาในเรื่องที่เราต้องการสื่อสารนั้นมีอะไรอยู่เบื้องหลังบ้าง ซึ่งในการทำความเข้าใจกับสิ่งเหล่านั้นเราต้องใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์เข้ามาช่วยเพื่อให้เบื้องหลังและความสัมพันธ์ต่าง ๆ เชื่อมโยงกัน

ยกตัวอย่างให้เห็นด้วยเกม **Yellow Class** เกมนี้เกี่ยวข้องกับปัญหาการจับปลาเกินขนาดในประเทศไทย ช่วงปี 2558 ประเทศไทยโดนใบเหลืองจากการจับปลาผิดกฎหมาย มีการจับปลาเกินขนาดเป็นจำนวนมาก เราจึงออกแบบเกมนี้เพื่อสื่อสารประเด็นว่า การจับปลาเกินขนาดเกิดขึ้นได้อย่างไรแล้วจึงมาร่วมวงคุยกันเพื่อแก้ไขปัญหา

ในการออกแบบเกมเราเริ่มจากประเด็นปัญหาในชีวิตจริงซึ่งในกรณีนี้คือการจับปลาเกินขนาดเรารู้สาเหตุอยู่แล้วว่าเกิดจากการที่ชาวประมงจับปลาจนหมดทะเล เราจะสื่อสารให้คนทั่วไปเข้าใจโดยการนำหลักการและแนวคิดทางคณิตศาสตร์มาสำรวจว่ามีความหมายหรือความสำคัญโดยอยู่เบื้องหลังเมื่อเข้าใจแล้วจึงสรุปแนวคิดนี้และนำมาพัฒนาเป็นเกมต่อไป

แม้การออกแบบเกมจะต้องเกี่ยวข้องกับคณิตศาสตร์ แต่รูปแบบการสอนคณิตศาสตร์ในประเทศไทยไม่สามารถตอบโจทย์เหล่านี้ได้ เพราะเป็นการเรียนการสอนที่เน้นแค่การตั้งโจทย์แล้วคำนวณด้วยสูตรที่มีอยู่ตายตัว ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่สามารถนำมาใช้ออกแบบเกมลักษณะนี้ได้เลย

หากเทียบกับวิชาดนตรี เริ่มต้นเราต้องเรียนรู้โน้ต เรียนทฤษฎีดนตรี อาจจะไม่สนุกนักเมื่อเทียบกับการที่เราได้เล่นดนตรีจริง ๆ แต่ในคณิตศาสตร์รวมถึงอีกหลายวิชาที่สอนในประเทศไทยสิ่งที่เราได้เรียนทำให้รู้แค่ว่ามีสูตรใดบ้าง โดยที่เราไม่ได้ลองลงมือทำ ไม่ได้ลองสัมผัสเสน่ห์ของวิชานั้นอย่างคณิตศาสตร์เราก็ไม่ได้ลองสำรวจความคิดเห็นหรือความเป็นไปได้ทางคณิตศาสตร์

ดังนั้นสิ่งที่อยากเสนอในวันนี้คือ ในการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ เราควรให้ความสนใจว่าแต่ละวิชานั้นมีเสน่ห์ใดบ้างที่จะดึงดูดใจผู้เรียนได้ เด็กต้องการการศึกษาที่มีเสน่ห์ การศึกษาที่ทำให้เราได้สำรวจและได้สัมผัสความเป็นวิชานั้นจริง ๆ ไม่ใช่แค่การกรอกข้อมูลเข้าไปในสูตรเพื่อให้ได้คำตอบซึ่งไม่มีความน่าสนใจอะไรเลย

» ตัวแทนครู:

คุณสัญญา มัครินทร์

(ครูชำนาญการ โรงเรียนสีชมพูศึกษา จังหวัดขอนแก่น)

การจัดการเรียนการสอนของเราจะเริ่มต้นที่เรื่องของความสัมพันธ์ เพราะหากความสัมพันธ์การจัดการเรียนการสอนย่อมดีไปด้วย เราใช้รูปแบบการนั่งกับพื้นในระนาบเดียวกันเพื่อแสดงถึงการที่ไม่มีใครเป็นผู้นำหรือผู้ตาม แต่เรากำลังร่วมวัฒนธรรมที่เป็นช่วงเวลาของการได้กลับมาสำรวจใจของตนเอง เราใช้เวลาในการเจริญสติผ่านกิจกรรมง่าย ๆ เพื่อบ่มเพาะ ปลูกสร้างพลังและศักดิ์ศรี

นักเรียนของเราส่วนใหญ่เป็นลูกหลานคนยากจน พวกเขาอาจจะรู้สึกว่าตนเองด้อยค่าเสมอเมื่อต้องไปพบเจอผู้คนในพื้นที่ที่ไกลกว่าชุมชนของตนเอง แต่หน้าที่ของครูคือการทำให้เขาเห็นว่าตนเองมีศักดิ์ศรี และเขาคืออนาคตของชาติที่ต้องเติบโตด้วยคุณภาพของเขาเอง สิ่งสำคัญคือเราต้องทำให้เขาได้รู้จักตนเองและเห็นว่าชุมชนของเขามีข้อดีใดบ้าง ในขณะเดียวกันก็ได้พบเจอกับความจริงบางอย่างซึ่งเป็นปัญหาในชุมชน ทั้งปัญหาการจราจร ปัญหาน้ำเสีย เขาก็จะใช้โทรศัพท์มือถือถ่ายภาพตลิ่งที่ได้เรียนรู้เพื่อสื่อสารให้คนในชุมชนได้รับรู้ถึงปัญหาเหล่านี้

ตัวอย่างหนึ่งของเด็ก ม. 1 ที่สนใจปัญหาขยะที่ถูกทิ้งในชุมชนโดยไม่ได้ถูกจัดการอย่างถูกต้องปัญหานี้เกี่ยวข้องกับใครบ้าง ตัวละครแรกคือนำชุมชน แต่เด็กมองว่าเขาไม่ได้ต้องการให้เรื่องจบลงแค่การ

โพสต์เรื่องราวลงในโซเชียลมีเดียเท่านั้น เขาจึงใช้ทักษะที่มีไปร่วมกันเปิดเวทีสาธารณะโดยการเขียนจดหมายไปเชิญและขอความช่วยเหลือให้คนที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาร่วมทำนโยบาย ใช้ทักษะที่มีในการทำงานร่วมกัน ซึ่งนี่ไม่ใช่แค่ร่วมกันแก้ปัญหาเท่านั้น แต่เด็กเหล่านี้กำลังสร้างแรงบันดาลใจให้คนในชุมชนได้เข้ามาช่วยแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน

จากนั้นเราก็เริ่มให้เขาได้ออกแบบหลักสูตรที่เขาอยากเรียน ให้เขาได้เป็นเจ้าของบทเรียน ได้ออกแบบและวิพากษ์หลักสูตรนั้น การออกแบบหลักสูตรนี้เองที่ทำให้เขาได้ค้นพบตนเองและค้นพบอาชีพที่ตนเองต้องการ เด็ก 40 คนได้ออกแบบหลักสูตรของตนเองรวมแล้ว 40 หลักสูตร การที่ครูเชื่อมั่นในตัวเด็กและคืนอำนาจให้เขาได้สร้างการเรียนรู้ด้วยตนเองคือการอยู่อย่างมีส่วนร่วมและอยู่ร่วมกันอย่างมีความหมายที่สุด

» ตัวแทนพ่อแม่:

คุณภาศิริ ศิริคช

(ประธานกลุ่มพ่อแม่ระยองพันธุ์ใหม่)

ด้วยความที่เป็นผลผลิตของการศึกษาในยุคก่อน ทำให้เราเติบโตมากับความเชื่อที่ว่า เด็กที่เรียนเก่งต้องเรียนสายวิทย์ ตนเองจึงเลือกเรียนทางนี้ ค่านิยมในสังคมไทยยุคนั้นคือเด็กเก่งต้องเรียนแพทย์หรือวิศวกร และยุคนั้นก็ไม่ได้มีเส้นทางให้เลือกมากนัก อีกทั้งส่วนหนึ่งเราเรียนตามที่พ่อแม่เลือกให้ ไม่มีโอกาสได้เลือกสาขาวิชาเรียนเอง และก็ยังไม่ชัดเจนว่าตนเองมีความถนัดด้านใด รู้แค่ว่าน่าจะเป็นด้านศิลปะ

สุดท้ายก็เรียนจบมาทำงานวิชาการด้านสาธารณสุข แต่หลังจากเรียนจบก็พยายามค้นหาตนเองตลอดเวลาว่าสิ่งที่เราถนัดคืออะไร ได้เรียนนิติศาสตร์ เรียนการศึกษา เรียนเขียนนิยาย ก็ยังหาคำตอบไม่ได้อยู่ดี แต่แล้วจุดเปลี่ยนของชีวิตก็คือการที่อดีตผู้บังคับบัญชาเป็นผู้จุดประกายความคิดให้ตนเองก้าวเข้าสู่อาชีพการเป็นผู้จัดกิจกรรม (Organize) ทั้งที่ไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อน แต่จากจุดนั้นก็ทำให้ได้รู้ว่าตนเองรักที่จะทำกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับเด็ก ทั้งจัดคอร์สและจัดค่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ

เมื่อย้อนมองเหตุการณ์วันนั้น วันนี้ในฐานะที่เป็นผู้ปกครองจึงตั้งใจว่าเราต้องเปิดโอกาสให้ลูกได้ค้นหาตนเองให้เจอ ไม่หลงทางและไม่เสียเวลาเหมือนเราที่มากค้นพบตนเองในตอนที่เป็นผู้ใหญ่แล้ว นอกจากนี้ยังพยายามขยายความคิดให้พ่อแม่ผู้ปกครองทั่วไปเปิดโอกาสให้เด็กได้รู้ว่าเขาชอบอะไร เขารักที่จะทำอะไร และสนับสนุนเขาในสิ่งนั้นทันที

สำคัญคือพ่อแม่ต้องเป็นโค้ชให้ลูก การศึกษาไม่ได้อยู่เฉพาะในห้องเรียน เกรดเฉลี่ยไม่ได้ตัดสินชีวิตของใคร หากระบบการศึกษาไม่สามารถช่วยให้เด็กค้นพบตนเองได้ พ่อแม่ผู้ปกครองต้องเป็นผู้ช่วย ต้องเป็นโค้ช ต้องเป็นที่ปรึกษา เด็กจะได้ไม่หลงทางและไม่เสียเวลาเหมือนอย่างที่คนรุ่นเราเคยเป็นมาก่อน

» ตัวแทนพื้นที่นวัตกรรม:

คุณสมศักดิ์ พะเนียงทอง

(คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรม จังหวัดระยอง)

คุณเชื่อหรือไม่ว่าการศึกษาไทยเปลี่ยนแปลงได้

คุณคิดว่าใช่คุณหรือไม่ที่ต้องร่วมเปลี่ยนแปลงการศึกษา หรือเป็นหน้าที่ของคนอื่น

และคุณคิดว่าจะช่วยเปลี่ยนแปลงการศึกษาไทยหรือไม่

ก่อนนั้นผมไม่เคยเชื่อ คิดว่าไม่ใช่ และคงไม่ช่วย เพราะคิดว่าเรื่องนี้เป็นหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษา เราเป็นนักธุรกิจอยู่ในภาคประชาชนก็ทำหน้าที่ของเราไป จนกระทั่งได้พบว่าทุกครั้งที่ไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ จะได้ยินคำพูดที่ว่า ต้นเหตุของปัญหาหลาย ๆ ด้านในประเทศล้วนเริ่มต้นมาจากระบบการศึกษาทั้งสิ้น

ทำให้กลับมาคิดว่า หากต้นเหตุมาจากการศึกษาแต่เราเปลี่ยนแปลงการศึกษาให้ดีขึ้นไม่ได้ อนาคตของชาติ อนาคตของสังคม และอนาคตของเราจะอยู่ตรงไหน นั่นทำให้เริ่มเปลี่ยนความคิดในเรื่องนี้ จนกระทั่งวันนี้เชื่อแล้ว คิดว่าใช่เราที่ต้องร่วมเปลี่ยนแปลงการศึกษา และต้องช่วยทำให้สิ่งนี้สำเร็จ

ในพื้นที่จังหวัดระยองเริ่มทำเรื่องนี้มาหลายปีแล้วภายใต้ความร่วมมือของทุกภาคส่วน ระยะแรกเรามีสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด (กศจ.) ที่ได้กระจายอำนาจออกไป มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ร่วมพลังประชาชนเข้ามาร่วมทำการศึกษาในแต่ละพื้นที่ เราตั้งใจจะเปลี่ยนแปลงกลไกการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ เพราะการเรียนรู้ไม่ได้อยู่แค่ในห้องเรียนเท่านั้น

เมื่อ กศจ. ให้อำนาจในการทำแผนยุทธศาสตร์เราจึงได้เชิญชวนชาวระยองคิดและชวนชาวระยองทำ ระหว่างทางมีเรื่องพื้นที่นวัตกรรมเข้ามาด้วย จึงเป็นโอกาสของจังหวัดระยองแม้ขณะนั้นพื้นที่นวัตกรรมจะสนใจการขับเคลื่อนการศึกษาในระบบก็ตาม จนเมื่อทุกคนพร้อมให้ความร่วมมือ

อย่างจริงจังเราจึงเห็นโอกาสของการเปลี่ยนแปลงว่าสามารถทำได้จริง จากนั้นทางจังหวัดจึงเริ่มสร้างภาคีความร่วมมือจากพลังในพื้นที่ ทุกคนร่วมกัน ทุกคนช่วยกัน คนไทยมีพลังความร่วมมือสูงมากภายใต้ความเชื่อที่ทุกคนมีเหมือนกันคือ พวกเราสามารถช่วยกันเปลี่ยนแปลงการศึกษาไทยได้

และเชื่อว่าไม่ใช่แค่จังหวัดระยองเท่านั้นที่เกิดการร่วมแรงร่วมใจสร้างการเปลี่ยนแปลง เพราะคนไทยทุกคนต้องการเห็นระบบการศึกษาที่ดี ต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงในระบบการศึกษา ขอเพียงให้เชื่อก่อนว่าการศึกษาไทยเปลี่ยนแปลงได้ ใจเราทุกคนที่ต้องเปลี่ยนแปลงการศึกษาไทย ทุกคนพร้อมที่จะช่วยเปลี่ยนแปลงการศึกษาไทย ขอให้เชื่อว่าระบบการศึกษาที่ดีจะสร้างประเทศให้น่าอยู่ และเราทุกคนสามารถช่วยกันสร้างประเทศให้น่าอยู่ได้แน่นอน

» ตัวแทนผู้ประกอบการสังคมเพื่อการศึกษา:

คุณการวิ วัฒนานุกูล

(ผู้ก่อตั้งบริษัท Outermost ที่ปรึกษาด้านการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงสถานศึกษาอย่างมีส่วนร่วมเพื่อสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่มีความหมาย)

การศึกษาจะเป็นสิ่งที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคน ๆ หนึ่งให้ดีขึ้น เป็นสิ่งที่จะช่วยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญของประเทศให้มีคุณภาพ มีศักยภาพ และช่วยขับเคลื่อนประเทศนี้ต่อไปได้ รวมทั้งยังเป็นจุดเริ่มต้นที่จะช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ มากมายที่มีอยู่ในสังคมและรวมถึงในโลกปัจจุบันนี้ด้วย

เมื่อคิดได้อย่างนี้จึงตัดสินใจออกเดินทางบนเส้นทางสายพัฒนาการศึกษา โดยที่ในตอนนั้นยังไม่รู้ว่าการจะเป็นผู้พัฒนาการศึกษาต้องทำอะไรบ้าง คิดเพียงแค่ว่างานรูปแบบใดก็ตามที่จะได้ช่วยพัฒนาครู พัฒนานักเรียน และพัฒนาโรงเรียน ไปจนถึงพัฒนาผู้ประกอบการ นั่นคืองานของนักพัฒนาการศึกษาทั้งสิ้น

และด้วยความที่ไม่ตีกรอบงานที่ทำ ตลอดระยะเวลา 7 ปีที่ผ่านมาจึงมีโอกาสดำเนินงานมากมาย หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นครูในห้องเรียน เป็นครูอาสาให้กับศูนย์พัฒนาเด็กและเยาวชน ได้เป็นผู้พัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน ได้ช่วยดูแลโครงการต่าง ๆ มากมายที่เกี่ยวข้องกับครู นักเรียน โรงเรียน รวมถึงเชิญชวนคนในสังคมมาพูดคุยกันเพื่อร่วมหาทางแก้ไขปัญหาในระบบการศึกษา

จนถึงบทบาทในปัจจุบันที่ได้เป็นที่ปรึกษาให้กับโรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่ง จุดเริ่มต้นของบทบาทนี้เกิดจากผู้บริหารของโรงเรียนติดต่อมาโดยตรง ด้วยความเป็นผู้บริหารรุ่นใหม่ที่มีวิสัยทัศน์ มีเป้าหมาย และมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในโรงเรียนซึ่งก่อตั้งมาถึง 65 ปีให้ได้ โจทย์สำคัญคือการพาครูเกือบ 100 ชีวิตเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนจากที่สอนแบบบรรยายหน้าชั้นเรียนให้กลายเป็นการเรียนการสอนที่ใช้กิจกรรมมากขึ้น เพื่อให้เด็กพันกว่าคนในโรงเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข และรู้ว่าตนเองเรียนไปเพื่ออะไร สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปต่อยอดหรือพัฒนาชีวิตอย่างไรได้บ้าง

เราแก้โจทย์นี้ด้วยการเชิญผู้บริหารมาร่วมออกแบบ ร่วมวางกลยุทธ์และแผนงาน ทั้งยังเชิญครูบางส่วนในโรงเรียนมาพูดคุยกันว่า ครูต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ต้องการเห็นนักเรียนของตนเองเป็นอย่างไร จากนั้นจึงนำเข้าสู่การอบรมเพื่อติดอาวุธเพิ่มให้ครู เพราะครูคือบุคลากรสำคัญที่จะส่งต่อการศึกษามีคุณภาพสู่นักเรียน

ในปีแรกเราช่วยกันจัด PLC ที่แม้จะค่อนข้างยากแต่สุดท้ายก็ทำสำเร็จ สามารถชวนครูมาร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แบ่งปันวิธีการเรียนการสอน หรือวิธีจัดการชั้นเรียนที่ใช้แล้วได้ผล พาครูไปดูโรงเรียนต้นแบบว่าโรงเรียนอื่นทำอย่างไร มีการจัดการอย่างไรบ้าง นอกจากนี้แผนการเรียนการสอนที่ปกติต้องเขียนยืดยาวหลายหน้ากระดาษเราก็ปรับจนเหลือแค่กระดาษหน้าเดียวได้

สุดท้ายแล้วเราได้เห็นศักยภาพของครู และผู้บริหารเองก็ต้องการทำห้องเรียนที่ช่วยส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียน เพื่อให้เด็กได้เติบโตและเรียนรู้ตามวัยอย่างที่ควรจะเป็น ไม่เร่งรัดเขียน ไม่เน้นวิชาการมากเกินไป เราสร้างห้องเรียนรูปแบบใหม่ขึ้นมา 1 ห้องเพื่อให้เป็นตัวอย่างและเป็นข้อพิสูจน์ว่า หากเราเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะนี้ผู้ปกครองจะคิดเห็นอย่างไร

จากทั้งหมดที่ผ่านมาทำให้ตระหนักได้ว่า เวลาที่เราต้องการสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้น เราต้องจริงจังและมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำให้สิ่งนี้เกิดขึ้นได้จริง ผู้บริหารการศึกษาหลายท่านอยากเห็นโรงเรียนของตนเองเดินหน้าไปได้ในโลกที่ผันผวนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจนไม่รู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นอีกบ้างในอนาคต หากผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ มีเป้าหมาย มีกำลังใจ มีความมุ่งมั่น รวมทั้งรู้ว่าจะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดคุณค่าสูงสุดอย่างไร รู้ว่าต้องขอความช่วยเหลือจากใครเมื่อถึงเวลา เพียงเท่านั้นก็เชื่อว่าจะสามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงการศึกษาให้เกิดขึ้นได้

บทสรุป 5 โจทย์สำคัญ เพื่อการเปลี่ยนแปลง ระบบการศึกษาไทย

ใจยกที่ 1:

โรงเรียนพลังบวก-ความหวังปฏิรูปการศึกษาจากพื้นที่

ผู้กล่าวสรุป: คุณเรืองกิตติ สุทธิวิรัตน

(ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสมานมิตร จังหวัดระยอง)

จากการร่วมพูดคุยกับตัวแทน 10 โรงเรียนพลังบวกซึ่งถือเป็ความหวังของการปฏิรูปการศึกษาไทย ทำให้ได้เห็นพลังเล็ก ๆ ในพื้นที่ทั่วประเทศ อย่างโรงเรียนศรีสังวาลย์จังหวัดเชียงใหม่ที่มีการใช้บริบทพื้นที่ของความเป็นโรงเรียนพิเศษจัดการเรียนการสอนโดยใช้โมเดลไซ้ 4 สี ต่อด้วยโรงเรียนบ้านคาโตจังหวัดนครราชสีมาซึ่งเป็โรงเรียนที่ใช้โครงงานฐานวิจัยเป็ฐาน มีการเรียนการสอนแบบ Home-Based Learning (HBL) จะเห็นได้ว่าในการบริหารโรงเรียนจะใช้ความจำเป็นของพื้นที่ในบริบทที่เป็ปัญหาของเขาเป็ตัวตั้งเป้าหมายเพื่อกอบใจยกพื้นที่ให้ได้มากที่สุด

ส่วนโรงเรียนบ้านชำโพธิ์จังหวัดศรีสะเกษเลือกใช้ Learning Space เป็ตัวชูโรง และสร้างทุกพื้นที่ของโรงเรียนให้เป็พื้นที่การเรียนรู้ทั้งหมด ใช้พื้นที่ได้เต็มศักยภาพและจัดการเรียนการสอนโดยใช้บวร นั่นคือ บ้าน วัด โรงเรียน ระดมความคิดจากทุกภาคส่วนในพื้นที่เข้ามาช่วยขับเคลื่อนการศึกษาเพื่อกโรงเรียนได้พัฒนาไปในทิศทางที่ต้องการ

หรือจะเป็ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน โรงเรียนบ้านหญ้าแพรกสาละวินที่เริ่มก่อก่อตั้งจากการเป็ศูนย์การเรียนรู้มาก่อน มีครูที่ต้องการจะพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ในเชิงพื้นที่มากขึ้น และสร้างความร่วมมือกับเขตพื้นที่ต่าง ๆ รวมถึงเครือข่ายภาคธุรกิจเพื่อกการพัฒนาโรงเรียนเป็ไปตามเป้าหมาย

โรงเรียนรวมมิตรวิทยาที่จังหวัดบุรีรัมย์เป็พื้นที่ที่ผู้บริหารตั้งใจจะพัฒนาด้วยการเน้นไปที่การฝึกอาชีพ เป็ใจยกที่ใช้ผู้ปกครองเป็ฐานการเรียนรู้ เพราะผู้ปกครองที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์จะช่วยพัฒนาเด็ก และผู้ปกครองยังมีส่วนเข้ามาช่วยครูได้มากขึ้น

มีศึกษานิเทศก์จากนราธิวาสที่เป็ทุกอย่างให้กับโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็เรื่องของการช่วยเหลือช่วยพัฒนาหลักสูตรให้สถานศึกษา ช่วยแก้ปัญกา ช่วยเชื่อมโยง ช่วยประสานงานในพื้นที่ รวมถึงครูที่โรงเรียนบ้านบาตุมิตรภาพที่ 66 ก็เป็การเชื่อมสัมพันธ์กันระหว่างศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร และครู โดยที่ครูมีความตั้งใจให้เกิดการเรียนรู้ในระดับพื้นที่ของโรงเรียน หากเกิดปัญหาใดก็จะระดมคนและระดมความคิดเข้ามาพัฒนาโดยใช้ระบบ PLC ในการพูดคุยแบบลงลึกเพื่อกแก้ปัญหาและพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง

สำหรับโรงเรียนบ้านสมานมิตรจังหวัดระยองหลังจากที่เข้าสู่พื้นที่นวัตกรรมแล้วก็ได้ใช้เครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ที่เรียกว่า 7 Change โดยเริ่มต้นจากการมองเป้าหมายของโรงเรียน พัฒนาผู้บริหารให้มีสายตาที่มองเห็นสมรรถนะของครูและนักเรียน ครูเองก็ต้องมีสายตาที่จะมองเห็นสมรรถนะของเด็ก เป็นรายบุคคลด้วย พัฒนาการจัดการศึกษาและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน พัฒนารูปแบบการสอนหลายรูปแบบให้ตบโจทย์นักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อที่จะสร้างสมรรถนะให้เกิดขึ้นกับนักเรียนของเรา

การที่จะสร้างสมรรถนะให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนเราต้องสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ให้เขาเสียก่อน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการพัฒนาหลักสูตร พัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอน พัฒนาการวัดผล ประเมินผล และพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ ที่สำคัญคือเมื่อพัฒนาโรงเรียนแล้ว อย่าลืมว่าเราอยู่ในชุมชน เราต้องสร้างเครือข่ายเพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนา ต้องไม่ลืมที่จะสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพราะโรงเรียนไม่ใช่ของผู้บริหาร แต่โรงเรียนเป็นของชุมชน และชุมชนมีส่วนสำคัญที่จะร่วมพัฒนาโรงเรียนให้ไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อประสบความสำเร็จผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นก็จะส่งผลให้เกิดความยั่งยืนตามมา

ใจยกที่ 2:

สร้าง / คิด / พัฒนาครูแบบใหม่ให้ตบโจทย์เด็กไทยทุกคน

ผู้กล่าวสรุป: คุณกัฬหวิษญู จูติรัตนสกุล

(นักวิจัยนโยบายด้านการปฏิรูปการศึกษา สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย-กัดีอาร์ไอ)

เรามีตัวแทนเป็นอาจารย์จากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำปาง อาจารย์จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีอดีตครู และมีบุคลากรจากสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ซึ่งทำงานกับข้าราชการครู รวมถึงดูแลเรื่องวิทยฐานะและเงินเดือนด้วย

การผลิตครูในปัจจุบันส่วนใหญ่ยังเป็นการผลิตโดยใช้การสอนเป็นรายวิชาเหมือนเดิม ไม่ได้ปรับเปลี่ยนอะไรมากนัก เน้นที่เทคนิคการสอนเป็นส่วนใหญ่ ไม่มีการพูดคุยถึงการปรับตัวเมื่อเจอปัญหา ดังนั้นเมื่อบรรจุเข้าไปเป็นครูแล้วอาจจะรู้เทคนิคการสอน แต่ไม่รู้บริบทที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ จึงควรฝึกให้นักศึกษาคูรมีทักษะที่จะใช้แก้ปัญหาได้ในทุกสถานการณ์ไม่ว่าเขาจะไปทำงานที่ไหน

และควรมีการติดตามผลว่าเมื่อครูเข้าสู่โรงเรียนแล้วผลเป็นอย่างไร สอนได้หรือไม่ เหล่านี้เป็นข้อมูลที่ต้องนำมาปรับแก้เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอที่จะมีในภายหลัง

หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกครูยังคงเป็นการสอบข้อเขียน สอบสัมภาษณ์ สอบสาธิตการสอน สัดส่วนยังเป็นข้อเขียน 200-300 คะแนน และอีกร้อยคะแนนเป็นสิ่งที่สะท้อนทักษะของครู แต่ยังไม่สะท้อนความต้องการของโรงเรียน เพราะเมื่อคัดเลือกก็จะมีคณะกรรมการของเขตหรือของจังหวัด มารวมตัวกันเพื่อสัมภาษณ์โดยไม่ได้มีความต้องการของโรงเรียนอยู่ในนั้นเท่าไร เหมือนเป็นการทำตามเกณฑ์ที่ส่วนกลางให้มา สุดท้ายใครมีคะแนนมากกว่าก็ได้รับคัดเลือก ทั้งที่ในความเป็นจริงหากมีใบประกอบวิชาชีพและสอบผ่านมาแล้วก็ต้องถือว่ามีคุณสมบัติแล้วเช่นกัน หากมีการเปิดโอกาสให้โรงเรียนได้เข้ามาเลือกหรือสัมภาษณ์ครูกันมากขึ้นก็จะสามารถเลือกคนที่เหมาะกับโรงเรียนได้มากขึ้นด้วย

ในส่วนของพัฒนาจะสำคัญที่สุด เพราะมีการเชื่อมโยงกับ 2 หลัก คือการพัฒนาในโรงเรียน และเข้ารับการอบรมต่าง ๆ การพัฒนาส่วนใหญ่จะเป็นโจทย์ที่มาจากส่วนกลาง มีการสั่งผ่านเขตว่าต้องจัดอบรมเรื่องนั้นเรื่องนี้ ครูทุกคนจะได้รับการอบรมเรื่องเดียวกันทั้งหมด ทั้งที่โรงเรียนแต่ละแห่งมีบริบทที่แตกต่างกัน ดังนั้นหากให้โรงเรียนได้เลือกเพราะเขารู้ว่าเขาต้องการจะพัฒนาอะไร การพัฒนานั้นก็จะตอบโจทย์ความต้องการได้ดีกว่า

อีกอย่างหนึ่งในการพัฒนาก็คือเรื่องเงินเดือนและวิทยฐานะ ด้วยระเบียบได้มีการปรับแก้ไปแล้ว ให้ครูสามารถบอกเองได้ว่าอยากทำ อยากแก้ปัญหาหรืออยากพัฒนาในเรื่องต่าง ๆ ที่สนใจ แล้วสามารถนำมาใช้เลื่อนเงินเดือนและวิทยฐานะได้ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นจริงและสะท้อนมาจากการพูดคุยก็คือเรื่องนี้อาจจะไปตะแคงในด้านวัฒนธรรม แม้ว่าตัวเอกสารตัวกฎหมายตัวระเบียบจะเปลี่ยนไปค่อนข้างมากแล้ว แต่ในหน้างานจริงก็ยังเป็นการสั่งการลงมา ไม่ได้ให้ครูไปคุยกับผู้อำนวยการถึงความต้องการของตนเอง สุดท้ายทุกอย่างก็เหมือนเดิมเพราะพัฒนาไม่ตรงจุด

ในข้อเสนอ 3 ชั้นจึงสรุปได้ว่า

สร้าง กระทรวงศึกษาธิการควรวางแผนร่วมกับสถาบันอุดมศึกษา

ตัด ปรับสัดส่วนให้โรงเรียนแสดงความต้องการมากขึ้น การสอบภาค ก-ข ควรลดลงเพื่อไปเพิ่มภาค ค. แล้วดึงผู้อำนวยการโรงเรียนมาเป็นตัวแทนในการคัดเลือกมากขึ้น

พัฒนา ให้อิงกับความต้องการของโรงเรียน และเลิกสั่งเป็นลำดับชั้นจากบนลงล่าง ให้ครูทำข้อตกลงการพัฒนาตนเองขึ้นมาก่อน จากนั้นผู้อำนวยการโรงเรียนทำตาม แล้วค่อยตามด้วยเขต เปลี่ยนลำดับชั้นคำสั่งจากบนลงล่างมาเป็นจากล่างขึ้นบนแทน

ใจยกที่ 3:

Beyond Schooling! การเรียนรู้แบบใหม่ที่ไปไกลกว่าโรงเรียน

ผู้กล่าวสรุป: วรุตม์ นิมิตยนต์

(ผู้ก่อตั้งเพจ Deschooling Game)

ในระบบการศึกษาที่มีโครงสร้างใหญ่ การจะเปลี่ยนหลักสูตรในแต่ละครั้งต้องใช้ระยะเวลานาน แต่โลกของเราเปลี่ยนไปเร็วมาก จากเรื่องหนึ่งอาจกลายเป็นอีกเรื่องหนึ่งไปแบบตามไม่ทัน เพราะฉะนั้น การเรียนรู้ในระบบอาจไม่ตอบโจทย์โลกยุคใหม่ได้รวดเร็วเท่ากับการเรียนรู้นอกระบบที่เกิดขึ้นเพื่อทดแทนในสิ่งที่การเรียนรู้ในระบบหรือระบบการศึกษาหลักทำไม่ได้

เรามี 6 ตัวแทนเข้ามาพูดคุยกันในเรื่องของการเรียนรู้นอกระบบ โดยเป็นตัวแทนจากโฮมสคูล ตั้งแต่ในยุคแรก ตัวแทนจากสถาบันการเรียนรู้ของเอกชน ตัวแทนจากศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน และตัวแทนจากเทศบาลตำบล สิ่งที่พูดคุยกันมี 3 หัวข้อหลัก คือ

- 1) มุมมองต่อการเรียนรู้นอกระบบ
- 2) สิ่งที่รัฐหรือหน่วยงานในระดับนโยบายควรเข้ามาสนับสนุน
- 3) สิ่งที่รัฐหรือหน่วยงานในระดับนโยบายควรปล่อยให้กลไกนี้ทำงานเองโดยไม่เข้ามาแทรกแซง

การเรียนรู้นอกระบบถูกออกแบบมาเพื่อรองรับปัญหาบางอย่างที่มีในระบบการศึกษาเดิม ทำหน้าที่ในส่วนที่การศึกษาในระบบทำไม่ได้ และยังจัดการเรียนการสอนโดยพยายามตัดทอนสิ่งที่ไม่จำเป็นออกไป เหลือไว้เฉพาะสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และยังเป็นพื้นที่รองรับเด็กที่ตกหล่นจากการศึกษาในระบบอีกด้วย

ที่สำคัญคือไม่ได้รองรับเฉพาะเด็ก แต่การเรียนรู้นอกระบบนั้นผู้ใหญ่ก็สามารถเข้าไปร่วมเรียนรู้ได้อย่างสถาบันพร้อมพัฒนา อะคาเดมี่ที่เปิดสอนภาษาญี่ปุ่นให้กับทั้งเด็กและผู้ใหญ่ก็เพื่อเพิ่มทักษะด้านภาษาสู่การเดินทางไปทำงานในต่างประเทศโดยเฉพาะในประเทศญี่ปุ่น ถือเป็นช่องทางในการเพิ่มศักยภาพให้ตนเอง อีกทั้งยังเป็นการยกระดับชุมชนได้อย่างดี

ตัวแทนจากเทศบาลตำบลทำน้ำประแส จังหวัดระยองเล่าว่า มีเด็กในพื้นที่บางคนเรียนไม่ทันจนทำให้ไปเรียนต่อในสายวิชาการไม่ได้ แต่เพราะในชุมชนทำอาชีพประมงพื้นบ้านเป็นหลักเขาจึงสนใจด้านนี้ หากเด็กสนใจอยากเป็นได้ก็ต้องการไปเรียนรู้จากได้ก็เพราะเป็นทักษะชีวิตที่โรงเรียนสอนไม่ได้ และโรงเรียนก็ไม่สามารถออกแบบหลักสูตรเองได้ เพราะหลักสูตรที่มีอยู่ถูกส่งมาจากส่วนกลาง และก็เป็นหลักสูตรที่ไม่ตอบโจทย์บริบทพื้นที่

แต่การคงอยู่ของการศึกษานอกระบบก็ไม่ใช่ง่ายนัก เพราะต้องใช้ทุนในการดำเนินการสูง อีกทั้งในความเป็นจริงโรงเรียนเหล่านี้ยังไม่มีระบบใดรองรับ หรือบางแห่งอาจได้รับทุนบางส่วนจากรัฐ แต่ก็ไม่เพียงพอเนื่องจากรัฐทรัพยากรส่วนมากให้กับการศึกษาในระบบ ด้วยเหตุนี้พวกเขาจึงต้องการให้รัฐช่วยสนับสนุนในเรื่องงบประมาณหรือด้านอื่น ๆ โดยไม่สั่งการหรือแทรกแซงรูปแบบการดำเนินการที่มีอยู่ก่อน

อยากให้มองว่าการศึกษาเป็นระบบนิเวศที่ไม่ว่าจะอยู่นอกระบบหรือในระบบ แต่สุดท้ายก็ต้องอยู่ร่วมกัน การขยับเดินไปข้างหน้าไม่ได้หมายความว่าต้องทำลายสิ่งหนึ่งสิ่งใด เพราะนั่นไม่ได้ช่วยสร้างอะไรใหม่ แต่กำลังทำให้ความสมดุลของระบบนิเวศเสียไปทั้งที่สองระบบนี้สามารถเคลื่อนไปด้วยกันได้

ใจยกที่ 4:

Learning recovery เปิดเรียนใหม่ การศึกษาไทยต้องไม่เหมือนเดิม

ผู้กล่าวสรุป: ดร.อุสรพร จันทรัดลย เสริบุตร

(CEO Starfish Education)

เราคุยกันในเรื่องของผลกระทบจากโควิด-19 ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน พบว่าทั้งครู นักเรียน และผู้ปกครองต่างพยายามปรับตัวเพื่อจะอยู่กับสถานการณ์เช่นนี้ให้ได้ ทั้งตัวแทนครูจากจังหวัดปัตตานีที่พยายามทุกวิถีทางเพื่อไม่ให้เด็กต้องสูญเสียโอกาสทางการเรียนรู้ ใช้เทคโนโลยีและโซเซียลมีเดียทุกอย่างที่มี เมื่อพบว่ามีเงื่อนไขในเรื่องอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์ที่เด็กในบางครอบครัวยังต้องใช้ร่วมกับพ่อแม่ ครูก็พยายามคิดหาวิธีที่จะเข้าถึงเด็ก และให้เด็กเข้าถึงการเรียนรู้ด้วยการหาโมเดลต่าง ๆ ที่ไม่ใช่แค่ออนไลน์แต่มีออนแฮนด์ร่วมด้วย เพื่อปรับวิธีการเรียนการสอนของตนเองให้เหมาะกับสถานการณ์มากที่สุด

ส่วนตัวแทนของผู้ปกครองซึ่งเป็นคุณแม่ที่ลูกต้องเรียนออนไลน์อยู่กับบ้านก็จะคอยดูแลลูกอยู่ตลอดเพราะเชื่อว่าการเรียนออนไลน์สำหรับเด็กแล้วเป็นเรื่องที่น่าเบื่อ หรือในระหว่างเรียนเด็กอาจจะเล่นเกมไปด้วย คุณแม่มีข้อเสนอว่าในบางช่วงของการเรียนออนไลน์หากโรงเรียนจัดครูพิเศษซึ่งอาจเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาอาชีพต่าง ๆ หรือพี่ ๆ นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเข้ามาร่วมสอนก็จะเพิ่มความน่าสนใจและความน่าตื่นเต้นให้เด็กได้

ตัวแทนนักเรียนจากสังขละบุรีเล่าว่าอุปสรรคการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนออนไลน์สำหรับเด็กที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลคือลมฟ้าอากาศ ความยากลำบากจะเกิดขึ้นทันทีในวันที่มีพายุและฝนตกหนัก อินเทอร์เน็ตแทบจะใช้งานไม่ได้ นอกจากนี้ยังเสนอว่า อยากให้โรงเรียนสอนทักษะที่เขาจะใช้ได้จริงในการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบที่ครูมีการพูดคุยกับเขา และการส่งงานก็ควรเป็นงานที่เปิดโอกาสให้เขาได้แสดงความคิดเห็นมากกว่าจะเรียนตามตำราอย่างที่ผ่านมา

ตัวแทนจาก UNICEF กล่าวว่า ต่อไปนี้หากจะมองไปข้างหน้าเพื่อคิดหาวิธีการแก้ปัญหาที่ถูกต้องกลับมาควรมองถึงการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มให้มาก และต้องเป็นการทำงานแบบที่มีเป้าหมายเดียวกัน เปรียบเทียบกับการพายเรือเพื่อให้เห็นภาพชัดขึ้นว่า ทุกคนเต็มใจที่จะช่วยกันพายเรือ แต่หากพายกันเต็มที่โดยต่างคนต่างพายไปคนละทิศละทาง ไม่ได้มุ่งไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ได้มีเป้าหมายเดียวกัน การขับเคลื่อนภารกิจนี้ก็คงไม่ได้ไปไหนไกลกว่าเดิม

ตัวแทนจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ให้ข้อมูลในเชิงผลกระทบจากโควิด-19 ว่าเด็กเล็กเกิดความสูญเสียหลายด้าน ทั้งการสูญเสียโอกาสทางการเรียนรู้ในด้านวิชาการ ด้านทักษะ ด้านอารมณ์ ด้านจิตใจและสุขภาพ หรือแม้กระทั่งความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นทางเศรษฐกิจในอนาคตจากการสูญเสียโอกาสทางการเรียนรู้ของเด็กในช่วงนี้ เมื่อเขาเติบโตขึ้นหากความรู้ที่หายไปไม่ได้ถูกเติมเต็มก็จะมีผลกับเด็กในระยะยาวเช่นกัน

โดยเฉพาะการเสียโอกาสในการพัฒนาของเด็กด้านทักษะทางสังคมและอารมณ์ นี่เป็นเรื่องสำคัญที่ควรพูดถึงก่อนเรื่องวิชาการด้วยซ้ำ เพราะหากเด็กยังรู้สึกไม่พร้อมที่จะเรียนแต่ผู้ใหญ่ไปเร่งเติมวิชาการให้เขาเร็วจนเกินไปก็จะเป็นการซ้ำเติมเด็กมากกว่าที่จะช่วยเหลือและสนับสนุน

อีกเรื่องที่ทุกคนพูดถึงคือการพิจารณาเด็กเป็นรายบุคคล โควิด-19 ทำให้เราเห็นว่าเด็กเกิดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันจริง ๆ ไม่ใช่แค่ในโรงเรียน แต่เป็นบริบทที่บ้าน บริบทครอบครัว เมื่อเราไม่สามารถกลับไปเรียนได้เหมือนเดิม ครูจึงต้องมีเครื่องมือจัดการเรียนการสอนซึ่งถือเป็นทักษะใหม่ที่ครูอาจไม่ได้ถูกสอนมาในตอนที่ยังเรียนอยู่ในมหาวิทยาลัย

เราคาดหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบการศึกษา ซึ่งแน่นอนว่าโรงเรียนอยากได้อิสระ แต่หากมองไปทางฝั่งนโยบายเขาก็คงต้องการให้แน่ใจว่าสิ่งที่ตนเองเขียนไปนั้นครอบคลุมและรัดกุมดีแล้ว เพียงแต่วัฒนธรรมไว้วางใจซึ่งกันและกันไม่มีในบ้านเรา จึงต้องใช้เวลาในการสร้างวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมาให้ทุกฝ่ายเริ่มปฏิบัติหรือเริ่มฝึกให้เกิดความรู้สึกไว้วางใจกันมากขึ้น ไม่ใช่คอยจับจ้องว่าจะทำผิดหรือทำถูกกันอยู่ตลอดเวลา

ใจยกที่ 5:

พ.ร.บ. พอหรือม่!: กติกาบโยบายแบบไหน จะพาการศึกษาไทยไปสู่อนาคต

ผู้กล่าวสรุป: คุณณิชา พิทยาพงศกร

(นักวิจัยอาวุโส สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย-ทีดีอาร์ไอ)

ม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับโรงเรียน ห้องเรียนหรือครู เราจะม่พูดแค่เฉพาะเรื่องของนโยบาย แต่จะใช้คำว่ากติกา กติกาทางการศึกษาจะครอบคลุมทั้งส่วนของนโยบาย ส่วนของกฎหมาย หรือแม้กระทั่งวัฒนธรรมการทำงานในภาคของการศึกษาเอง ซึ่งต้องยอมรับว่า หากต้องการให้การเรียนรู้เปลี่ยนแปลง กติกาที่เคยมีก็จะต้องเปลี่ยนให้ทันด้วย

เราเชิญวิทยากร 3 ท่านที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับนโยบายทางการศึกษามาพูดคุยกันถึงความคืบหน้าของร่าง พ.ร.บ. ชวนกันคิดว่าเพียงพอแล้วหรือม่ จะทำให้การปฏิรูปการศึกษาเกิดขึ้นได้จริงแค่ไหน แล้วกติกาการศึกษาที่เราคุยกันอยู่ทุกวันนี้มีข้อจำกัดใดที่ทำให้เราต้องมาคุยกันในเรื่องนี้ และสุดท้ายชวนกันคิดว่า กติกาการศึกษาที่ควรจะเป็นต้องเป็นอย่างไร เพื่อให้เกิตภาพของการเรียนรู้และระบบนิเวศการเรียนรู้ต่าง ๆ

ประเด็นที่คุยกันมีหลายมุมที่น่าสนใจ ดร.ไกรยศพูดถึงเหรียญ 2 ด้านของการกำกับดูแลการศึกษา คือธรรมชาติของการศึกษาจะมีความยืดหยุ่นเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่หลากหลายตามความสนใจ แต่ในขณะเดียวกันในระบบการศึกษาก็จะมีครูและงบประมาณเป็นจำนวนมาก จึงต้องมีการกำกับดูแลด้วยกลไกซึ่งก็คือกฎหมาย ดังนั้นเราจึงมีกฎหมายทางการศึกษามากมาย ตั้งแต่ระดับพ.ร.บ. กฎกระทรวง ระเบียบ ไปถึงแนวทางที่โรงเรียนต้องปฏิบัติ แนวทางการใช้จ่ายเงิน ฯลฯ

แต่ในขณะเดียวกันกฎหมายการศึกษาจะไปเกี่ยวข้องกับกฎหมายอื่น เช่น กฎหมายการคลังหรือกฎหมายที่เกี่ยวกับการจำกัดอัตราบุคลากรข้าราชการในระบบราชการ เพราะครูโดยส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ ดังนั้นต่อให้กฎหมายการศึกษาเขียนว่าให้โรงเรียนเป็นอิสระ ให้โรงเรียนต้องเป็นนิติบุคคล แต่ในความเป็นจริงทำได้ยากมาก ถือเป็นข้อหนึ่งที่ชวนให้เราคิดกันว่าจะต้องทำอย่างไรต่อไป

และได้คุยกันถึงเรื่องของการแก้กฎหมายที่ล่าช้าและใช้เวลานานมาก เหตุผลแรกคือกฎหมายมีความซับซ้อน และเหตุผลที่ 2 คือคนที่มีส่วนร่วมในการเข้ามาแก้ไขกฎหมายนี้ต่างก็มีความคิดเกี่ยวกับกติกาที่ควรเป็นไม่เหมือนกัน เช่น บางคนมองว่ากฎหมายต้องเขียนให้ละเอียดที่สุด รัดกุมที่สุด ไม่เช่นนั้นจะนำไปปฏิบัติตามไม่ได้ ในขณะที่อีกคนบอกว่าเขียนแบบนี้ก็จะรัดแน่นไปหมดจนไม่รู้จะขยับตัวได้อย่างไร

คุณปรีชฐ์ให้ความเห็นว่า กฎหมายควรเขียนเพื่อรับรองสิทธิของนักเรียน เช่น ในฟินแลนด์จะมีกฎหมายขั้นพื้นฐานที่เขียนไว้ว่านักเรียนจะได้อะไรบ้าง เช่น มีสิทธิเข้าถึงโรงเรียนที่อยู่ใกล้บ้าน มีสิทธิได้โภชนาการดี ๆ ที่โรงเรียน แต่ก็จะมีบางมุมที่ถูกมองว่า กฎหมายการศึกษาควรเขียนเพื่อกำหนดทิศทางว่า รัฐอยากให้การศึกษเป็นอย่างไร นี่จึงเป็นความคิดเห็นที่แตกต่างกันมาก

ยังไม่แนบรวมถึงความท้าทายอีกอย่างหนึ่งของการร่างกฎหมาย นั่นคือตัวเนื้อหาอาจเป็นถ้อยคำที่จำเพาะเจาะจงในภาษากฎหมาย แต่คนนอกอ่านแล้วไม่เข้าใจ เช่น มีมาตราหนึ่งที่ ดร.เอกชัยบอกว่า หากครูทำผิดด้วยการประพฤติทางเพศกับเด็ก ให้ถือว่าเป็นการประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง สำหรับคนนอกเมื่ออ่านกฎหมายข้อนี้แล้วอาจไม่เข้าใจว่าเหตุใดยังต้องเขียน เพราะแค่ครูมีพฤติกรรมเช่นนี้ก็ต้องผิดและถึงขั้นเป็นคดีอาญาอยู่แล้ว แต่ในความหมายนี้สำหรับการเป็นข้าราชการนี่คือเครื่องมือที่จะนำครูคนนี้ออกจากระบบราชการทันที ไม่เช่นนั้นครูที่ทำชั่วยังจะยังวนเวียนอยู่ในระบบการศึกษาต่อไป

นี่จึงเป็นความท้าทายว่า ถ้าต้องการให้คนมีส่วนร่วมกับการกำหนดกฎหมายก็จะต้องมีการสื่อสารรับฟังความคิดเห็นกันมากขึ้น และต้องมีการอธิบายด้วยว่า ที่มาที่ไปที่ทำให้มาถึงจุดนี้คืออะไร อยากรู้ก็ตามในการพูดคุยครั้งนี้ทุกท่านมีความเห็นตรงกันว่า พ.ร.บ. ไม่พอ แค่กฎหมายตัวเดียวย่อมไม่เพียงพอกับการปฏิรูปการศึกษาแน่นอน เพราะหากเป็นเช่นนั้น 20 ปีที่ผ่านมาแม้เราจะมี พ.ร.บ. 2542 อยู่แล้ว แต่ก็พบว่ายังมีปัญหาในระบบการศึกษาอยู่ดี

ดังนั้นกฎเกณฑ์สำคัญคือการนำไปใช้ ตรงนี้นำมาสู่ความท้าทายเกี่ยวกับเรื่องของวัฒนธรรมด้วย อย่างเช่นเมื่อมีการให้อิสระกับโรงเรียนในการตัดสินใจเพิ่มขึ้นแล้ว บางครั้งโรงเรียนก็อาจรู้สึกไม่มั่นใจ ไม่แนใจ ซึ่งเมื่อถามความเห็นจากแต่ละท่านว่าเกิดจากสาเหตุใด และเราจะแก้ไขได้อย่างไร ก็พบว่าสิ่งที่มีอยู่ควบคู่กับกติกา นโยบายก็คือวัฒนธรรมการทำงาน และที่ผ่านมาก็จะมีวัฒนธรรมของความไม่ไว้วางใจที่สูงมาก ตั้งแต่กระทรวงไม่ไว้วางใจผู้บริหาร ผู้บริหารกระทรวงไม่ไว้วางใจเขต เขตไม่ไว้วางใจโรงเรียน และโรงเรียนก็ไม่ไว้วางใจครู สุดท้ายก็จะมีแต่การออกคำสั่งและคอยตรวจสอบอยู่ตลอดเวลา

ดังนั้นหากต้องการทำให้กติกาทงการศีกษาที่ออกมาแล้วมีความยืดหยุ่นมากขึ้นก็ต้องปรับวัฒนธรรมการทำงานให้อยู่บนฐานของความไว้วางใจมากขึ้นด้วย และต้องทำให้ทุกคนที่อยู่ในสายพานของนโยบายเข้าใจตรงกัน เช่น ศีกษานิเทศก์ก็มีส่วนสำคัญ ผู้อำนวยการเขตก็สำคัญ จะต้องเข้าใจตรงกันว่าตอนนี้โรงเรียนกำลังทำอะไรอยู่ และโรงเรียนได้รับอนุญาตให้ทำได้ยงอิสระ

อยงกรณีหนึ่งในช่วงโควิด-19 ที่ผู้บริหารกระทรวงมีนโยบายว่า ต่อไปนี้ไม่ต้องสอนหมดทุกตัวชีวิต แต่พอไปดูที่สถานการณ์ในห้องเรียนจริง ๆ จะพบว่า ครูก็ไม่กล้าทิ้งตัวชีวิตอื่น ๆ เพราะกลัวว่าถ้าสอนไม่หมดหรือมีการลดชั่วโมงเรียนแล้วศีกษานิเทศก์มาพบเข้าครูจะถูกตรวจสอบ เลยทำให้ไม่กล้าจะเปลี่ยนแปลง ดังนั้นต้องทำให้ทุกคนเข้าใจตรงกันและสื่อสารกันมากขึ้นกว่านี้ว่าเรากำลังจะเปลี่ยน

อีกส่วนหนึ่งของสาเหตุที่ทำให้กฎหมายอยงเดียวไม่เพียงพอที่จะเปลี่ยนแปลงการศีกษาได้ก็คือธรรมชาติของโลกเปลี่ยนไปอยงรวดเร็ว แต่ในกระบวนการนิติบัญญัติแก้กฎหมายกลับใช้เวลานานอยง พ.ร.บ. ฉบับนี้ยกร่างกันมาตั้งแต่ 3-4 ปีที่แล้ว ซึ่งใน 3-4 ปีนี้กว่ากฎหมายจะออกมาได้สถานการณ์ของโลกก็เปลี่ยนไปจนหมดแล้ว

และใจความสำคัญหนึ่งที่ต้องทำให้ได้ คือเรื่องของการกระจายอำนาจซึ่งเหมือนเป็นกลไกในการแก้ปัญหาใหญ่ การกระจายอำนาจจะมีหลายมุมมอง ในมุมมองของ ดร.เอกชัยมองว่า ต้องกระจายอำนาจไปใหถึงครู ที่ผ่านมาระบุถึงการกระจายอำนาจในโรงเรียน คุณปรัชญ์คิดว่าควรกระจายอำนาจด้านวิชาการ ด้านบริหาร ด้านบุคลากรและด้านงบประมาณ ส่วน ดร.เอกชัยบอกให้ไปถึงครู เพราะครูต้องมีอิสระในการออกแบบการเรียนการสอน ต้องมีอิสระที่จะคิดวิธีการต่ง ๆ ขึ้นมา ไม่ได้สอนตามตัวชีวิตทั้งหมด นั่นคือการปรับกติกาในหลักสูตรซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมาก

แต่ ดร. ไกรยศสรุปไว้ได้น่าสนใจว่า สุดท้ายแล้วอาจไม่มีวิธีการเขียนกฎหมายที่ถูกหรือผิด เพราะไม่มีอะไรในโลกถูกหรือผิดร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่สิ่งที่เราจะทำให้เกิดขึ้นได้คือ อนุญาตให้เกิดการทดลอง อนุญาตให้เกิดการเรียนรู้ในระดับนโยบาย แล้วมาลองดูกันว่า เมื่อทำไปแล้วโรงเรียนตอบใจทยมากขึ้นหรือไม่ เด็กเรียนรู้ได้มากขึ้นและมีความสุขแค่ไหน กระทรวงศีกษาธิการควรนำแนวคิดนี้ไปใช้กับทุกเรื่อง เอื้อให้ครูเรียนรู้จากครู เอื้อให้โรงเรียนเรียนรู้จากโรงเรียนอื่น ๆ นอกเส้นแบ่งของกระทรวง เช่น ในประเทศไทยเรามีโรงเรียนนานาชาติที่มีคุณภาพระดับโลก แต่ทำไมไม่เปิดโอกาสให้โรงเรียนไทยสามารถเข้าไปเรียนรู้จากโรงเรียนเหล่านั้นทั้งที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน ควรอนุญาตให้เกิดการเรียนรู้ในลักษณะนี้ เพราะท้ายที่สุดจะทำให้เกิดครูที่เรียนรู้ เกิดโรงเรียนที่เรียนรู้ และเกิดเป็นระบบการศึกษาที่เรียนรู้ไปด้วยกัน

สรุปผล การสำรวจความคิดเห็น

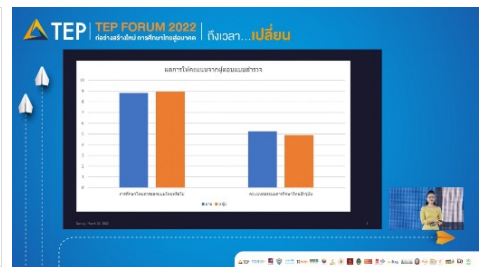
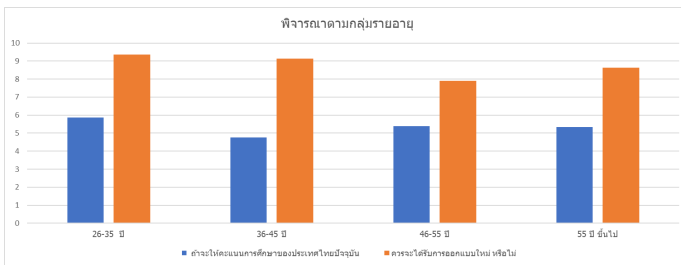
ศ.ดร. พร้อมพิไล บัวสุวรรณ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผลการสำรวจความคิดเห็นจาก TEP FORUM 2022 มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1. ข้อมูลผู้ตอบแบบสำรวจ
2. ความคิดเห็นทั่วไปต่อการจัดการศึกษาในปัจจุบัน
3. การศึกษาไทยแห่งอนาคต ควรออกแบบให้เหมาะสมหรือไม่อย่างไร ควรตั้งต้นพิจารณาเรื่องใดเป็นสำคัญ
4. นานาทัศนะในการออกแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสม

ข้อมูลของผู้ตอบแบบสำรวจ

อายุ 55 ปีขึ้นไป	เพศหญิง 7 เปอร์เซ็นต์	เพศชาย 11 เปอร์เซ็นต์
อายุ 46-55 ปี	เพศหญิง 14 เปอร์เซ็นต์	เพศชาย 5 เปอร์เซ็นต์
อายุ 36-45 ปี	เพศหญิง 27 เปอร์เซ็นต์	เพศชาย 8 เปอร์เซ็นต์
อายุ 26-35 ปี	เพศหญิง 9 เปอร์เซ็นต์	เพศชาย 3 เปอร์เซ็นต์
อายุต่ำกว่า 25 ปี	เพศหญิง 11 เปอร์เซ็นต์	เพศชาย 4 เปอร์เซ็นต์

ผู้ที่ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อแบบสำรวจมีความหลากหลายมาก แต่อาชีพของผู้ที่เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นมากที่สุดยังคงเป็นครู แสดงถึงความสนใจและตระหนักว่าครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ใฝ่ใจการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน รองลงมาคือนักเรียนนักศึกษา ถัดจากนั้นคือผู้บริหารสถานศึกษา พ่อแม่ผู้ปกครอง ภาคเอกชนและศึกษานิเทศก์

ผลจากการให้คะแนนของผู้ตอบแบบสำรวจเมื่อถามประเด็นว่า คะแนนต่อระบบการศึกษาไทยในปัจจุบันเป็นอย่างไร และการศึกษาไทยควรออกแบบใหม่หรือไม่

ระบบการศึกษาไทยในปัจจุบัน 4-5/10 คะแนน

การศึกษาไทยควรออกแบบใหม่หรือไม่ 8-9/10 คะแนน

เมื่อพิจารณาตามกลุ่มของอายุพบว่า ผู้ที่ให้คะแนนจะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงอายุ 26-35 ปี รองลงมาเป็นช่วงอายุ 36-45 ปี เห็นได้ว่าอยู่ในช่วงที่มีความสำคัญ เป็นผู้ที่มีบทบาทกับอนาคตของเยาวชน และจะยังอยู่ในระบบการศึกษาต่อไปได้อีกนาน

นอกจากนี้เมื่อถามถึงประเด็นข้อเสนอแนะที่จะมีส่วนร่วมในการก่อร่างสร้างใหม่ พบว่าสิ่งทีคนส่วนใหญ่ต้องการมากที่สุดเรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่

- 1) โรงเรียนต้องช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงศักยภาพของตัวเอง
- 2) มีมาตรการเร่งด่วนในการทำให้ครูมีคุณภาพ
- 3) การสนับสนุนครูใหม่ ๆ เพิ่มเข้ามา
- 4) ครูควรได้รับการเตรียมความพร้อมด้านเทคโนโลยี
- 5) ครูควรได้รับการเตรียมความพร้อมหากต้องแก้ปัญหาให้ผู้เรียน
- 6) ครูมีความรู้ลึกตลอดภัย

เนื่องจากปัจจุบันนี้โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ครูจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการจัดการเรียนการสอนใหม่ ๆ ให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ครูมีศักยภาพที่จะไปจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ แม้ในช่วงโควิด-19 ที่ผ่านมามีครูจำนวนมากได้มีการใช้เทคโนโลยีกันค่อนข้างแพร่หลาย แต่อย่างไรก็ตามเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ครูจึงต้องตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมความพร้อมอยู่ตลอด

รวมถึงครูควรได้รับการเตรียมความพร้อมหากต้องแก้ปัญหาให้ผู้เรียน เพราะเราจะเห็นได้ว่าปัจจุบันสถานการณ์ของปัญหาที่มีความซับซ้อนขึ้น เราต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะในการแก้ไขปัญหา และครูต้องได้รับการสนับสนุนเพื่อให้สามารถแก้ปัญหาในการจัดการเรียนรู้บนโลกที่มีความซับซ้อนมากขึ้นเช่นกัน ครูจะได้มีความรู้สึกปลอดภัย เพราะความปลอดภัยของครูจะช่วยให้ครูมีความรู้สึกดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ การยกย่องให้เกียรติ การเคารพ ความเสมอภาคของครู นี่เป็นสิ่งที่จะช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างมีคุณภาพ หากครูมีความสุข ผู้เรียนก็มีความสุขด้วยเช่นกัน

เมื่อถามถึงเรื่องของหลักสูตร 90 เปอร์เซนต์คิดว่าควรปรับเปลี่ยนหลักสูตร และไม่มี ความแตกต่างกันในเพศหญิงเพศชาย ดังนั้นหากเราต้องการก่อร่างสร้างใหม่ หลักสูตรก็เป็นประเด็นที่เราต้องพิจารณาร่วมกัน

และยังพบอีกว่า หลายคนให้ข้อเสนอแนะถึงเรื่องของความเสมอภาค โดยมีการพูดถึงประเด็น ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา รวมทั้งการคำนึงถึงบริบทเชิงพื้นที่ เนื่องจากประเทศไทย มีความแตกต่างหลากหลายในเรื่องนี้ มีข้อเสนอแนะจากผู้ที่ตอบแบบสำรวจว่า ทักษะที่เด็กไทยยังขาดอยู่ก็คือ ทักษะการคิดวิเคราะห์ ดังนั้นจึงควรลดการท่องจำ ลดการเน้นเนื้อหา แต่ให้เน้นเรื่องการประยุกต์ใช้และการบูรณาการการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เด็กสามารถปฏิบัติและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของเขาได้

ประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้เป็นทั้งข้อสังเกตและข้อเสนอแนะจากผู้ที่เกี่ยวข้องที่เข้ามาร่วมตอบแบบสำรวจ และจากจำนวนผู้เข้าร่วมทำให้เห็นว่า นี่คือการประสานพลังจากทุกภาคส่วน ครอบคลุมทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะ เป็นครู ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ ผู้ปกครองและภาคเอกชน แสดงให้เห็นถึงพลังของทุกฝ่ายที่ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และต้องการเห็นการศึกษาไทยมีการเปลี่ยนแปลง เอื้อให้เกิดการบริหารจัดการ ที่เป็นอิสระ รวมถึงส่งเสริมวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน ให้ครูมีขวัญกำลังใจ และให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม ร่วมกับการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้

**ข้อเสนอจาก 5 องค์กรสำคัญ
เพื่อการเปลี่ยนแปลง
ระบบการศึกษาไทย**

ใจยกที่ 1:

โรงเรียนพลังบวก ความหวังปฏิรูปการศึกษาจากพื้นที่

ผู้มอบข้อเสนอ: คุณวิชัย จันทรส่อง

(ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดตาขัน จังหวัดระยอง)

หลังจากได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับใจยกเพื่อการเปลี่ยนแปลงการศึกษามาแล้ว ลำดับต่อไปเราจะเสนอต่อกระทรวงศึกษาธิการเพื่อให้พิจารณาและนำสู่การพัฒนาการศึกษาของไทยให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ข้อเสนอมีดังต่อไปนี้

1. กระทรวงศึกษาธิการควรเน้นให้สถานศึกษาเป็นหน่วยงานหลักในการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนที่ชัดเจน จริงจัง เช่น การพัฒนาหลักสูตรที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ หรือสมรรถนะของผู้เรียน ซึ่งพวกเรากำลังดำเนินการอยู่ในขณะนี้ แต่อยากขอความชัดเจนความเป็นรูปธรรมและมีขั้นตอน เพราะนอกจากโรงเรียนพลังบวกแล้วยังมีอีกหลายโรงเรียนที่กำลังรอพึ่งความชัดเจนในเรื่องนี้ และเราเข้าใจว่ากระทรวงกำลังดำเนินการอยู่

2. เปิดโอกาสให้สถานศึกษาและจังหวัดมีอิสระภาพในการบริหารตนเอง ทั้งด้านวิชาการ ด้านการบริหารบุคคล ด้านงบประมาณ ด้านบริหารทั่วไป โดยร่วมมือกับชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลายตามบริบทและความจำเป็นของพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งแต่ละพื้นที่ก็ต้องเผชิญกับปัญหาที่แตกต่างกันไป บางพื้นที่ที่มีความยากลำบากและซับซ้อน ซึ่งกระทรวงเองอาจไม่ได้เข้าใจทั้งหมดว่าในแต่ละแห่งมีปัญหาใดบ้าง การจัดการด้วยวิธีเดียวกัน เช่น บริบทพื้นที่ชายแดนภาคใต้เป็นพหุวัฒนธรรม บริบทภาคเหนือเป็นกลุ่มที่อยู่บนที่สูงมากด้วยชนเผ่า ดิตชายแดนและมีปัญหาการสู้รบ รวมทั้งสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 เหล่านี้เป็นปัญหาเชิงพื้นที่ ซึ่งเราอยากให้กระทรวงเปิดโอกาสให้พวกเขาได้ทำงานเป็นอิสระอย่างจริงจัง

3. ให้อิสระกับสถานศึกษาในการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับความรู้ในท้องถิ่น โดยการบูรณาการความรู้ในท้องถิ่นให้เป็นแกนเชื่อมโยงกับสาระอื่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนเรื่องใกล้ตัว เข้าใจบริบทท้องถิ่นของตนเองมากขึ้นและสามารถนำไปใช้ได้จริง

4. สร้างแรงจูงใจในการพัฒนาการจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อการปฏิรูปให้สถานศึกษาและพื้นที่เห็นคุณค่าของการปฏิรูปด้วยตนเอง โดยการปรับกฎระเบียบและระบบวัดผลประเมินผล ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู ผู้บริหารและสถานศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาของแต่ละสถานศึกษา เพื่อให้เกิดผลลัพธ์สูงสุดต่อนักเรียน

5. อย่างไรก็ตามกลไกระดับจังหวัดซึ่งอาจจะมีทั้งศึกษานิเทศก์ เขตพื้นที่และศึกษาธิการจังหวัด ทำอย่างไรจึงจะมีบทบาทเชิงบวก ให้มีความสำคัญกับการตอบสนองการปฏิรูปการศึกษา คือต้องร่วมสนับสนุนให้สถานศึกษามีอิสระในการจัดการตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวิชาการอย่างมีคุณภาพ

ใจยกที่ 2:

สร้าง / คิด / พัฒนาครู แบบใหม่ให้ตอบใจยกเด็กไทยทุกคน

ผู้มอบข้อเสนอ: คุณกัฬหวิษญู จูติรัตนสกุล

(นักวิจัยด้านการปฏิรูปการศึกษา สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย-ทีดีอาร์ไอ)

การที่เราสร้างครูขึ้นมา หลักสูตรอาจไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก แต่โลกวันนี้เปลี่ยนไปแล้ว เราเริ่มสร้างครูวันนี้ แต่เมื่อไปถึงอนาคตเขาก็อาจจะไม่ตอบใจยกแล้ว ส่วนการคัด โรงเรียนไม่ได้เป็นผู้คัดเลือกครูเข้าไปสอน การคัดยังอยู่ในระบบที่มีข้อสอบและเกณฑ์คะแนนเหมือนกันทั้งประเทศ แต่ในความเป็นจริงแล้วเมื่อบริบทของโรงเรียนแตกต่างกัน ความสำคัญของชุมชนแตกต่างกัน ก็ย่อมต้องการครูที่แตกต่างกันไปด้วย

เรื่องการพัฒนายังมีอุปสรรคและภาระงานที่มากมาย เราไม่มีเวลาให้ครูได้พัฒนาตนเอง หรือแม้กระทั่งอยากพัฒนาแต่ครูก็ไม่สามารถเลือกได้ เพราะยังมีนโยบายที่มาจากเขตซึ่งคอยสั่งว่าครูจะต้องอบรมเรื่องอะไร และต้องทำเหมือนกันหมดทั้งเขต แม้กฎระเบียบจะปรับแล้วแต่ก็มีบางเขตที่ยังส่งงานลงไปจากบนลงล่างเหมือนเดิม ทุกโรงเรียนจึงต้องทำเหมือนกันหมด ไม่สามารถตอบใจยกความหลากหลายได้ เปลี่ยนแปลงได้ไม่ทันเวลา

ข้อเสนอจึงมีดังต่อไปนี้

สร้าง / ต้องยอมรับว่าเป็นหน้าที่ส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยที่อยู่ภายใต้กระทรวงการอุดมศึกษา เพราะฉะนั้นสิ่งที่พอจะทำได้ ข้อเสนอคือให้มีการทำงานร่วมกันมากขึ้น ระหว่างโรงเรียนและมหาวิทยาลัย มีกลไกที่สามารถทำได้ เช่น ให้มหาวิทยาลัยและโรงเรียนที่ส่งครูไปฝึกสอนมีการติดตามผล ในขณะเดียวกัน โรงเรียนก็สามารถสะท้อนกลับไปให้มหาวิทยาลัยได้เพื่อให้เกิดการปรับหลักสูตร หน่วยงานที่จะดูแลจุดนี้ก็คือคุรุสภา

คิด / เพื่อให้โรงเรียนได้สะท้อนความต้องการมากขึ้น การคัดเลือกด้วยข้อสอบที่มีอยู่ 3 ส่วน คือ ภาค ก. ภาค ข. และ ภาค ค. ส่วนที่เป็นความต้องการของพื้นที่อยู่ที่ภาค ค. แต่ก็ยังเป็นความต้องการของเขต ของจังหวัด ซึ่งยังไม่ใช้ของโรงเรียน เพราะฉะนั้น ภาค ค. จึงควรมีสัดส่วนมากขึ้น หรือให้โรงเรียนมีโอกาสเข้าเป็นกรรมการคัดเลือกด้วย

พัฒนา / นอกจากจะลดภาระงานต่าง ๆ แล้ว การพัฒนางานควรให้โรงเรียนซึ่งโดยปกติจะมีการกำหนดหลักสูตรสถานศึกษา หากโรงเรียนได้เลือกเองว่าเขาต้องการพัฒนาเรื่องใด ก็จะสามารถออกแบบการพัฒนาได้โดยตรงตามความต้องการมากขึ้น ให้โรงเรียนเป็นผู้ส่งเรื่องขึ้นมาว่าต้องการพัฒนาในเรื่องใด

ในส่วนของวิทยฐานะก็เช่นเดียวกัน แม้จะมีการปรับระเบียบไปแล้ว ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้โรงเรียนได้ทำมากขึ้น แต่ก็อยากให้ช่วยสื่อสารให้ทางเขตพื้นที่ปรับตัวเป็นฝ่ายสนับสนุน ในการทำแนวทางพัฒนางานให้รับฟังจากโรงเรียน ในขณะที่ผู้อำนวยการเองก็ต้องรับฟังจากครู ซึ่งตรงกันข้ามกับปัจจุบันที่หลายเขตจะส่งไปที่ผู้อำนวยการโรงเรียน จากนั้นผู้อำนวยการจึงส่งไปที่ครู ให้ปรับจากบนลงล่างเป็นล่างขึ้นบนแทน

ใจยกที่ 3: Beyond Schooling! การเรียนรู้แบบใหม่ที่ไปไกลกว่าโรงเรียน ผู้มอบข้อเสนอ: คุณวรุฒม์ นิมิตยนต์ (ผู้ก่อตั้งเพจ Deschooling Game)

การเรียนรู้นอกระบบมีตั้งแต่โฮมสคูลสำหรับเด็ก ไปจนถึงกลุ่มผู้ประกอบการด้านการศึกษารุ่นใหม่ ๆ หรือศูนย์การเรียนรู้บางอย่างที่จัดตั้งขึ้นภายใต้การเผยแพร่ความรู้ที่อาจเป็นการศึกษาผู้ใหญ่แน่นอนว่ามีจำนวนมากและมีความหลากหลายสำหรับการเรียนรู้นอกระบบ

การเรียนรู้นอกระบบเป็นพื้นที่ที่ออกแบบมาเพื่อทดแทนทักษะบางอย่างที่การเรียนรู้ในระบบทำไม่ได้ หรืออาจจะทำได้แต่ช้าเกินไป เนื่องจากโครงสร้างของระบบการศึกษาเราเข้าใจว่ามีขนาดใหญ่และเกี่ยวพันกับชีวิตคนมากมาย จำเป็นต้องมีระยะเวลาในการขับเคลื่อน จึงทำให้ช้าและต้องใช้เวลาในการปรับเปลี่ยน

การเรียนรู้นอกระบบจึงยืดหยุ่นกว่า และเป็นของเอกชน มีผู้คนเพียงจำนวนหนึ่ง จึงทำได้เร็วขึ้น และเป็นความท้าทายที่ว่า จะทำอย่างไรให้ทั้งสองฝั่งสามารถสนับสนุนการทำงานร่วมกันได้ การเรียนรู้นอกระบบไม่ใช่คู่แข่ง แต่จริง ๆ แล้วทั้งการเรียนรู้ในระบบและนอกระบบสามารถทำงานหนุนเสริมไปด้วยกันได้

นำมาซึ่งข้อเสนอที่ว่า

1. หากเป็นไปได้อยากให้เกิดการผลักดันเพื่อการพูดคุย ทำความรู้จัก หรือแลกเปลี่ยนกัน การเรียนรู้นอกระบบกำลังเติบโตขึ้นมา และมีผู้คนจำนวนมากให้ความสนใจ ดังนั้นหากมีการทำความรู้จักกันมากขึ้นก็จะเห็นว่ามีส่วนที่สามารถทำงานร่วมกันได้ ขับเคลื่อนร่วมกันได้

2. เนื่องจากการเรียนรู้ระบบจริง ๆ แล้วบางครั้งจะเกี่ยวเนื่องไปถึงชุมชนหรือพื้นที่โดยรอบ หมายความว่าทรัพยากรหรืองบประมาณที่โรงเรียนมีอยู่หากสามารถดึงมาสนับสนุนการเรียนรู้ระบบไปพร้อมกันได้ก็จะยิ่งดี เพราะการจัดการเรียนรู้ระบบใช้งบประมาณในการจัดการสูง เนื่องจากไม่ได้มีโครงสร้างรองรับ หากโรงเรียนหรือสถานศึกษาสามารถเข้าไปสนับสนุนและใช้ความยืดหยุ่นของหลักสูตรอย่าง que การเรียนรู้ระบบทำได้เข้ามาหนุนเสริมกัน ในอนาคตก็จะสามารถเข้ามาทำงานร่วมกันได้ง่ายและดีขึ้น

3. หากเป็นไปได้อยากได้รับการสนับสนุนหลายอย่างจากภาครัฐ ในขณะที่เดียวกันก็อยากให้มีการหารือหรือออกแบบการสนับสนุนร่วมกัน เพราะในหลายครั้งที่คนทำงานการเรียนรู้ระบบคือคนที่เจ็บปวดมาจากการศึกษาในระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กรุ่นใหม่ที่เป็น Entrepreneur ฉะนั้น หากได้ร่วมมือและหารือกันก็จะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการขับเคลื่อนการศึกษาในระบบและนอกระบบไปสู่ออนาคต

ใจยกที่ 4:

Learning Recovery เปิดเรียนใหม่ การศึกษาไทยต้องไม่เหมือนเดิม

ผู้มอบข้อเสนอ: ดร.อุสรพร จันทรโณทัย เสริบุตร

(CEO Starfish Education)

ข้อเสนอที่ได้จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนในใจยกที่ 4 มีดังนี้

1. สร้างความตระหนักในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การที่เด็กต้องสูญเสียโอกาสทางการเรียนรู้ไปถึง 2 ปี ยิ่งสำหรับเด็กเล็กแล้วถือเป็นช่วงเวลาที่ยาวนานและมีผลกับพัฒนาการของเขา รัฐจะปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนแบบใหม่อย่างไรในสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ทุกวันนี้
2. สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน เราเห็นชัดว่าช่วงโควิด-19 การเรียนรู้ได้ย้อนกลับไปที่ชุมชน เพราะส่วนกลางหรือคนนอกอาจเข้าไปในชุมชนไม่ได้ ทุกอย่างเกิดจากการดูแลของชุมชนเอง เราจึงต้องให้ความสำคัญในส่วนของความร่วมมือ ซึ่งใน 2 ปีที่ผ่านมาพบว่า มีข้อดี เพราะโรงเรียนและพ่อแม่ผู้ปกครองมีความเข้มแข็งและช่วยกันจัดการศึกษา ตรงนี้จึงเป็นจุดแข็งที่เราสามารถทำต่อได้
3. สร้างเครือข่ายการศึกษาการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชนหรืออื่น ๆ ที่เข้ามาสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน เพราะการเรียนการสอนทั้งในปัจจุบันและอนาคตต้องการความหลากหลายมากขึ้น ต้องการการเรียนรู้ที่ตอบสนองกับสถานการณ์ได้ทันทั่วทั้ง ฉะนั้นการที่มีฝ่ายต่าง ๆ เข้ามาช่วยหนุนเสริมก็จะสามารถทำให้โรงเรียนไปต่อได้

4. เชื่อมโยงการทำงาน เชื่อมโยงการทำงานของครูและมหาวิทยาลัยที่ฝึกหัดครู เพื่อให้ครูที่เข้ามามีชุดทักษะและชุดสมรรถนะใหม่ที่พร้อมจะช่วยสนับสนุนโรงเรียนได้

5. ปรับหลักสูตร เพื่อลดสิ่งที่ไม่จำเป็นในการเรียนรู้ลง ตอนนี้นักเรียนไม่ได้มีเวลาเรียนมากเหมือนเดิมนั้นควรเน้นการลงมือทำมากกว่าการท่องจำ ในการฝึกทักษะและสมรรถนะต่าง ๆ ถือเป็นโอกาสเพิ่มการเรียนรู้ให้นักเรียนได้

6. พัฒนาครู ครูก็ต้องการทักษะใหม่ ๆ ในการสอนเด็กเช่นกัน โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีที่จะช่วยให้ครูทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ใจถ้อยที่ 5:

พ.ร.บ. พอหรือไม่: กติกานโยบายแบบไหนจะพาการศึกษาไทยไปสู่อนาคต

ผู้มอบข้อเสนอ: คุณณิชา พิทยาพงศกร

(นักวิจัยอาวุโส สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย-ทีดีอาร์ไอ)

ในการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดที่พูดคุยกันมาจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากไม่ได้เปลี่ยนกติกาทางการศึกษา ซึ่งหมายถึงกฎหมาย นโยบาย และแนวปฏิบัติ รวมไปถึงวัฒนธรรมการทำงานในระบบการศึกษาในเรื่องนี้มีข้อค้นพบ 3 อย่าง และข้อเสนอ 5 ข้อด้วยกัน

ข้อค้นพบ 3 อย่างที่ถือเป็นความท้าทายของกติกาการศึกษาในปัจจุบันมีดังนี้

1. เรามีกติกามากมาย ซึ่งเกิดจากความจำเป็นที่ต้องกำกับดูแลกระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นกระทรวงใหญ่ที่มีงบประมาณจำนวนมาก และส่วนหนึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการ เช่น กฎหมายงบประมาณต่าง ๆ อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ต้องมีกฎหมายเพิ่มขึ้นก็เพราะเกิดความไม่ไว้วางใจในการทำงานของครูและโรงเรียน

2. การแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ ใช้ระยะเวลานาน แม้กระทั่ง พ.ร.บ. ที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาตอนนี้ก็ใช้เวลาร่างนานหลายปี ทำให้สถานการณ์โลกภายนอกเปลี่ยนไปแล้ว แต่กฎหมายอาจจะเปลี่ยนตามไม่ทัน

3. กติกาเหล่านี้อาจไม่ยืดหยุ่นเพียงพอสำหรับการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายและเริ่มมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นแล้วในพื้นที่ต่าง ๆ แต่ครูหรือโรงเรียนยังคงขาดอิสระในการตัดสินใจด้านต่าง ๆ อยู่ดี รวมถึงเงื่อนไขการจัดสรรทรัพยากรบางอย่างก็ไม่ได้ถูกปรับเพิ่มให้เหมาะสม เช่น เงินอุดหนุน

รายหัวหรือค่าอาหารกลางวันไม่ได้ถูกปรับไปตามค่าครองชีพที่เพิ่มขึ้น และยังผูกติดกับจำนวนนักเรียน ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่จำนวนเด็กลดลงไปทุกที เราต้องการจัดการศึกษาที่เน้นคุณภาพมากขึ้นกว่านี้

ส่วนข้อเสนอ 5 ข้อ ได้แก่

1. จากการทดลองที่ผ่านมาเราเห็นหลายโรงเรียนเปลี่ยนแปลงไป อย่างในพื้นที่นวัตกรรม การศึกษาที่ทำให้เห็นการกระจายอำนาจและเพิ่มอิสระให้ทุกระดับมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากขึ้น ดังนั้นจึงควรกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและจังหวัดเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทของตนเอง กระจายอำนาจให้โรงเรียนมีอิสระทั้งในด้านของวิชาการ บุคลากรและงบประมาณ ให้มีความคล่องตัวมากขึ้น ที่สำคัญคือควรให้อิสระไปถึงตัวครูเพื่อที่จะสามารถออกแบบการเรียนการสอนและไม่ยึดติดกับหลักสูตรที่แน่นหนาจนเกินไป เรื่องนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ปรับหลักสูตรการเรียนการสอนและการประเมินต่าง ๆ ให้เชื่อมโยงกัน

2. เกี่ยวกับการออกแบบกติกาทิศทางการศึกษา อยากให้กติกาทิศทางการศึกษาในอนาคตมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน รับรองสิทธิ์และสวัสดิภาพของผู้เรียนมากขึ้น ให้กระทรวงศึกษาธิการ มีบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนและเกื้อหนุนให้ผู้เรียนรวมถึงพ่อแม่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับการออกแบบกติกาต่าง ๆ การออกแบบกติกานี้ อาจไม่ได้ทำแค่ช่วงที่มีการร่างกฎหมายอย่างเดียว แต่เป็นการรับฟังอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

3. ควรอนุญาตให้มีการทดลองเชิงนโยบาย เช่น การมีกฎหมายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเป็น มิติใหม่ที่ทำให้เราสามารถถอดบทเรียนรูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมได้ แต่ต้องเกิดควบคู่กับการสร้างความเข้าใจและสร้างความไว้วางใจให้ผู้ปฏิบัติงานกล้าปฏิบัติตามระเบียบใหม่ได้จริง

4. ควรให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนให้เป็นแบบ ผสมผสาน (Hybrid learning) และมีการแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีระหว่างครูด้วยกัน

5. การออกแบบกติกาที่ดีต้องปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ กุญแจสำคัญที่จะช่วยได้ก็คือการทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดเวลา ตั้งแต่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครู ระหว่างโรงเรียน และข้ามเส้นแบ่งไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนเอกชน โรงเรียนนานาชาติ การเรียนรู้นอกห้องเรียนหรือในห้องเรียน ข้ามเส้นแบ่งระหว่างการทำงานของภาครัฐและเอกชน เพื่อให้เข้ามาทำงานร่วมกัน ทำให้ระบบการศึกษาของเราได้เรียนรู้และพัฒนาได้ต่อไป

**รับมือข้อเสนอ
การระดมสมอง 5 โจทย์สำคัญ
เพื่อการเปลี่ยนระบบการศึกษาไทย**

» โดย ดร.คุณหญิงกัลยา โสภณพนิช รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ได้รับทราบปัญหาในระบบการศึกษามาโดยตลอดในทุกด้าน แต่นี่ถือเป็นครั้งแรกที่ได้รับทราบปัญหาอย่างเป็นทางการซึ่งมาพร้อมข้อเสนอเพื่อเป็นแนวทางในการร่วมแก้ไขและปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาไทยไปสู่อนาคต

โจทย์ที่ 1 เสนอให้กระทรวงศึกษาธิการเปิดโอกาสให้สถานศึกษามีอิสระในการบริหารการศึกษา และออกแบบการเรียนการสอนด้วยตนเองเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่

โจทย์ที่ 2 เสนอให้การสร้างครูเกิดจากความร่วมมือกันระหว่างมหาวิทยาลัยและโรงเรียน ที่นักศึกษาครูต้องเข้าไปฝึกสอน ส่วนการพัฒนาครูเสนอให้มีการลดภาระครู และพัฒนาครูตามความต้องการของสถานศึกษา

โจทย์ที่ 3 เสนอให้การเรียนรู้ในระบบและนอกระบบได้มีโอกาสสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อหาจุดร่วมในการทำงานร่วมกันหรือสามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันได้ และการเรียนรู้นอกระบบควรได้รับการสนับสนุนจากรัฐ

โจทย์ที่ 4 เสนอให้รัฐปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ยกเลิกหลักสูตรที่ไม่จำเป็นเพื่อไปเน้นการเสริมทักษะที่ใช้ได้จริง และสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

โจทย์ที่ 5 เสนอให้มีการกระจายอำนาจให้หน่วยงานทุกระดับสามารถมีส่วนร่วมในการออกแบบกติกาทางการศึกษาที่จะใช้พัฒนาผู้เรียน และควรให้ความไว้วางใจในตัวผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้กล้าปฏิบัติงานตามกฎระเบียบใหม่

ข้อเสนอทั้งหมดนี้แม้จะไม่ใช่จากทั้งประเทศ แต่ก็ยังเป็นข้อมูลส่วนใหญ่ที่สำคัญและส่งมอบให้กับกระทรวงศึกษาธิการ จึงต้องขอขอบคุณในการลงทุนลงแรงของทุกคนและทุกภาคส่วนที่ต้องการสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับการศึกษาไทย ในฐานะตัวแทนจากกระทรวงศึกษาธิการจะขอรับข้อเสนอเหล่านี้กลับไปวิเคราะห์และศึกษา เมื่อตกผลึกแล้วหากเรื่องใดสามารถแก้ไขปรับเปลี่ยนได้ก็จะลงมือทำทันที

ต้องเรียนให้ทราบว่า ไม่เคยนิ่งนอนใจกับการแก้ปัญหาที่มีอยู่ในระบบการศึกษาไทย เพียงแต่ระยะเวลาอาจยังไม่มากพอที่จะเห็นสิ่งที่ได้แก้ไขไปแล้วอย่างเห็นเป็นรูปเป็นร่าง การได้เข้ามามีส่วนดูแลการศึกษามี 2 สิ่งที่ทำไว้ให้กับกระทรวงศึกษาธิการ นั่นคือการวางรากฐานการศึกษาไทยและการเตรียมเด็กไทยให้พร้อมที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในทุกรูปแบบ และในช่วง 2 ปีที่ผ่านมาภารกิจที่ได้ทำไปแล้วคือการจัดการเรียนรู้แบบ Unplugged Coding ซึ่งเป็นนโยบายของชาติที่เด็กทุกคนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงมัธยมปีที่ 6 ต้องเรียน และเริ่มต้นมาแล้วตั้งแต่ปี 2562

Unplugged Coding เป็นการเรียนรู้โดยไม่ใช้คอมพิวเตอร์ แต่จะเรียนรู้ผ่านการเล่นเรียนรู้จากการใช้ชีวิตประจำวัน ผ่านสื่อที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละช่วงวัย เช่น กิจกรรมสนุก ๆ เกม นิทาน บัตรภาพ เพื่อเสริมทักษะให้เด็กได้รู้จักวางแผนอย่างเป็นลำดับขั้น รู้จักคิดแบบยืดหยุ่น เรียนรู้ที่จะพัฒนาความคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลและเป็นระบบ และยังสามารถฝึกการใช้ความคิดแก้ปัญหาอีกด้วย

ทุกครั้งที่ได้ยินพ่อแม่เด็กถามว่า ควรให้ลูกเรียนอะไรดี ก็มักจะบอกเสมอว่า ให้เขาได้เรียนในสิ่งที่เขารักและชอบให้เขาเรียนอย่างสนุก และไม่ว่าจะเรียนอะไรก็ตาม แต่ต้องเรียน Coding และวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม ควบคู่กันไป

Coding คือการเน้นกระบวนการคิดด้วย 1 สมอ 2 มือ แม้จะดูเหมือนล้าสมัย แต่ Coding จะทำให้เด็กรู้จักคิดและวิเคราะห์ที่สิ่งต่าง ๆ ด้วยเหตุด้วยผลเชิงตรรกะ เชิงวิทยาศาสตร์ เชิงคณิตศาสตร์ กล้าตัดสินใจลงมือทำ และแม้จะทำผิดก็เริ่มต้นทำใหม่ได้

และควรบวกเพิ่มอีก 2 ทักษะ นั่นคือทักษะการอ่านและทักษะการเขียนอย่างมีวิจารณญาณ เพราะฉะนั้นเด็กทุกคนที่เรียน Coding จะมีทักษะใหม่เกิดขึ้นอย่างน้อย 6 ทักษะซึ่งล้วนแต่เป็นทักษะในยุคดิจิทัลหรือยุคศตวรรษที่ 21 ที่เด็กทุกคนต้องมี ไม่ว่าจะเด็กคนนั้นจะเรียนแพทย์ เรียนดนตรี เรียนกีฬา หรืออื่น ๆ ที่ชอบ แต่ต้องเรียน Coding ไปพร้อมกัน

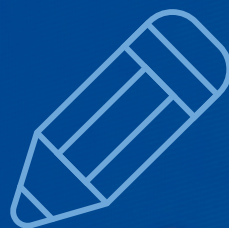
อย่างที่เคยมองในเด็กนักเรียนชั้น ป.1 เขาบอกว่าหลังจากได้เรียน Coding แล้วเขาช่วยลดภาระของแม่ได้มาก เพราะเขาจะรู้หน้าที่ของตนเองว่าหลังจากตื่นนอนเขาต้องอาบน้ำ ล้างหน้า แปรงฟัน กินข้าว แต่งตัว หยิบหนังสือใส่กระเป๋า ใส่รองเท้าเพื่อไปให้ทันรถโรงเรียน โดยไม่เป็นภาระให้แม่ต้องคอยดูแล นี่คือ Coding สำหรับเด็ก ป.1 ที่เราอยากให้เด็กไทยได้เรียนรู้

เราทำเรื่อง Coding ให้กับเด็กทั้งประเทศ ให้เด็กคิดเป็น แก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็น หากฝึกฝนให้มากก็จะยิ่งเก่งจนสามารถแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนได้มากขึ้น Coding จะกลายเป็นทักษะสำคัญสำหรับเด็กไทยและคนไทยที่จะก้าวไปสู่ศตวรรษที่ 21 เพราะไม่มีใครรู้ว่าโลกจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด ช้าเร็วแค่ไหนก็ไม่รู้ ฉะนั้นต้องเตรียมเด็กของเราให้มีภูมิคุ้มกันพร้อมที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคตเสมอ

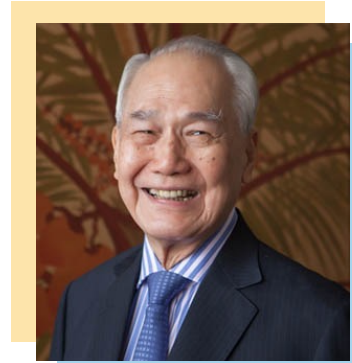
นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการยังได้คิดโครงการวิทยาศาสตร์พลังสิบขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กทุกคนตั้งแต่ชั้นประถมไม่ว่าจะเรียนเก่งหรือไม่ก็ตามได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพของเด็ก และยังช่วยสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กที่มีความสนใจเป็นพิเศษในด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และเทคโนโลยี นำไปสู่การสร้างและพัฒนาเด็กไทยให้เป็นที่กำลังสำคัญในด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรมต่อไป

ดังนั้นเด็กทุกคนที่อยู่ในประเทศไทยจะได้รับการเสริมทักษะจาก Coding และมี Science, Technology, Innovation ติดตัว เป็นการวางรากฐานทางการศึกษาเพื่อให้เกิดความเสมอภาค และเตรียมคนไว้รองรับการปรับเปลี่ยนในยุคดิจิทัล ทักษะที่จะมีเพิ่มขึ้นแน่นอนคือ 1) ทักษะการอ่าน 2) ทักษะการเขียน 3) ทักษะการคิดแบบมีเหตุผล 4) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 5) ทักษะการคิดเชิงคำนวณ 6) ทักษะการแก้ปัญหาเป็นขั้นเป็นตอน รวมทั้งมี C-Creative Thinking, O-Organized Thinking, D-Digital Literacy, I-Innovation, N-Newness และ G-Growth Mindset พร้อมทั้ง S-Science, T-Technology และ I-Innovation เพื่อให้เด็กไทยพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

นายอานันท์ ปันยารชุน

คณบดีมหาวิทยาลัยประชาชน

ปัญหาใหญ่ของเราก็คือโครงสร้างของระบบการศึกษาไทยยังเป็นโครงสร้างแบบราชการ เป็นโครงสร้างที่มีกฎเกณฑ์มากมาย ถ้าจะมีการปฏิรูปการศึกษากันจริง ๆ ก็ต้องลงไปถึงโครงสร้าง ควรจะถือเป็นกิจกรรมร่วมกันระหว่างรัฐ พื้นที่ที่เป็นของประชาชน และคนในสังคมที่เป็นพ่อแม่ ผู้ปกครอง ใช้ระบบราชการให้น้อยที่สุดเพื่อคืนอำนาจให้ประชาชน

หัวใจใหญ่ควรเป็นพื้นที่นั้น ๆ ราชการเป็นผู้กำกับดูแล เป็นผู้สนับสนุน เพียงแค่รับฟัง ความคิดของผู้อื่น สำคัญที่สุดคือผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีอำนาจต้องใจกว้างให้มากขึ้น หากมีข้อบกพร่อง ก็ต้องแก้ไขไป ไม่ได้บอกว่าเขาผิด เพียงแต่ต้องหาระเบียบวาระ หาเป้าหมาย ถึงเวลาที่อำนาจ ของประชาชนควรจะได้รับกลับคืนมา ไม่ใช่รัฐบาลเป็นผู้คานอำนาจเหล่านี้ไว้ทั้งหมด

การที่เราเอาวิธีการจากต่างประเทศมาใช้ เราไปนำมาแต่รูปแบบ แต่เราไม่เข้าใจว่า สาระนั้นคืออะไร แต่ไหนแต่ไรต่างประเทศเขาถือว่าการศึกษาไม่ใช่เรื่องของรัฐบาลฝ่ายเดียว การ ศึกษาเป็นเรื่องของสังคม เพราะผู้ที่เข้ารับการศึกษาก็เป็นลูกหลานของคนในสังคม ครูควร จะเป็นครูของสังคม ไม่ใช่ครูของราชการ เพราะหากเป็นครูของราชการก็ต้องไปขึ้นอยู่กับระบบ ของราชการ ไม่ว่าจะเรื่องของการสอนก็ดี การใช้หลักสูตรก็ดี การใช้หนังสือก็ดี ต้องเป็นไป ตามกฎเกณฑ์ของรัฐ เพราะฉะนั้นถ้ารัฐยังไม่ปล่อยอำนาจพวกนี้ให้ไปสู่พื้นที่ โดยเฉพาะให้กับ ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ การศึกษาของเราก็จะมีปัญหาอยู่ตลอดเวลา

แต่เชื่อว่าเด็กไทยเก่ง ทั้งที่เรามีระบบการศึกษาที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของเด็ก ไม่เอื้อต่อการหาความรู้ของเด็ก แต่เขาก็กังแ่ง และเด็กสมัยนี้ก็ยังมีความคิดของเขาเอง จะผิด จะถูกอีกเรื่องหนึ่ง แต่อย่างน้อยก็ยังมีฝันที่จะหาความรู้ข้างนอกที่ไม่ใช่เฉพาะในโรงเรียน คุณ เรียนหนังสือไปเพื่ออะไร เพื่อให้คุณภาพชีวิตของคุณดีขึ้น ให้มีทักษะในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ ซึ่งเหล่านี้ไม่ได้เรียนรู้จากหนังสือที่ราชการอนุมัติหรือให้ความเห็นชอบ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับหลักสูตร แต่ขึ้นอยู่กับ Mindset ของครู ครูต้องสอนให้น้อยลง ต้องคุยกับนักเรียนให้มากขึ้น และการเรียน

ก็ต้องปล่อยให้มันเสรี ในประเทศที่ระบบการศึกษาตีอย่างฟินแลนด์เขาถือว่าการเรียนรู้นอกโรงเรียนสำคัญกว่าการเรียนรู้ในห้องเรียน เขาสอนให้เด็กมีวิถีคิดที่เรียกว่า Critical Thinking

การศึกษาที่ดีต้องปล่อยให้เด็กมีความคิดอย่างเสรีด้วย เพราะถ้าเข้าไปจับผิดเด็กแต่แรก หัวใจเขาจะฝ่อ ไม่กล้าออกความคิดเห็น ถ้าสังคมเราต้องให้ผู้ใหญ่คิดแทนเด็กทั้งหมดนั่นคือผิดแล้ว นอกจากนี้การศึกษายังโยงไปถึงระบบการปกครองด้วย ดังนั้นถ้าระบบการปกครองใจแคบไม่ให้สิทธิเสรีภาพในการออกความคิดเห็นหรือการถกเถียงกันในที่สาธารณะ เด็กก็จะไม่มีวินโต

ส่วนคุณภาพของครู ใครก็ตามที่จะเป็นครู มีความชำนาญในเรื่องที่ตนเองเรียนมา แล้วไปหาความรู้เพิ่มเติมก็สามารถทำงานได้สมบูรณ์ขึ้น และต้องดูเรื่องของหลักสูตรด้วย ถ้าอยากให้เด็กพัฒนาตนเองก็ต้องให้เขาเรียนรู้สิ่งที่เรียกว่าทักษะชีวิต ให้เขาเรียนรู้ทักษะของการดำรงชีวิตในสังคมที่ดีต่อไป เปิดพื้นที่ให้เด็กได้หายใจ มีพื้นที่ที่เขาจะแสดงความคิดเห็นได้โดยไม่ต้องเกรงกลัวต่ออำนาจของใคร

ทุกวันนี้ได้รับทราบว่ามีเปลี่ยนแปลงมากขึ้น แต่ยังไม่ทันกับเหตุการณ์ เพราะในระบบยุคเราก่อนจะเปลี่ยนแปลงสิ่งใดเขาต้องรอนแค้นใจเสียก่อน ไม่กล้าเสี่ยง แต่สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องของการเสี่ยงโดยไม่มีเหตุผล ความเสี่ยงต้องมีอยู่เสมอ แต่เป็นความเสี่ยงที่อยู่บนพื้นฐานของความรู้ อยู่บนพื้นฐานของความจริงและข้อเท็จจริง และอยู่บนพื้นฐานเป้าหมายของเรา

ทุกฝ่ายต้องปรับปรุงตนเอง เปลี่ยนวิถีคิด ผมไม่ได้บอกว่าผู้ปกครองถูกทั้งหมดหรือประชาชนถูกทั้งหมด แต่มันเป็นเรื่องของกระบวนการการเรียนรู้ เรียนรู้ให้ตนเองและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ผมคิดว่าต้องเปลี่ยน Mindset ของแต่ละคน Mindset ของหน่วยงานราชการ Mindset ของครู อาจารย์ Mindset ของบรรดาผู้ปกครอง ผมคิดว่าประเทศไทยจะต้องมีอนาคตของการศึกษาที่ดีขึ้น

ผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุคือประสบการณ์ เด็กรุ่นใหม่ก็คืออนาคต ดังนั้นเราจะไม่มีอนาคตถ้าเราไม่มีประสบการณ์ จากการพูดคุย การถกเถียงในโจทย์ต่าง ๆ และการระดมสมองที่ผ่านมา เราจะเห็นได้ว่าการทำงานควบคู่กันไปจะไม่ใช่แค่เฉพาะคนรุ่นใหม่อีกแล้ว แต่เป็นการทำงานของคนทุกช่วงวัยโดยเฉพาะรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ เราอาจจะนำบางอย่างที่สามารถปรับใช้จากอดีตมาใช้ในปัจจุบันเพื่อที่จะมีอนาคตร่วมกันอย่างเป็นกลางและมีความสุข

ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงการศึกษาคงต้องใช้เวลานาน แต่อย่างไรก็ตาม การวางแผน การกำหนดกรอบที่ชัดเจนและการทำงานร่วมกันด้วยความไวเนื้อเชื่อใจกัน นี่คือสิ่งที่สำคัญที่ทำให้เราต้องมาพูดคุยกันในวันนี้

**ล้อมวงสนทนา:
บทบาทของคนรุ่นก่อนและคนรุ่นใหม่
ต่อการกิจการเปลี่ยนแปลงการศึกษาไทย**

ศ.ดร.วรภรณ์ สามโกเศศ
(ประธานกรรมการในคณะกรรมการปฏิรูป
ประเทศด้านการศึกษา)

บทบาทในการปฏิรูปการศึกษาไทยไม่ควรจะเป็นหน้าที่ของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แต่ต้องเกิดภายใต้ความร่วมมือของหลายฝ่าย ทั้งภาคสังคม ประชาชน กลุ่มภาคีเครือข่ายทั้งหลาย โดยที่เจ้าภาพใหญ่ต้องไม่ใช่กระทรวงศึกษาธิการ เพราะกระทรวงไม่สามารถมองเห็นได้ว่าตนเองมีข้อบกพร่องหรือทำอะไรผิดพลาดไว้อย่างไร

คนรุ่นใหม่ถือว่ามีส่วนสำคัญในการร่วมเปลี่ยนแปลงและปฏิรูปการศึกษา เพียงแต่ทุกวันนี้ที่เกิดปัญหาขึ้นมาเพราะสังคมไทยแตกแยกเป็น 2 ขั้ว แนวคิดของคนรุ่นใหม่ได้กลายเป็นประเด็นทางการเมืองของคนกลุ่มหนึ่งไปแล้ว ฉะนั้นต่อให้แนวคิดของคนรุ่นใหม่ดีอย่างไรแต่คนที่อยู่อีกกลุ่มหนึ่งก็จะมองว่าไม่เข้าท่า ซึ่งน่าเสียดายมากสำหรับสังคมไทยยุคนี้

อย่างไรก็ตามคนรุ่นใหม่ต้องเป็นผู้ร่วมรับผิดชอบเรื่องนี้ เพราะต่อไปในอนาคตข้างหน้าคนรุ่นเก่าจะไม่เหลืออยู่แล้ว การวางแผนการศึกษาต่าง ๆ ไว้นั้นคือการทำให้ไว้สำหรับคนรุ่นใหม่ ดังนั้นคนรุ่นใหม่ก็ต้องมีสิทธิ์ที่จะเข้าร่วมปฏิรูปด้วยอย่างแน่นอน และอย่างน้อยกลุ่มคนรุ่นใหม่ย่อมรู้ดีที่สุดว่า เขาอยากเห็นสังคมในอนาคตเป็นอย่างไร เขาเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ไม่ว่าจะดีหรือไม่ดีอย่างไรพวกเขาจะต้องรับไปเต็ม ๆ

ดังนั้นอย่างแรกจึงต้องพยายามทำให้เป็นกลางแล้วตัดประเด็นการเมืองออกไป มองข้ามประเด็นเหล่านี้ และให้มองว่าระบบการศึกษาที่ดีจะเป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญในชีวิตและในอนาคตของเขา เมื่อตัดประเด็นการเมืองออกไปแล้วค่อยเปิดใจรับฟังแนวคิดจากคนที่อยู่อีกฟากหนึ่ง

ส่วนการที่คนรุ่นเก่ายังไม่ไว้วางใจให้คนรุ่นใหม่เข้าร่วมอาจเป็นเพราะยังกังวลว่าการให้กลุ่มคนที่ไม่คุ้นเคยกันเข้ามาทำงานจะทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ ที่ผ่านมามีงานของคณาจารย์เดิมอยู่ตลอด นอกจากนี้อาจไม่รู้จักรักที่ไปที่ไป และไม่แน่ใจว่าหากเขามาร่วมทำงานแล้วจะกลายเป็นประเด็นทางการเมืองที่อาจจะควบคุมได้ยากหรือไม่ ทุกอย่างจึงตกอยู่ในมือคนรุ่นเก่ามากเกินไป ทั้งที่ควรจะมีคนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมในกระบวนการนี้มากกว่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ส่วนในระบบการศึกษา มีการพูดถึงครูในหลายแง่มุม แต่ประเด็นหนึ่งที่ไม่ค่อยมีใครพูดถึงคือ บทบาทสำคัญของครูที่นอกจากจะต้องเปลี่ยนตนเองมาเป็นผู้อำนวยความสะดวกแล้ว สิ่งสำคัญกว่านั้นที่ครูอาจจะเลยไปก็คือ การอธิบายเรื่องราวและเหตุผลของสิ่งที่เด็กต้องทำให้มากขึ้น เชื่อว่าการอธิบายที่ชัดเจนจะทำให้เด็กหมดข้อสงสัยและเกิดการยอมรับในสิ่งที่เขาต้องทำแม้จะเป็นการทำตามคำสั่งครูก็ตาม ในความเป็นจริงของโลกครูมีความสำคัญในความคิดของเด็กมาก แต่ครูส่วนใหญ่มักให้แค่ความคิดและความรู้ แต่บทบาทที่จะกระตุ้นให้เด็กเกิดความคิดที่กว้างไกลและลึกซึ้งนั้นยังขาดไป

ส่วนในมุมมองของครอบครัว การปรับความคิดและความเข้าใจระหว่างพ่อแม่ลูกซึ่งเป็นคนที่โตมาต่างยุคสมัยกัน แน่แน่นอนว่าไม่จำเป็นต้องคิดเหมือนกัน เพียงแต่คนในยุคปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงแบบมหากาฬ การจะปรับความเข้าใจให้ยอมรับกันและกันจึงต้องเริ่มจากในครอบครัวก่อน พ่อแม่เป็นคนที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าพ่อแม่เปิดโอกาสให้ลูกพูดแล้วรับฟัง เด็กคนนั้นจะคุ้นเคยกับการที่ผู้ปกครองเปิดโอกาสให้ถึงแม้ว่าเมื่อเขาไปโรงเรียนแล้วครูจะไม่เปิดโอกาสรับฟังเช่นเดียวกันนี้ แต่เขาก็กังวลใจว่ามีครอบครัวเป็นพื้นที่ที่เขาจะแสดงความคิดเห็นได้ ประเด็นนี้ทำให้เห็นว่าพ่อแม่มีความสำคัญมากเพราะต้องอยู่กับลูกนานกว่าครูที่โรงเรียน

» คุณนครินทร์ วรกิจพิบูลย์ (ประธานเจ้าหน้าที่บริหารและบรรณาธิการบริหาร The Standard)

จากที่การศึกษาในปัจจุบันเปลี่ยนไปจากเดิมมาก การหาความรู้บนอินเทอร์เน็ตก็มีมากขึ้น ดังนั้นหากสื่อในยุคนี้สามารถหาฟังได้จากระบบออนไลน์ทั่วไป แล้วในอนาคตโรงเรียนและครูจะยังจำเป็นอยู่อีกหรือไม่ เพราะในสังคมมี Influencer และผู้ที่เชี่ยวชาญอยู่ในโซเชียลมีเดียมากมายให้เราได้เรียนรู้เต็มไปหมด

ผมคิดว่าตนเองเป็นหนึ่งในความล้มเหลวของระบบการศึกษาไทย เพราะไม่เคยรู้ว่าตนเองชอบอะไร ไม่เคยรู้ว่าตนเองเหมาะจะทำงานแบบไหนจากการเรียนในระบบ ผมเป็นเด็กนักเรียนที่นั่งอยู่กลางห้อง

และพยายามเรียนทุกอย่างเพื่อให้ได้ไปสอบ ไปเรียนกวดวิชาเสียเงินมากมายเพื่อจะสอบเข้ามหาวิทยาลัยให้ได้ แต่สุดท้ายเมื่อเรียนจบแล้วผมก็ไม่เคยรู้ยู่ดีว่าตนเองเกิดมาทำไม

โชคที่ได้ไปฝึกงานกับนิตยสารฉบับหนึ่ง และที่นั่นทำให้ผมได้รู้ว่าตนเองเกิดมาเพื่อจะเป็นสื่อสารมวลชน จากนั้นก็รู้ว่าตนเองชอบเรียนรู้แบบไหน ความหมายในสิ่งที่พูดนี้ก็คือ ในอดีตผมอยู่ในยุคเปลี่ยนผ่าน เกิด Disruption พอตี สมัยนั้นผมคิดว่าครูและโรงเรียนมีหน้าที่ให้ข้อมูล ให้ความรู้ มีความรู้สึก ว่าความรู้อยู่ในมหาวิทยาลัย อยู่ในโรงเรียน อยู่กับครู เพราะในอดีตยังไม่มีกระจายความรู้ได้ง่ายเหมือนทุกวันนี้

แต่พอเกิดเทคโนโลยีล่าสุดอย่างอินเทอร์เน็ต ความรู้ของทุกคนถูกกระจายออกไป ยิ่งในปัจจุบันสื่อแทบจะมีเป็นล้านช่อง เหมือนกับระบบการศึกษาในปัจจุบันที่ไม่ได้มีแค่โรงเรียนและครูเท่านั้นที่เป็นเจ้าของความรู้ ยิ่งกว่านั้นทุกวันนี้คนในอาชีพต่าง ๆ กลับมีความรู้มากกว่าครูด้วยซ้ำ

สิ่งที่อยากชี้ให้เห็นก็คือ หลังจากนั้นความรู้จะไม่ได้กระจุกอยู่กับใคร ความรู้จะเป็นสิ่งที่หาได้ง่ายด้วยตนเอง ดังนั้นคำถามก็คือ หากเป็นเช่นนี้โรงเรียนและครูที่เคยเป็นคนให้ความรู้จะต้องเปลี่ยนบทบาทอย่างไร ผมเชื่อว่าทั้งครูและโรงเรียนยังมีหน้าที่และความสำคัญ แต่จำเป็นอย่างยั้งที่ต้องเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทโลกและบริบทพฤติกรรมของคนที่ไม่มียันเหมือนเดิมอีกแล้ว

สำหรับบทบาทหน้าที่ของครูในปัจจุบัน

1. สอนเรื่อง Learn How to Learn สอนเหมือนไม่ได้ให้ปลา แต่ให้เบ็ดตกปลา สิ่งนี้สำคัญมากกว่าที่จะสอนแค่ความรู้ ครูควรสอนให้เด็กได้รู้ว่าตัวเองชอบการเรียนรู้แบบไหน ด้วยวิธีการอย่างไร ชอบฟัง ชอบเขียน ชอบคุยกับคน ชอบลงมือทำ แต่วิธีนี้ในระบบการศึกษาไทยไม่ได้ทำให้รู้สึกแบบนั้นเลย

2. วิชาในการทดลอง เชื่อว่าวิชานี้มีน้อยเกินไปในสังคมไทย หมายความว่าโรงเรียนควรเป็นพื้นที่ให้คนได้ทดลองทำบางสิ่งบางอย่างที่หากออกไปนอกโรงเรียนแล้วอาจจะทำได้ยากเพราะต้องใช้ทุนสูง ครูควรให้เด็กได้ทดลองทำในโรงเรียน เช่น เมื่อก่อนเรามีการทดลองเลือกตั้งในโรงเรียน หรือจำลองทำสิ่งต่าง ๆ แต่ยังมีน้อยเกินไป เป็นไปได้ไหมที่จะให้นักเรียนเปลี่ยนบทบาทตนเอง ให้เขาได้ทดลองทำในสิ่งที่ไม่เคยรู้มาก่อน ซึ่งเขาอาจจะชอบหรือไม่ชอบก็ได้ไม่ผิดอะไร

3. การเรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างที่ใคร ๆ พูดกันถึงเรื่องประชาธิปไตย เรื่องความเท่าเทียม คิดว่าโรงเรียนเป็นสนามทดลองในการเรียนรู้อยู่ด้วยกัน ถ้าอยู่ในโรงเรียนครูยังมีอำนาจสูงสุดในการสั่งการ เด็กก็จะรู้สึกว่เมื่อเรียนจบแล้วออกไปทำงานเป็นประชาชนก็ยังมีใครสักคนมาคอยสั่งการอยู่ดี นี่เป็น Mindset บางอย่างที่ปลูกฝังไว้ตั้งแต่เริ่มต้น ถ้าในโรงเรียนเราเห็นคนหลากหลายแตกต่างกัน อาจจะมี Bully กันบ้าง แต่ก็จะมีกติกาบางอย่างที่ทำให้เห็นว่า นี่คือสังคมที่คุณควรจะเป็น คุณไม่ควร

Bully ใคร ควรเคารพสิทธิ์ ควรเปิดกว้างในความคิด ผมคิดว่าโรงเรียนควรเป็นพื้นที่ที่ทำให้เขาได้เรียนรู้ หรือทดลองกันเองในนั้น

สำคัญที่สุดคือหากเด็กหรือคนทำงานทั่วไปจะสามารถอยู่ในโลกแห่งอนาคตได้ ผมคิดว่าเรา ต้องเป็นเหมือนต้นไม้ที่โตตลอดเวลา ทำอย่างไรให้คนทุกอาชีพทุกระดับติดอาวุธที่เป็น Learn How to Learn เพื่อจะ Growth Mindset ทำให้ได้รู้สึกอยากเรียนรู้สม่ำเสมอ และทำอย่างไรจึงจะทำให้เขารู้ว่า ตนเองชอบเรียนรู้แบบไหนกันแน่

คุณปวิษฐ์ วัชรสินธุ
(ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร StartDee)

สำหรับบทบาทของคนรุ่นก่อนกับคนรุ่นใหม่ ไม่ปฏิเสธว่าปัจจุบันเรามีปัญหาเรื่องช่องว่างของวัย ระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่อยู่พอสมควร ไม่ว่าจะในสถานศึกษา ที่บ้านหรือที่ทำงาน เพราะคนแต่ละ ช่วงวัยก็มีชุดความคิดที่แตกต่างกัน และขัดแย้งกันบ้างเป็นเรื่องปกติ แต่ถ้าเราจะพยายามวิเคราะห์ภาพรวมก็จะเห็นว่า การที่โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะในด้านเศรษฐกิจสังคมหรือการเมือง สิ่งนี้ จะยิ่งส่งผลให้คนในแต่ละรุ่นมีความแตกต่างกันมากขึ้น

หากเราจินตนาการถึงคนอายุ 60 ปีซึ่งเติบโตมาในโลกยุคสงครามเย็น เขาจะมีความหวาดระแวง ว่าจะถูกแทรกแซงจากต่างชาติ ทำให้เขามีชุดความคิดที่เป็นชาตินิยมสูง แต่คนอายุ 20 ปีที่โตมาในโลก ไร้พรมแดน เขาจะใช้เวลาอยู่ในโลกออนไลน์ซึ่งไม่มีขอบเขตแบ่งว่าเป็นพื้นที่ของประเทศใดประเทศหนึ่ง และมองว่าตนเองเป็นพลเมืองโลกจนอยากมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในระดับโลก เหล่านี้ทำให้พวกเขา กล้าแสดงออกมากขึ้น

จากที่เคยมีโอกาสทำงานกับ**สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน)** หรือ TIJ ได้สัมภาษณ์คนแต่ละรุ่นเพื่อทำความเข้าใจกันให้มากขึ้น คิดว่าต้นตอของความคิดที่แตกต่างระหว่าง รุ่นส่วนหนึ่งมาจากความแตกต่างที่คนแต่ละรุ่นมีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและประชาชน ถ้า

เราได้คุยกับคนที่มีอายุมากขึ้นมาหน่อย เราจะสัมผัสได้ว่าเขามองความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน เหมือนผู้ปกครองกับลูก ดังนั้นผู้ปกครองที่ดีต้องมีหน้าที่ดูแลลูกให้ดี แต่ถ้าวันหนึ่งดูแลบกพร่อง คนรุ่นก่อนหลายคนก็จะมองว่า ประชาชนก็ต้องทำตัวเหมือนลูกที่ดี คืออดทน รับประทาน แสดงความคิดเห็นบ้าง แต่สุดท้ายก็ไม่สามารถลุกขึ้นมาวิพากษ์วิจารณ์อย่างตรงไปตรงมา อาจมองว่าไม่สามารถตัดขาดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับลูกได้ ดังนั้นเขาจะคิดว่าประชาชนก็ไม่สามารถตัดขาดความสัมพันธ์กับรัฐได้เช่นกัน

แต่ในทางกลับกันเวลาที่เรายุ่งกับคนรุ่นใหม่ เขาจะมองความสัมพันธ์ของตนเองกับรัฐเป็นเหมือนผู้บริโภคกับผู้ผลิต เพราะเขาก็จ่ายภาษีเหมือนกับจ่ายค่าบริการให้รัฐ แล้วให้รัฐมีหน้าที่พัฒนาบริการที่ดีที่สุดสำหรับเขา ถ้าวันหนึ่งบริการที่รัฐพัฒนาออกมาไม่ว่าจะเป็นการศึกษา สาธารณสุข หรือระบบขนส่ง สาธารณะไม่ดี เขาในฐานะผู้บริโภคก็มีสิทธิ์วิจารณ์ มีสิทธิ์ร้องขอให้พัฒนาบริการ ร้องขอให้เปลี่ยนผู้บริหาร หรือถ้าในที่สุดยังไม่ดีขึ้นเขาก็มีสิทธิ์เปลี่ยนผู้ให้บริการได้

ตรงนี้สะท้อนให้เห็นว่า พอคนแต่ละรุ่นมองผลต่างระหว่างรัฐกับประชาชนแตกต่างกัน ขีดของการแสดงออก การเรียกร้องให้รัฐปรับปรุงและพัฒนาจึงมีรูปแบบหรือแนวทางการสื่อสารที่ต่างกันออกไป กลายเป็นปัญหาที่ใหญ่ขึ้น ถ้ามองว่าเราจะแก้ปัญหานี้ได้อย่างไร ผมไม่ได้คาดหวังว่าคนทุกรุ่นต้องเห็นตรงกัน เพราะเป็นไปได้ และเราไม่ควรวางเป็นเป้าหมายด้วย แค่ทำให้เราอยู่ร่วมกันได้ คิดว่ามี 3 สิ่งหลักที่เป็นกระบวนการ ได้แก่

1. เปิดให้คนทุกรุ่นมีส่วนร่วม ยกตัวอย่างจาก พ.ร.บ. การศึกษา ทำอย่างไรให้คนทุกรุ่นไม่ว่าจะเป็นรุ่นที่กำลังเรียนอยู่ รุ่นที่เป็นผู้ปกครอง หรือรุ่นที่โตขึ้นมาแล้วมีประสบการณ์มากกว่า ให้ได้มีโอกาสมีส่วนร่วมทั้งหมด ไม่ใช่ทำให้กระบวนการถูกผูกขาดที่คนรุ่นใดรุ่นหนึ่ง ชั้นแรกเราให้ทุกคนเข้ามาอยู่ร่วมในบ้านหลังเดียวกันก่อน

2. ให้ทุกคนมีพื้นที่ปลอดภัยในการแสดงความคิดเห็น ไม่ใช่พอยู่ในบ้านเดียวกันแล้วแต่บางคนยังไม่กล้าพูด รู้สึกไม่ปลอดภัยหากจะพูด หรือไม่มีพื้นที่ในการแสดงออก เราจะเห็นได้จากหลายประเทศเมื่อมีกระบวนการเช่นนี้ เขามักจะให้คนที่มีความเสี่ยงในสังคมน้อยที่สุดได้มีโอกาสพูดมากกว่า เพราะเป็นการอนุমানว่าคนที่มีความเสี่ยงมากอยู่แล้วความคิดเห็นของเขาก็ย่อมจะมีคนรับฟังมากอยู่แล้วเช่นกัน

3. กระบวนการตัดสินใจต้องให้ความสำคัญกับทุกฝ่าย โดยยึดมั่นหลักประชาธิปไตย ทุกคนมีหนึ่งสิทธิ์หนึ่งเสียงเท่ากัน

กระบวนการเหล่านี้ใช้ได้กับทุกอย่าง กฎหมายทุกฉบับ หรือการตัดสินใจในเรื่องสำคัญของประเทศทุกเรื่อง ไม่ผูกขาดการตัดสินใจไว้ที่คนกลุ่มเดียว

ส่วนในเรื่องปฏิรูปการศึกษานั้น มี 6 ข้อเสนอที่คิดว่าควรเป็น **6 การเปลี่ยนแปลง** และควรจะเกิดขึ้นเพื่อให้การศึกษามีความหมายกับคนรุ่นใหม่ยุคนี้มากขึ้นกว่าเดิม

1. เปลี่ยนการเน้นอัดฉีดความรู้มาเป็นการเน้นพัฒนาทักษะสมรรถนะ ปัจจุบันความรู้สามารถหาได้จากหลายช่องทาง ถ้าโรงเรียนจะอัดฉีดความรู้เพียงอย่างเดียวเด็กก็ไม่จำเป็นต้องไปโรงเรียนก็ได้ เพราะเขาก็ค้นคว้าได้เอง แต่สิ่งสำคัญที่จะทำให้เด็กพัฒนาทักษะเพื่อความสำเร็จในอนาคตก็คือ ทักษะ การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการทำงานเป็นทีม

วิธีนี้อาจไม่ต้องตัดตัววิชาก็ได้ แต่ในรายวิชาเดิมเราแค่เปลี่ยนเป็นสอนในรูปแบบใหม่ วิธีการใหม่ หลักสูตรใหม่ การประเมินแบบใหม่ อย่างวิชาภาษาอังกฤษจากที่เน้นสอนคำศัพท์อย่างเดียวก็มาเน้นการสร้างพื้นที่ในห้องให้เด็กกล้าลองผิดลองถูกเพื่อสื่อสารภาษาอังกฤษมากขึ้น วิชาประวัติศาสตร์แทนที่จะเน้นการอัดฉีดความรู้ว่าเกิดอะไรขึ้นก็ให้เด็กมาฝึกวิเคราะห์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน

2. ต้องเปลี่ยนรูปแบบการสอนแบบตัดเสื้อขนาดเดียวให้ทุกคนใส่ มาเป็นการสั่งตัดเสื้อตามขนาดของแต่ละคน เราจะเห็นว่าปัจจุบันชีวิตนักเรียนมัธยมต้นมีความยืดหยุ่นและเลือกเส้นทางของตนเองได้น้อยมาก วิชาบังคับมีมากเกินไป เวลาเรียนยิ่งมากกว่า เมื่อขึ้นไปมัธยมปลายบางโรงเรียนมีการแบ่งสายหรือบางครั้งไม่ได้พูดถึงหลักสูตร แต่ค่านิยมในหลักสูตรก็ทำให้รู้สึกว่าจะต้องเลือกทางใดทางหนึ่ง เช่น คะแนนแบบนี้ต้องเลือกสายวิทย์ ถ้าผลการเรียนดีก็มีค่านิยมว่าต้องสมัครเข้าเรียนคณะนั้นคณะนี้ ค่านิยมเช่นนี้คิดว่าต้องพยายามกำจัดออกไปให้ได้

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการเรียนรู้ การศึกษาคือสิ่งที่โรงเรียนจัดสรรให้ การเรียนรู้คือไฟของเราในการค้นหาข้อมูลใหม่ ๆ คิดว่าปัจจุบันเราควรเปลี่ยนการศึกษาที่บ้านทอนการเรียนรู้มาเป็นการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การศึกษาปัจจุบันไม่ได้ทำให้เด็กค้นพบตนเองเลย พอเรียนหนักก็ไม่มีเวลาพัก พอไม่ได้พักก็ไม่มีเวลามาตั้งคำถามกับตนเองว่า ถนัดอะไร ชอบอะไร กลายเป็นว่าเรียนหนักไปตลอด เรียนจบไปแล้วยังไม่รู้ว่าตนเองอยากทำอะไร และก็ไม่ได้อยากทำเพราะเครียดมาตลอดการศึกษา พอเรียนจบก็ไม่อยากเรียนรู้อะไรอีก

4. บทบาทของโรงเรียนไม่ใช่แค่การดูแลพัฒนาการด้านการเรียนของนักเรียน แต่ต้องเป็นการพัฒนาในองค์รวม ซึ่งส่วนประกอบที่สำคัญมากคือเรื่องสุขภาพ ถ้าเราสุขภาพไม่ดีก็ไม่มีทางที่จะเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สุขภาพที่ว่่านี่หมายถึง**สุขภาพกาย** ซึ่งก็คือเรื่องโภชนาการ การลดอุบัติเหตุในโรงเรียน และ**สุขภาพใจ** ที่อาจพบว่ามี Bully เกิดขึ้น หรือการละเมิดสิทธิเด็ก ควรทำให้เด็กเข้าถึง

เครือข่ายนักจิตวิทยาได้ง่ายเพื่อปรึกษาปัญหาสุขภาพจิต เพราะฉะนั้นบทบาทของโรงเรียนจึงไม่ใช่แค่ดูแลเรื่องพัฒนาการเรียน แต่ต้องพัฒนาสุขภาพด้วย

5. การพยายามมองว่าโรงเรียนไม่ใช่สุญญากาศที่ตัดขาดจากสังคม แต่โรงเรียนเป็นภาพจำลองของสิ่งที่เป็นอยู่ในสังคม ถ้าอยากส่งเสริมประชาธิปไตยก็ต้องเริ่มต้นจากในห้องเรียนก่อน ถ้าอยากส่งเสริมเรื่องความเสมอภาคทางเพศก็ไม่ควรมีหนังสือเรียนที่เขียนว่าหน้าที่ของผู้หญิงคือการเป็นแม่บ้าน ถ้าอยากปลูกฝังค่านิยมแบบไหนในสังคมก็ต้องปรับตั้งแต่ในรั้วโรงเรียน ถ้าอยากให้เด็กมีความตื่นตัวในการต่อต้านการทุจริตก็ไม่จำเป็นต้องให้เด็กท่องจำว่าโตไปไม่โกงอย่างเดียว แต่หากเด็กตั้งคำถามถึงการใช้งบประมาณของโรงเรียน เขาก็ควรมีสื่อเข้าไปตรวจสอบได้ว่ามีความโปร่งใสจริง ๆ

6. พลิกจากการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์อำนาจมาเป็นการกระจายอำนาจ ทำอย่างไรให้โรงเรียนมีอำนาจในการตัดสินใจมากขึ้นว่าจะใช้งบประมาณแบบไหน จะจัดสรรบุคลากรแบบไหน จัดการเรียนการสอนแบบไหน ถ้าเป็นในลักษณะนี้คิดว่าจะทำให้แต่ละโรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนที่มีความหมายกับพื้นที่ของเขาได้มากขึ้น

TEP FORUM 2022 ได้ทำให้ปัญหาในระบบการศึกษาไทยถูกนำมาพูดถึงอีกครั้งหนึ่งโดยการสะท้อนจากบุคลากรทางการศึกษาที่ต้องอยู่ในวังวนของปัญหานั้น ผ่านการระดมสมองมอบเป็นข้อเสนอไปยังภาครัฐ ภายใต้ความคาดหวังของผู้ที่มีส่วนร่วมสะท้อนปัญหาเหล่านี้ว่าจะได้รับการแก้ไขและปรับเปลี่ยนโดยเร็วที่สุด เพื่อเดินหน้าการศึกษาไทยสู่ออนาคต ซึ่งแม้จะต้องใช้เวลา แต่ควรเริ่มต้นทันทีตั้งแต่วันนี้

จริงอยู่ว่าการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาไทยเป็นหน้าที่ของทุกคนและทุกฝ่ายที่ต้องร่วมมือกัน แต่ควรเริ่มต้นที่ภาครัฐซึ่งก็คือกระทรวงศึกษาธิการในการกระจายอำนาจไปยังหน่วยงานในพื้นที่ เช่น จังหวัด อำเภอ หรือสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงส่วนอื่น ๆ ตามมา ไม่ว่าจะเป็นการที่สถานศึกษาได้ออกแบบหลักสูตรการเรียนการสอนด้วยตนเองเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ให้สถานศึกษาสามารถคัดเลือกครูได้ตรงตามความต้องการ เปิดพื้นที่ให้กับการเรียนรู้นอกระบบเพื่อให้เป็นตัวช่วยเสริมสร้างทักษะและการค้นหาตนเองของเด็ก ไปจนถึงให้อิสระในการบริหารงบประมาณและบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษาด้วยตนเอง

ข้อเสนอจาก TEP FORUM 2022 ที่มอบผ่านกระทรวงศึกษาธิการครั้งนี้ได้รับการยืนยันว่า จะถูกนำเข้าสู่ขั้นตอนการศึกษาและคิดวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางปฏิบัติจริงให้ได้มากที่สุดภายในระยะเวลาที่ไม่ยาวนานจนเกินไป จึงเชื่อว่าใน TEP FORUM ครั้งต่อไปจะเป็นการเปิดพื้นที่เพื่อบอกเล่าถึงความคืบหน้าในการร่วมมือกันพัฒนาและเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาไทยให้ทันโลก เพื่อเตรียมเด็กไทยให้มีพร้อมทั้งความรู้และทักษะในการเติบโตไปในโลกแห่งอนาคตอย่างมีคุณภาพมากที่สุด.

